

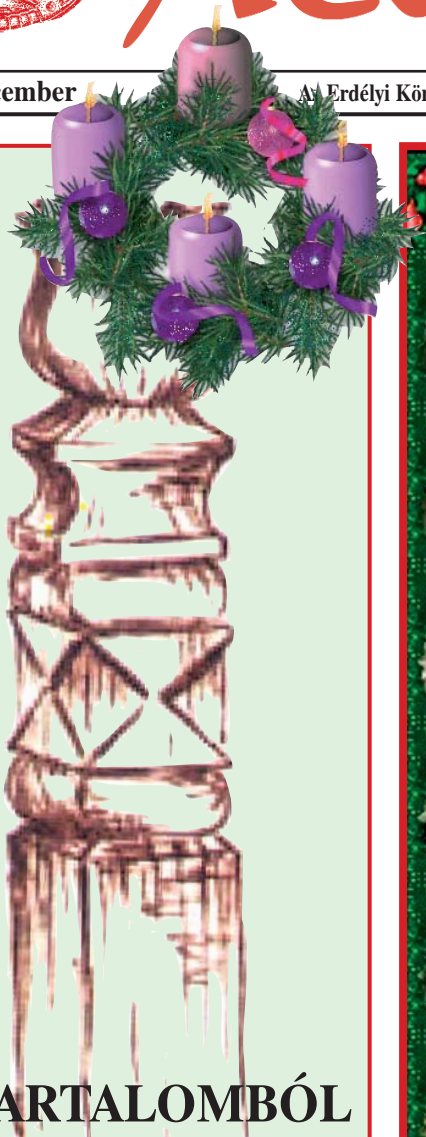

Átálvető

2013. december

Az Erdélyi Kőrök Országos Szövetségének és az Erdélyi Magyarok Tolna Megyei Egyesületének negyedéves lapja

A TARTALOMBÓL

Szász I. Tas adventi levele	5
Az Átálvető decemberi kommentárja	6
2013 karácsonyán	8
Autonómia-kitekintő	10
Csapó Endre demokrácia-elemzője	13
Kovács Endre professzor 95 éves	21
Lélekmentés Balázsfalván	24
Könyvekről: Kuszálík Péter	28
Beder Tibor	30
Gutai István	32
prof. Gyéresi Árpád	36
Katona Ádám gondolatai egy történelmi kézikönyvről	38
Hogyan árusította ki Ceausescu a németeket	42
Megtörtént-e a hargitai csata? – történelem és mítosz	44
Szócs Károly a gyermekáldásról II.	49
Irodalom: Karinthy Frigyes	56

**Áldott békés karácsonyt és
sikeres újesztendőt kívánunk!**

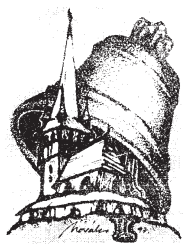
Szabó Lőrinc: Hazám, keresztény Európa

Mi lesz, ha megjő Krisztus és
új országot teremt a földön,
ha elhullanak a banditák
s nem lesz több harc, se kard, se börtön,

ha égi szerelmét a földi
szükséghez szabja ama Bárány
s újra megvált – óh, nem a jók,
de a gonoszok vére árán:

hazám, boldogtalan Európa,
ha túléléd a harcok végét,
elbírod-e még te az Istent,
a Szeretetet és a Békét?

A teljes verset lásd a 7. oldalon.

EKOSZ

Az Erdélyi Körök Országos Szövetsége (EKOSZ) megtartotta rendkívüli közgyűlését 2013. szeptember 28-án Budapesten, a Bujdosó Székely Vendéglőben. Szekeres Lukács Sándor, a májusban megválasztott új elnök legfontosabb dolognak tartja, hogy az EKOSZ 2013. május 11-12-i közgyűlését követően szervezetünk jogi ügyeit rendezzék, ugyanis a Győri Törvényszék 18 pontos végzésében hiánypótlásra kötelezte szervezetünket. Egyesületeink közül 17 tagszervezetünk tudta megszerezni a győri bíróság által újabban megkövetelt friss bírósági kivonatot.

Ügyvédi tanácsra az EKOSZ vezetősége megerősítésre került, elnök dr. Szekeres Sándor, alelnök dr. Orbán Csaba. Dr. Kövesdy Pál, a tiszteletbeli elnök elvállalta az elnökségi tagságot is. Módosításra került az EKOSZ Alapszabályzata is, melyben pontosítottuk a jogszabályi előírásoknak megfelelő szöveget, illetve elfogadásra került az EKOSZ 2014. évre szóló költségvetése és munkaterve.

Az EKOSZ elnöke elmondta: A nyár folyamán szülőföldjén, Felsősfalván közadakozásból felavatták az egyetlen székely fejedelem, Székely Mózes első szobrát, melyről hírt adtak az EKOSZ lapjában, az Átalvetőben is.

Az EKOSZ egész évben szoros kapcsolatot tartott a Civil Összefogás Fórumával (CÖF), s kezdeményezéseit elfogadta. Az EKOSZ a CÖF-el közösen javasolni fogja a törvényhozóknak, hogy módosítsák, egyszerűsítsék az új civil törvényt, hogy ne kelljen ügyvédet fogadni olyan esetekben, amikor egy civil szervezetben tisztújítás történik.

Tájékoztatást kaptunk az Átalvető jelenlegi pénzügyi helyzetéről, mely akkor tud megnyugtató módon megoldódni, ha a már áprilisban elnyert

pénzügyi támogatást meg is fogjuk kapni.

Szekeres Lukács Sándor kijelentette, az EKOSZ a Székely Nemzeti Tanáccsal összhangban látja a jelenlegi román kormánynak a szándékát, hogy a közigazgatási, ill. fejlesztési régiók átszervezésének ürügyén a magyarságot mindenütt kisebbségi helyzetbe hozza. Ezért az EKOSZ tagsága részt vesz az október 27-i Székelyek nagy menetelésén. *(Ami meg is történt - a szerk. utólagos megjegyzése.)*

Egyperces néma felállással emlékezett meg a közgyűlés az EKOSZ májusban elhunyt korábbi pénztárosáról, Józsa Lászlónéről, majd az elnök bemutatta Havrila Jánosnét, az EKOSZ új könyvelőjét és pénztárosát.

A Győri Erdélyi Kör elnöke, Kádár Csaba a gyűlésen tett ígéretének megfelelően visszamenőlegesen is lehetővé tette az Átalvető régebbi számainak elérését a oldalon. *(Jelenleg a 2008-as évig visszamenőleg olvashatók lapszámaink. A szerk.)*

Az EKOSZ 2014-ben is részt vesz az Erdélyország az én hazám című verőcei

kulturális fesztiválon. Közgyűlését májusban tartja, melynek szervezője, házigazdája a Nagyatádi Erdélyi Kör lesz.

Monor

A Monori Bethlen Gábor Erdélyi Kör október 12-i rendezvényén megemlékezett Bethlen Gábor erdélyi fejedelemmé választásának 400. évfordulójáról. A fejedelem életművének méltatása mellett sort kerítettek erdélyi kulturális hagyományaink felelevenítésére is. Ennek keretében a Monori Strázsák Néptánc egyesületének táncosai fergeteges kalotaszegi legényessel és gyönyörű Kis-Küküllő menti páros táncokkal bővítették el a Monorról és környékéről, de Tatabányától, valamint Érdről és Budapestről is odasereglett erdélyi származású közönséget.

A tombolán olyan értékes nyeremények is voltak, mint Csapó Endre Erdély viharos története című könyve. Egyesületünk tagjai örömmel értesültek róla, hogy Kolozsváron felavatásra kerül a nagy fejedelem egész alakos szobra.

Tisztelt előfizetők, kedves olvasóink!

Mint azt megszokhatták, sok-sok éve minden decemberi lapszámunkhoz melléktük éves előfizetési csekkjeinket. Sajnos ezt most nem tudjuk megtenni. Az EKOSZ ez év májusában tisztújítást hajtott végre, melyet a győri bíróság (ahova az EKOSZ alapításától kezdve tartozik) azóta sem jegyzett be, habár minden, elképesztően bonyolult előírásnak, jelentős anyagi áldozatok árán is, időben eleget tettünk. Így aztán új bankszámlaszámot sem tudtunk nyitni, ebből következően új befizetési csekket sem tudtunk nyomtatni.

(Itt jegyezzük meg, hogy a civil szervezetek működését teljesen ellehetetleníthetik a folyamatosan szigorodó bürokratikus szabályozások, melyektől még a jogban járatos személyek is elborzadnak. Mindezt ajánljuk figyelmébe az előírások megalkotóinak és végrehajtóinak!)

Ebben a helyzetben nem marad más hátra, mint hogy változatlanul megküldjük minden kedves olvasónknak a lapot, megelőlegezve a soros befizetést, melyhez a csekket (ill. az átutaláshoz a bankszámlaszámot) következő, márciusi lapszámunkhoz fogjuk csatolni.

Remélve a dolgok jobbra fordulását, tisztelettel és nagy szeretettel üdvözlöi Önöket – a szerk.

Szerkesztőbizottság:

Dr. Kövesdy Pál főszerkesztő, B. Osvát Ágnes (irodalom és gyermekoldal), Szabó M. Attila (Székelyudvarhely)

Kiadja az EKOSZ elnöksége

Alapító főszerkesztő: Orbán László

Levelezési cím: Dr. Kövesdy Pál – 7100 Szekszárd, Otthon u. 2. Tel./fax: (36) 74/417-705
E-mail: ekosz@tolna.net

A kiadásért felel a lap főszerkesztője • ISSN 1416-4698

Nyomdai előkészítés: Galamb Marietta • Nyomdai munkák: Böcz Nyomda, Szekszárd

A Budapesti Székely Kör programjaiból

- Október 16. A székely őstörténet. **Dr. Bátonyi Pál** alezredes előadása.
- November 27. **Deák Sárosi László** Keresztút és Libás Matyi c. könyvének bemutatója.

Honismereti barangolás összefoglaló címen a következő programokat szervezik:

- November 9–10.: Bogács. Márton-napi búcsú
- November 16. Nyírbátor-Éresemjén-Nagykároly-látogatás
- November 16. Sopron-Kismarton - látogatás
- December 7. Adventi szombat Kasán
- December 29.–január 2: Szilveszter Gyergyószentmiklóson

A Soproni Erdélyi Kör 2013. évi tevékenysége

- 2013. 03. 06. – **Tölgyesi Géza** – soproni költő szerzői estje
- 2013. 03. 15-ig – **Kádár Tibor** festőművész kiállítása volt megtekinthető az Erdélyi Házban
- 2013. 03. 15. – Városi ünnepségen való részvétel és koszorúzás
- 2013. 03. 30. – Megemlékezés és koszorúzás az 1944-ben mártírhalált halt

erdélyi egyetemisták emléktáblájánál. Előadó: **Dr. Winkler András** egyetemi tanár

2013. 04. 02-től – A Soproni Erdélyi Kör tulajdonában lévő alkotásokból gyűjteményes kiállítás tekinthető meg az Erdélyi Házban

2013. 04. 09. – A Nyugat-Magyarországi Egyetemen közösen Székely Napot szerveztünk a csíkszeredai Sapientia Egyetem hallgatóinak

2013. 05. 12. – **Hauszner Sándor, Hip-ságh Gyöngyi, Lángh Gábor, Nagy Attila, Stinner István, Pápai Zsolt** Erdély c. fotókiállítása

2013. 06. 04. – Megemlékezés a Trianoni Békeszerződés megkötésének 93. évfordulója alkalmából

2013. 06. 16. – **Sütő András** születésnapja alkalmából megemlékezés és koszorúzás a soproni Sütő András szobornál, a Soproni Kálvin Körrel közösen

2013. 09. 09. – A Soproni Erdélyi Kör tulajdonában lévő alkotásokból gyűjteményes kiállítás tekinthető meg az Erdélyi Házban

2013. 10. 04. – Aradi Vértanúk - Városi megemlékezésen való részvétel és koszorúzás.

2013. 10. 16. – Az Osztrák-Magyar Monarchia haditengerészete az I. világháborúban c. előadás. Előadó: **Dr.**

Kőszegi Szabina író

2013. 10. 18. – A Váradi Péter Pál Könyvkiadó könyvbemutatója: Kárpátok koronája és a Nyíró József album

2013. 10. 27. – A székelyföld autonómiájáért szervezett tüntetésen való részvétel, ill. szervezés Budapesten, Bécsben és Berecken a Nagy Menetelésben.

2013. 11. 01. – Halottak Napja – Közös gyertyagyújtás az Erdélyi Kapunál, a történelmi egyházak képviselőivel

2013. 12. 04. – Mikulás-est az erdélyi gyermekeknek

2013. 12. 10. – Tormay Cecile élete c. előadás. Előadó: **vitész Sarkady J. Antal** iparművész

Sopron, 2013. 11. 07.

Dr. Úry Előd elnök

Komlói Erdélyi Kör

– 2013. október 6.: Komló városában a Komlói Erdélyi kör és a Kodály Zoltán Ének és Zenei Katolikus általános iskola szervezésében emlékeztünk az aradi vértanúkra a kopjafánál.

– 2013. október 21.: **Váradiné Osváth Ilona** textilművész, nyugdíjas vegyész-mérnök Magyar őstörténet a keresztesemes kézimunkák szimbólumában c. előadását nagyszámú érdeklődő kísérte figyelemmel. A művésznőt kutatásai egyre jobban megerősítik őt hitében, hogy a hímzéseken megjelenő motívumok egytől egyig egy szimbólumrendszer köré épülnek.

– 2013. október 28.: **Simó Józsefnek**, a Czegei Wass alapítvány elnökének Harangot kongatok c., Wass Albert írásaiból összeállított estje.

– 2013. november 5.: **Bálint Ferenc** képzőművész festmény és grafikai kiállítását **Dr. Tamás Attila**, a kör t.b. elnöke nyitotta meg. Bálint Ferenc Bánffy-hunyadon született 1960 februárjában, a kolozsvári művészeti főiskolán végzett. A nemzetközi grafikai Ex LIBRIS F.I.S.A.E- kongresszusain rézkarcaival szerepel, így: Linz, Milano, Pozsony, München, Wels. Közel 250 Ex Libris számos magángyűjteményben, múzeumban és könyvtárban fellelhető.

– A kör tagjai részt vettek az október 23–27-én szervezett meneteken.

Jelen lapszámunkat a Rorschach (Svájc) Jézus Szíve Templom képeivel illusztráltuk. Puskás György fotói.

Lapunk a Emberi Erőforrás Minisztérium támogatásával jelenik meg.

Ötágú Síp Kulturális Egyesület Szeged

A 2013-as év teljesített programjai:

1. Január 22.: A Magyar Kultúra Napja. A Gyálaréten működő Kulturális Egyesület meghívására együtt ünnepeltük ezt a napot.
2. Február 14.: Bálint napi vigasság. Az idén az Algyői Faluház volt a helyszíne a kilencedik alkalommal megrendezett estünknek. Közreműködtek az Algyői Móra Ferenc Népszínház, a Genéziusz Színház, valamint a Canticum Novum énekegyüttes tagjai.
3. Március 27.: II. Rákóczi Ferenc szobrának és emlékhelyének megkoszorúzása
4. Július 19–20.: Nándorfehérvári Emléknapi konferencia szervezése. Előadó **Kasza Péter** történész, Szeged
5. Szeptember 5.: Az Egyesület elnöke meghívást kapott a Lakiteleki Nép-főiskolára, az Egyesület munkájáról szóló előadásra. Az előadás címe A határon túli irodalom volt, de a beszélgetés során sok más egyébről is be kellett számolni
6. Október 12.: A „Szögédi Nemzet” III. találkozója. Előadók: **Barna Gábor** egyetemi tanár (**Bálint Sándor** szegedi néprajztudós boldoggá avatási ügyéről), **Pataki Sándor** újságíró (az Egyesület terveiről), **Szabó István** (Nagyvarjas községről, ennek szövegét a 18. oldalon közöljük -a szerk.), **Mihály Árpád** szobrász (édesapja gazdaságával kapcsolatban azt hangsúlyozta, hogy milyen kiváló kapcsolat volt a Tiszántúlon gazdálkodók és Erdély között), **Sarusi Mihály** író/újságíró (a trianoni döntés furcsaságairól), **dr. Somogyi György** kandidátus (a szegedi paprika-termesztés és eladás, valamint a paprika mint gyógyszer témáról).
7. November 1–2.: **Kálmány Lajos** sírjának megkoszorúzása a szegedi Dugonics temetőben, a Temes megyei Ótelekiek nevében, akiket az árvízről mentett meg.

Mindenkinek ajánljuk az Egyesület honlapjának megtekintését, különös tekintettel Hármashatár című kiadványunkra.

Dr. Horváth István Károlyné

Összefogás Nagykanizsán

2013. október 27-én Nagykanizsa is csatlakozott a székelyek nagy meneteléséhez. A helyi Thury Baranta Egyesület szervezésében, az Erdélyiek Nagykanizsai Egyesülete támogatásával közel 400 fő vett részt a városi menetelésen. Hella Ferenc református lelkész áldásával indultak el a résztvevők, és a város történelmi emlékhelyeit felkeresve, rövid műsorokkal és emlékműcsesek elhelyezésével fejezték ki szolidaritásukat székely honfitársaikkal. Külön öröm volt, hogy néhány áttelepült megosztotta gondolatait a jelenlévőkkel az autonómia szükségességéről. Az est a székely himnusz közös eléneklésével fejeződött be.

*Horváthné Nagy Mária
Erdélyiek Nagykanizsai Egyesülete*

Salgótarjáni Erdélyi Kör

– 2013. szeptember 25-i összejövetelünkön a Rimamurány-Salgótarjáni Acélgyár Rt. (RMST) 1944–45. évi történeteiről, a gyár bénításáról, a katonai bevonulásokról, az evakuálásról és a hazatérésekről tartott előadást **dr. Kúti István** aranydiplomás kohómérnök.

– A 2013. október 9-i összejövetelünk előadója **Kocsis István** író-történész tartott érdekesítő előadást a Szent Korona misztériuma és tana időszervi kérdéseiről.

– A szeptember és október hónap a XXII. 1956. október 23-i EMLÉKFUTÁS előkészítésével, megszervezésével és lebonyolításával telt el. Október 23-án az ég is kedves volt hozzánk, a nagyszámú résztvevő (3012 fő) lelkesen és mosolyogva vett részt az emlékfutás versenyszámain. (A szurkolók és nézőközönség számát nem is említve.) A rendezvény színvonalát emelte, hogy immár XIII. alkalommal vett részt Schirilla György hosszútávfutó, az egészséges életmód lelkes apostola. A rendezvény értékelésére és a díjátadó ünnepségre 2013. november 29-én került sor.

Valiskó Ferenc SEK elnök

Szekszárd – EMTE

November 28-án került sor Szekszárdon a Pécsi Tudományegyetem Illyés Gyula Karának, az EMTE-nek, a Szekszárd-Lugos és Facsád Baráti Társaságnak, valamint két további civil szer-

vezetnek közös szervezésében a **Kisebbségpolitika Európában** című fórumra. Ezen **Dr. Bakk Miklós** egy. docens, a kolozsvári Babes-Bolyai tud. egyetem politológus tanára beszélgetett, ill. válaszolt **Dr. Glósz József** történész-muzeológus kérdéseire. Az izgalmas és mélyeszántó gondolatokat, szempontokat felvető eszmecsere egy igen összetett kérdéskört elemzett, végső kicsengése pedig: tárgyalásra kell kényszeríteni a román hatalmat.

Régi idők híreiből

Munkácsy mint világhírű nagy mester érkezik 1879. augusztus 19-én, előkelő francia társasággal, hajón Pestre. Vele jön Massenet, a nagy francia zeneszerző, a Párisi Szépművészeti Akadémia igazgatója, a Figaro és a Globe szerkesztője is. A pesti hajóállomáson Ráth Károly főpolgármester és Türr István tábornok fogadják. Munkácsy és a francia vendégek a főkapitányság mai épületében, volt előkelő Európa-szállóban laknak. Nagy ünnepségekre készül a főváros. A szegedi árvízkarosultaknak a franciák részéről nyújtott segítségért hálából nagyszabású jótékonysági ünnepséget rendeznek a Margitszigeten, az elsüllyedt francia hadihajó: az **Arrogante** hozzátartozói javára. Az ünnepség fényesen sikerült. A Nándorlak előtt 220 tagú katonazenekar játszott, a cigányzenekar a Rákóczi-indulót, Massenet **Szabadság-indulóját** játszotta. Óriási szenzáció volt ez alkalommal, hogy a kertben villanylámpákat szereltek fel és még a romokra is villanyal világított lámpiónokat tűztek. Valósággal az Ezeregyjé csodái elevenedtek meg a közönség előtt. A díszhangversenyt a szigeti felsővendéglőben tartották. Az ifjú Hubay Jenő, aki Párisban már nagy sikereket aratott, Aggházy Károllyal magyar nótákat játszott, Saxlehner Emma operaezeneső Massenet **Lahore** című operájából énekelt, Blaha Lujza magyar dalokat adott elő, Márkus Emília szavalt. Blaháné úgy megtetszett a franciáknak, hogy másnap mind elmentek a Népszínházba őt meghallgatni. Végül az alsószigeti vendéglőben táncmulatság következett.

Ott táncolt Türr István, Garibaldi egykori magyar tábornoka, Munkácsy is elemében volt s magyarosan aprózta. (*Új Idők*, 1944. 28. szám)

Adventi levél 2013.

Barátaim!

Már az adventet megelőző hetek is a várakozás érzésével töltik el azokat, akik felvállalták ama gyönyörűséges terhet, ami magyarságunk megvallásával jár. Október a nemzet közösségének hol gyászos, hol pedig felemelő napjait hozza el, aztán novemberre fordulóban a nemzetet alkotó kisebb közösség, a család emlékezik azokra, akiknek köszönheti, hogy most emlékezhet-, s halottait látogatja. De ideje ez a gondolatok rendezésének is, az év végéhez közeledvén s az új esztendőre gondolván.

52 év adventi leveleiből ismét sikerült egy kis kötetet összeállítanom és a múlt útvesztőiből 30 esztendő üzeneteit összegyűjtenem. Számítógépem memóriájából megbaráti fiókokból érkeztek vissza a valaha így vagy úgy oda eljuttatott sorok. S most, ismét advent közeledvén, megtoldhatom az ötvenharmadikkal.

Furcsa módon ott írom a levelet, ahova nemsokára küldeni is fogok belőle. Ismét hazahívott a szülőföld. Szítál a Corona gyorsvonat a novemberi éjszakában, a csodálatos magyar teljesítménnyel – háború közben – épített székely körvasút sínjein. Mintha ébreszteni, riasztani akarná bennem a gondolatot. És az ébredszik is. Éj közepén felülök a hálókocsi magányában, s ölömben egy papírlappal, ezúttal kézzel kezdem leírni, amit ama ébredező diktál.

Mennyire összefügg a kisebbik s a nagyobbik haza sorsa! Mennyire nem akarták ezt eddig elismerni, s milyen jó, hogy ma már ott legmagasabban is kimondják ezt. Már csak azt kellene világosan kijelenteni, hogy az erős anyaország nemcsak védeni képes, de az elszakítottak homogenizálásának is legfőbb ellenszere, mert 1986-os önmagamat idézve: szükséges az a „megtartó rácsodálkozás”. Az, amelyik felemás időkben paradox módon még létezett, s amelyet 23 éve rombol az új, a globalizációs gazda. Rombolja a fejekben és rombolja az anyaországra telepített neoliberális komprádor szellemmel. A vonzásból lassan már szinte taszítás lett.

Most azonban történik valami. Adva a lehetőség az összmagyar döntésre. Reménykedem, hogy nem csupán lehetőség, de sokan élni is fognak vele. Reánk parancsolt határon belül és kívül. Így lenne normális. Ez jelezne, hogy van még magyarságtudat, s van még józan ész.

Idegtépő fél esztendő közepette fogjuk várni megmaradásunk reményének újabb állomását, ám ez csak akkor nevezhető végállomásnak, ha a külső pénzhatalom és belső gátlástalan kiszolgálói nem lesznek képesek többségünk újabb megtévesztésére.

Mert, ha minden a reményünk szerint történik, akkor koporsós nagy pillanataink harmadikjához érkezhetünk el.

Az első 1956 volt, amikor azt a bizonyos szöveget sikerült beverni a kommunista rémuralom koporsójába.

A második, amikor valódi koporsók és egy üres mellett hangzott el a végszó.

Ez a várt harmadik, egy látszólag más, de szándékában mindenképpen veszedelmesebb erő koporsóját készítené elő. Úgy, amint azt hatalmas írónk, Német László remélte, törpe politikusunk, Kovács László által utóbb megtagadott nagy reménységgel. Nagyot kell cselekednie kicsiny meggyötört országunknak, vezetőinek, de elsősorban választás előtt álló népének. Saját sorsunkat helyes irányba igazítva, kontinensünk zuhanását kell megfékeznünk. Mert nem menekülhetünk meg attól függetlenül.

Láthatjuk, tudhatjuk tehát, hogy nem lesz könnyű az olyannyira remélt győztes választásunkat követő út sem. Nem lesz könnyű, mert egy öngyilkost kell lebeszelnünk örült cselekedetéről. Egy gyarmattartó szellemét továbbhordó, s azt most éppen rajtunk gyakorló nyugatnak és vakon homogenizálni akaró szomszédságunknak egyszerre kellene felismernie, hogy a mi utunk a jó, a helyes, a megmentő. Vagyis az övék is!

Bizonyító ereje van annak, hogy a világ háttérhatalmaságai jól felismerték ezt. Őket elsősorban nem is ennek a kis országnak a menekülésre tett lépései zavarják, sokkal inkább az így felmutatott példa. Az a példa, amelyik meglepő módon napról napra több követőre talál. Ezért a kettős mérce, ezért a legkülönbözőbb területeken megmutatózó támadások sora. A nálunk elszenvedett gazdasági veszteségeik ehhez viszonyítva kevésbé fontosak nekik. És ez felmérhetetlen veszélyeket rejt magában. Úgy ők, mint a hatalomba mindenáron visszatérni akaró kiszolgálóik képesek lesznek bármire a választási győzelmükért. Kapkodnak, hibáznak, nevetségessé válnak, lelepleződnek, de jön a segítség kívülről, és működik a professzionista megtévesztő hadjárat a szavazatokért. Csakis azokért. Mert a rájuk szavazók éppen úgy áldozataik lesznek, mint azok, akik átláttak a szitán.

Levelem javát már megírtam, s még csak a nemzeti sors nagy fordulója körül motognak gondolataim, a földi várakozás kényszere uralkodik rajtam. Pedig van egy másik, az örök és csalódást soha nem hozó égi.

A megváltó születésével s kereszthalálával megszületett a megváltás reménye is. Mindnyájunknak. Várakozóknak s megtévesztetteknek egyaránt. A nemzeti egység még hiányzik, de az a másik már biztos ígéretként vár valamennyiünkre.

S hogy most mennyire összefonódik a kettő, a földi és az égi, azt bizonyítják napvilágra került tervek (melyek nem összeesküvés-elméletek agyrémei) arról, miként húznák ki alólunk a remény reménységét is. S nem csupán az anyagiakat, de a templomot s az iskolát még nagyobb igyekezettel. Ha mindezzel tisztában vagyunk, éreznünk kell a közös felelősség súlyát.

Az égi várakozás beteljesülésének bizonyossága nem ment fel ez alól, mert földi útjaink képességeink szerinti végigjárása a mi feladatunk.

Erőt adó adventet és békességes áldott karácsonyt kívánok mindnyájatoknak:

Leányfalu, 2013 adventjére és nehéz hónapokra készül-vén

Dr. Szász István Tas

Meleg, mosolygós szemek

Nem érti Kéri László politológus az ATV-ben, miért szeretik az emberek Orbán Viktort. Nem érti, miért mennek ki félmilliónyian ismételtelen az utcára, mi az a számára idegen tűz az emberek szemében, miért a mosoly az arcokon. Hiszen O.V a hatalomból ellenzékiként beszél, és különben is tönkretette az országot, folyamatosan generálja az ellenséggépet. Mondja mindezt néhány nappal Mesterházy Attila szónoklata után, melyben az O.V-t aposztrofálta, emigyen: felcsúti Maradona, őszülő despota, a szabadság ellensége, egyáltalán és általában: ellenség.

Nem érti Havas Henrik az ATV műsorvezetőjeként, hogy ha már összetákolták az új alkotmányt, amivel megdöntötték a jogállamot és szembeköpték a demokráciát, akkor miért volt szükség ráadásul egy cafrangnak, valamiféle Nemzeti (pardon, a hangsúlyból ítélve: *nemzeti*) hitvallásnak az oda-biggyesztésére.

Nem érti Gyurcsány Ferenc, miért volt szükség a székelyek nagy menetelésére, hiszen a problémát meg lehetne oldani játszani könnyedséggel, leülve a derék és baráti román kormányral a tárgyalóasztalhoz, az efféle hőzöngések csak ártanak az erdélyi magyaroknak.

Tejtestvére, Eörsi Máttyás vele együtt rezdülve érti, megértheti a románokat, mert a székelyek e cselekedete az első lépés (ó, rettenet) az elszakadáshoz.

Mindkettőjükkel teljes összhangban érti a román miniszterelnök és helyettese, hogy a székelyek tette ellenséges és erőszakos akció, óhajuk ellentétes Románia alkotmányával és az európai jogrenddel, ezért meg kell őket büntetni, be kell őket tiltani, le kell őket törölni a térképről, ő majd megtanítja őket...Hogy az európai jogrendben az autonómia bevált gyakorlat? Ők erről nem tudnak, tehát ilyen nincs. És hogy ott mosoly volt, kinyújtott, baráti jobb és derű? Ugyan már, olyan kevesen voltak, hogy mindez láthatatlan maradt.

Nem érti Ben Cardin demokratapári szenátor az USA kongresszusában, hogy Magyarország nem Ausztria (és fordítva), de érti, hogy a magyar állampolgársági törvény tisztán etnikai alapokon nyugszik, ami ugyebár egyedülálló a világon (eszerint nem létezik Németország és Izrael sem, Írország meg főleg nem, ahol az állampolgársághoz elég egy valamikori nagy-vagy dédszülő ír állampolgársága). Skandalum ez tehát a javából, és ennek megfelelően elítélendő, megtorlandó.

Mindent ért viszont Marsouszky Magdolna, a német Fuldai Egyetem oktatója. Sajnos az őt kérdező Juszt László (szintén az ATV-ben) szemmel láthatóan semmit nem értett szavaiból, amikor kérdésére, hogy végül is mi áll a Magyarországgal, a magyarsággal szembeni (szerinte nyilván jogos) felhorgadások mögött, M.M. így foglalta össze az elvi szembenállás lényegét: **etnosz kontra démosz**. Nemzet a néppel szemben. Van tehát egyrészt a lakosság, a „démosz”, úgy általában, minden ismertetőjegy nélkül, színtelenül és szagtalanul, és ha ezen belül valaki nemzeti (etnikai) jegyeket vél magán felfedezni, netán hangoztatni, és – horribile dictu – ezen elvek szerint megszervezni az országot, államot, akkor ezzel értelemszerűen kirekeszti mindazokat, akik e jegyekkel nem rendelkeznek.

Ügyes. Hiszen oly könnyű összemosni az etnikai és a faji elvet – az amerikai közgondolkodásban össze is keveredik e kettő (l. Ben Cardin szenátor) –, hogy a következtetés magától adódik: aki nemzetben gondolkodik, érez, az a fajelméletnek a híve, gyakorlója, kirekesztő, gyűlölködő, xenofób, homofób, stb. Juszt László szemei úgy kiüresedtek, hogy elfelejtette megkérdezni, helyette mi kérdezzük most: amennyiben az etnikai jelleg felszámolása a megoldás, a boldog jövő záloga, akkor mi lesz mindazzal, amit az jelent? Először a nyelvvel, ami emberi tudatunk legfőbb kialakítója és egyben kifejezője. Aztán mi lesz az emberiség kultúrájával, melynek összetevői (tudomány, művészet) – habár a szellem nagy alkotásai az emberiség közös kincsét képezik – mégiscsak jórészt nemzeti keretek között születtek, azok jegyeit viselik magukon, azoktól elszakítva sok esetben megszűnnének létezni vagy kiüresednének, lényegüket vesztenék. Egyáltalán: emberek maradnánk-e ezek után? Gondoljuk csak végig: nem volt véletlen, hogy az ősközösség csoportjai szétválva és a földön szétvándorolva saját nyelvet alakítottak ki, sajátos, megkülönböztető jegyeket kezdtek felvenni, melyek az évmilliók során végül is a belátható történelem diverzifikált emberének kialakulásához vezettek, az utóbbi 100-200 évben nemzetállamként definiált létformákhoz, szerveződésekhez, meg az ezek fennállását biztosító és működését szabályozó törvények, normák, erkölcsi alapelvek megszületéséhez.

Napjaink aktualitásához, az EU-beli ultraliberális/ultrazöld kezdeményezéshez, a Cohn-Benditektől legújabb jelszavához, a neomarxista „világ fiataljai (néhányuk elvárásai szerint: egyenlő fiataljai), egyesüljetelek” ötletéhez érkezünk. Hogy mit jelentene egy jellegtelen, hit- és erkölcsmentes Európai Unió kieresztése (ebbéli igyekezetükben törölték a társadalmi erkölcs legmagasabb formáját képviselő keresztény gyökereket az EU alkotmányából), az könnyen belátható a fentiek tükrében: egy több millió éves szerves és természetes fejlődés eredményeinek tönkretételét, megsemmisítését. Amit még megtétnék ugyebár a különböző devianciák fetiszizálásával, holmi harmadik nem megteremtésének igyekezetével. Könnyen belátható, hova vezet mindez: káoszhoz, erkölcsi és biológiai elcsúszáshoz, majd halálhoz. Bizony nem más ez, mint szintizta *ideológiai terrorizmus*. (Csak miután leírtam e sorokat ébredtem rá, hogy e kifejezést Cs. Gyimesi Évával polemizálva már használtam egyszer, ugyancsak szerkesztői kommentáromban, lapunk 2008. júniusi számában. Az ismétlődés e szerint nem véletlen. K.P.)

Ezek után joggal vetheti fel bárki, hogy fenti okfejtés végül is a nemzetállam, ezzel a román nemzetállam hitvédelmét jelenti. Amely utóbbi ugyebár egységes, ahogy ez minden ebből következő eszme és gyakorlat kőbe vésett alapelveként meg lett fogalmazva a román alkotmány első pontjaként: **Románia egységes nemzetállam** -, és senki, még Ben Cardin vagy Cohn-Bendit urak által sem kifogásoltan!

Viszont sehol nincs megfogalmazva – és itt a bökkenő! – ennek **értelmezése**, így ez szabad prédaként szolgálja a román politikai gyakorlatot. Azt a politikai gyakorlatot, melynek meg nem értése magyar részről kétségbeejtő eredmé-

nyekhez vezetett a múltban és vezethet továbbra is érdekvépviseletünk számára. Ma ismét csak azt látjuk, halljuk: nem értik. Vagy ami még rosszabb: nem akarják érteni. A székelyek nagy menetelése kapcsán számtalanszor teszik fel itt a kérdést kompetensnek vélt/mondott személyeknek: mi áll a román hatalom konzekvens elutasítása mögött, hiszen a székely-magyar autonómia az egész ország javát szolgálná. A válaszok kétségbeejtően naivak vagy semmitmondóak.

Habár többször leírtam, kénytelen vagyok ezek után kendőzetlenül és egyáltalán nem diplomatikusan újra papírra vetni az általunk jól ismerteket. A román nemzethez való tartozásukat az erélyi magyarok természetesen politikai, azaz állampolgári értelemben ismerik el, a román hatalom és közgondolkodás viszont összemosza ezt a kulturális nemzet fogalmával: ha román állampolgár vagy, akkor valami fura szerzetként ott-hon, a családban beszélhetsz ugyan magyarul, de ha kiléptél az ajtón, használd az állam nyelvét, külön jogokat ne kérj se magad, se közösséged számára. Az EU tagjaként Románia kénytelen formai engedményeket tenni, nemzetiségi jogokat törvénybe iktatni, de ezek alkalmazását lépten-nyomon gátolja. (A példákat minden olvasónk hosszan tudná sorolni.) Így a székely önrendelkezés is ugyanazt jelentheti csak, mint az olténiaiak, baraganiak, caracaliak, stb. önrendelkezése. Ám ha sajátos, magyar jegyeket akar öltetni és a magyarságot szolgálni ezen önrendelkezés, az már alkotmányellenes. Magyar lehetsz ugyan, de csak úgy és akkor, ha román maradsz. Mert az alkotmány első pontja ezt mondja, és ez szent és sérthetetlen. Punctum.

Hogy mindebből Erdély magyarságának pusztulása következik, azt nyíltan soha el nem ismerik, de legfőbb célként kitartóan és rendszeresen dolgoznak rajta. Miért? Mert Trianon betegai. Mai nagy országuk Erdélynek Magyarországtól való elcsatolásával alakult ki, Erdély nélkül nincs Románia. Erdélyt a történelem és a kultúra ezer szállal köti a magyarsághoz, a hamis, kitalált történelem és annyi más agresszív akciójuk (a tömeges betelepítések, az etnikai arányok erőszakos megváltoztatása, a hagymakupolás honfoglalás, stb.) sem képes ezt felülírni, ezért a magyarság magyarként való, azt megvalló létezése halálos veszélyt jelent számukra. A szerzemény akkor válik csak véglegessé és biztossá, ha Erdélyben nem lesz többé magyar. A teljes bizonyosságot persze csak a magyarság teljes eltűnése jelentené a földről, de legalább Erdélyből tűnjenek el. (Egyet értenek ugye, Gyurcsány és Eörsi urak?)

A ma realitásai persze lépten-nyomon és már régen felülírták ezt a kényszerképzetet (elsősorban annak

felismerése hiányzik részükről, hogy a jelen világfolyamatai saját nemzeti létüket is veszélyeztetik, és hogy ez jelenti számukra a valós veszélyt, nem a magyarok), mégis e kényszerképzet a mai napig él és meghatározza úgy a politikumot, mint a közgondolkodást. Ezen utóbbi visszahat amarra, a politikai haszonszerzés pedig befolyásolja még az esetleg tisztán látók hozzáállását is. Az eredmény: a tapasztalt és elszennvedett politikai, gazdasági, kulturális gyakorlat. Mindez azt igazolja, hogy az egészséges, defenzív, éltető és befogadó (ilyen a magyar!) nemzeti eszme Romániában deformálódott, agresszívvá, pusztítóvá vált jó száz éve és mind a mai napig. Az etnosz „nemzeti” értelmezését Románia esetében a „faji” értelmezés, a nemzetiszocializmus eddig oly sikeres román, „soft” változata váltotta fel, az építkezést a pusztítás. A pusztítás viszont önpusztítóvá válik: „*Jaj annak az országnak, amelyik háborút szít határain belül.*” A pusztítást pusztulás követi.

Románia jelen helyzete a világban, az EU-ban látszólag nem igazolja ezt, ám ennek a témának a körüljárása külön tanulmányt igényelne. Most szögezzünk le csak annyit, hogy a jelen világrendszert, az EU-beli folyamatokat szemlélve is felsejlik a pusztulás perspektívája, a világ ezen az úton haladva az önfelszámolás felé halad.

Orbán Viktor és csapata tisztán látja mindezt, innen eredeztethető hazánk jelenlegi nemzetstratégiája. És innen ere-

deztethető itt és ott a menetelő sokszázézes sora. Mosolyuk méltó válasz a démonizálásra, gyűlöletkelésre, egyben igazolása annak is, hogy a felszabadulásnak először a lelkekben kell bekövetkeznie. Hiszen végre valaki felcsillantja a sok évszázados – Erdélyben nemzeti elnyomással tetézett – kiszolgáltatottság (török, Habsburg, német, szovjet, majd napjaink globalitása, egymást szorosan követve) oldásának lehetőségét, távlatait. A reményt és a bizalmat lehet felfedezni a szemekben, arcokon. Amit nem értenek a Kéri Lászlók, a Havas Henrikek, a Victor Ponták, a Marsovszky Magdolnák. De értik a Nemzeti hitvallást lelkükben hordozók és megvallók az anyaországban, Fel-és Délvidéken, és persze Erdélyben. Ők azok, akik elismerik a kereszténység nemzetmegtartó erejét, ezzel egy hatalmas szövetségest tudhatnak maguk mögött, a leghatalmasabbat. Őt, és benne az életet, a jövőt fedeztem fel a békemenetben két gyermekét kezén vezető, a harmadikat a szíve alatt hordó fiatalasszony meleg, mosolygós szemében.

Ezek után nyugodtan várom megváltónk születését és az elkövetkező esztendőt. Sok szeretettel kívánom ezt olvasóinknak is.

K.P.

Szabó Lőrinc

Hazám, keresztény Európa

Utálom és arcába vágom:

- Száz év, de tán kétezer óta
örült, mocskos, aljas világ ez,
ez a farizeus Európa!
Kenyer s jog helyett a szegényt
csitítja karddal, üres éggel
és cinkos lelkiismeretét
avatag és modern mesékkel;
száz év, de már kétezer óta
hány szent vágy halt meg gaz szívében!

Hazám, keresztény Európa,
mi lesz, ha bukására döbben,
mi lesz, ha újra földre száll
a Megcsúfolt és Megfeszített,
s mert jósága, hite, imája
egyszer már mindent elveszített:
mi lesz, ha megjő pokoli
lángszórákkal, gépfegyverekkel,
vassisakos, pestishozó,
bossziálló angyalsereggel?

Mi lesz, ha megjő Krisztus és
új országot teremt a földön,
ha elhullanak a banditák
s nem lesz több harc,
se kard, se börtön,
ha égi szerelmét a földi
szükséghez szabja ama Bárány
s újra megvált - óh, nem a jók,
de a gonoszok vére árán:
hazám, boldogtalan Európa,
ha túlled a harcok végét,
elbírod-e még te az Istent,
a Szeretetet és a Békét?

Ima és Karácsony

E két szent szó jelentőségét 2013 vége felé kezdjük átérezni, érteni.

Ima és Karácsony. Először. Jobban tudunk imádkozni, el tudjuk választani a búzát a konkolytól, akkor is, ha alig volt termés. Imánk meghallgatásra került, Isten immár évekkel előbb megszabadított a hazudozó, képmutató népnyúzótól. Még nincs a helyén. De már jó, hogy gusztustalan kijelentéseit nem kell öreg korunkig hivatalos álláspontként hallgatni (igaz, az ördög most is futtatja), de biztosan papot fog hívni ő is, hogy meggyőnjön, mint Kádár János tette, halála óráján. Késő bánat. Szégyellem magam, hogy ilyesmi jut eszembe a sokmilliónyi jó helyett. (Mindent ki kell mondani, a pokolba dojni, vissza se nézni.) Az ima ennél sokkal de sokkal több, szebb és megnyugtatóbb. Szívből jövő fohász!

Fényláng! Boldogság-ölelés! Nem olyan, mint a gazdag almizsnája! Ez a Szent Karácsonyest. Mert messzire menekülve is hazatalálunk, mint üres tenyerünkbe szálló hópehely,

Makovecz Imre tervei szerint épült új csíkszeredai katolikus templom oltára. (Fotó: Juhos-Kiss János)

mint szakadó szívünk, mely – ha nem hó – a szánkban nem játssza meg magát, hisz hazánk széle nem mosódott el, meghitt és beteljesedett testvériségben élünk, nincsenek határok! Kiteljesedett öröm-ünnepben szárnyalunk! Megszületett az Isten-Ember! Istenünk és Emberünk velünk van! Bearanyozza szürke hétköznapijainkat! Velünk van a sok általunk felfoghatatlan, jól érzékelt csodákban! Csakazértis meggyógyultunk! Ép maradt szellemünk s lelkünk. Tudunk igazán örülni (jól esik a friss levegő, a korty bor, egy jó szó), de ez sem a mi érdemünk, az üdvösség egyedül az Istené! Tudunk, spontánul megtanultunk játszani a gyerekünkkel, mert átérezzük kis vágyait és buzgó, erős akaratát! Vissza tudunk mosolyogni a párunknak, gondolunk a rég nem látott barátokra, a szegény elesettekre.

Minden, de minden egy nagy ima, aminek a neve: Áldott Karácsony!

Juhos-Kiss János

Apukát várom karácsonyra

Én most nemsokára öt éves leszek, de apukával már régen találkoztam, mert ő nem lakik velünk, pedig régebben velünk lakott, és amikor reggel felébredtem, nevetett, és mondta, hogy menjünk a fürdőszobába, és igyekezzünk, mert indulni kell az óvodába.

Anya már elment dolgozni, és mi apával ketten mentünk az óvodába. Nem tudom, hogy apa miért nem megy dolgozni, mint anya, de jó, hogy ketten megyünk óvodába. Az úton találkoztunk Anikóval és Zsuzsával, és együtt mentünk. Délután is apa jött utánam, és mondta, hogy most Ibi nagymamához megyünk. Én nagyon örültem, mert nagymama mindig húslevesrel vár, és a leves után mindig kérdezi, hogy mit kérek, és én mindig csirkecombot kérek. És mindig kapok. Nagypapa is nevet, pedig ő nem kap mindig csirkecombot. Apa is mindig nevet. Aztán kimegyünk focizni, mert én nagyon szeretek focizni, és nagypapa mindig mondja, hogy milyen jól rúgom a labdát. Én ott-hon Andrással is sokszor focizok, és sokkal nagyobbakat rúgok, mint ő. Nagypapa és én is mindig jól megizzadunk, ha focizunk, és én akkor mindig vizet kérek, abból az üvegből, amit a nagypapa hoz. A focipálya mellett a lovakhoz is szoktunk menni, mert ott mindig valaki lovagol is.

Én is nagyon szeretnék lovagolni egy nagy lovon, de apa azt mondja, hogy majd akkor, ha nagyobb leszek, és én ezt már alig várom, de ez nem lesz olyan hamar. Utoljára a ló nem vette el a kenyérhéjat, amit odatartottam neki, és apa azt mondta, hogy lehet, valami edesebbet kell neki adni. Aztán két nagy madarat is láttunk repülni egymás mellett, és nagypapa mondta, hogy hattyúk, és ritkán lehet látni őket így repülni. De én láttam őket. Én nagyon szeretem apát, és kérdeztem, hogy miért nem alszik velünk, mint régen, és azt mondta, hogy anya nem akarja. Én nem tudom miért, de én nagyon szeretem apát.

Az oviban kérdezték, hogy milyen ajándéknak örülnék a legjobban karácsonyra. Én azt szeretném, ha apa eljönne hozzánk karácsonyra, és ha hozna egy Villám McQueen kis piros autót, de leges legjobban annak örülnék, ha apa eljönne hozzánk karácsonyra.

Keszeg Tibor, Szentendre

Halász Bálint

Karácsonyra

Karácsonyra csengettyűznek
Nyomorúságos születésre
Szilánk a fenyő minden éke
Kihunyva hull hideg sötétbe
A békesség és szeretet.

Még áll jászol, de fája korhadt
Szalmája bűnös menedékhely
E rozoga ország-akolnak
Résein menekül a holnap,
S vele verő és veretett.

Már Karácsonyra szól a zsoltár
De nincs kedvünk örvendezésre,
A betlehemi fényességet
Máshol mérik. Itt csak ígéret
Járja. S hideg szelek.

A vályúhoz kevesen férnek,
Nagyobb ököllel, hosszabb késsel.
Ki törődik a teremtéssel,
Mikor itt már a csont is étel,
S betörik érte a fejed.

Már Karácsonyra, már áhítatra
De eléfordul tőlük az Isten,
Nincs már semmi, mi megtérítsen,
Már gyertyacsonk sincs, mi hevítsen,
Ellopták a kisdedet...

Molnár Péter

Tüzet kéne rakni

Állok a baromfiüzlet előtti sorban, a nagycsarnokban. Generációk állnak... Ahogy Voga & Turnovszky megénekelte annak idején. Lassan haladunk, csoszogva, jön Karácsony, ilyenkor mindenki valamivel többet, valami mást, kicsit többért, mint egyébkor...

Elöttem idős néni hatalmas, gyékényből font szatyorral, ilyet is a hetvenes évek közepén láttam utoljára, akkor is Nyíregyházán, a piacon. Nincs az idős asszonyon semmi különös, vele egyidős kabátja szürke, nyaka köré zöld sálát tekert, fején hatalmas, lila kötött sapka. A lábán barna, magas szárú, végig fűzős cipő. Pont olyan, mint nagymamám volt. (Az ő cipőjének nyelvét kivágtam egyszer, mert kellett a bőr a csúzlímhoz.)

Magas, elegáns hölgy kerül sorra, divatos, hosszú kabátja makulátlan, karján csinos bevásárló kosár, kezén puha kesztyű, a budai úriasszony őstípusa. Először pulykamell filét választ gondosan, aztán két csirkét, szemrevételezi az elé kínált portékát, az egyiket kicserélteti, nem elég dundi vagy nem elég sárga, mindegy is. Vesz még egy kacsát, ellenőrzi, hogy a mája szép-e, meg tyúkot, egy felet, levesnek. Elöttem a néni toporog, fejét forgatja, mint aki kiutat keres.

A hölgy közben áttér a felvágottakra, baromfi virslit választ, egy kilót, pulykakolbászt is. Megkérdi elég füstölte és azt is, ugye nem csípős? Azt a vendégei nem szeretik. Végül kér még csirkemell sonkát is, mert hidegtál is készül, és azt a sonkát a lánya nagyon kedveli. Az idős asszony közben döntést hoz, kilép a sorból és indulna, de a kiszolgáló hölgy utána szól:

- Tessék maradni Márti néni, a hölgy rögtön végez, és már maga jönne!

Az én kopott öregasszonyom kényszeredetten lép az ablakhoz, és nagyon halkán kérdez:

- Van fagyasztott szárny, Zsuzsikám? Vinnék két csomaggal.

Az eladó jókedvű, nevetve kérdezi mamikát, miért nem visz frisset, az most akciós, olcsóbb, mint a mélyhűtött. A néni szabódik, aztán kér kétszer egy kilót, közben magyarázza: egyiket kirántja, másiktól pörkölt lesz, az ember igen szereti. Az ablak mögött a férfi kiszolgáló most érzi idejét a poénnak.

- Vigyen combot meg mellet, mama! Olyan zsenge, kenyérre lehet kenni. Hát egyszer van Karácsony, nem igaz?

A harsány hang megdermeszti a sorban állókat. Magam, kis híján felszisszenek. A férfi körülnéz, megérti a helyzet tragikumát. Ránéz eladótársára, lassan félretolja: hagyd, majd én!

Nejlonszatyrot fog, rakja a szárnyakat, aztán méri. Rakja a következőt, de először a combok közé markol, majd két hatalmas csirkemellet ejt a combokra, végül egy összemaroknyi szárny következik. Nem méri le, csak harsányan kiáltja:

- Ahogy a kedves vevő kérte, kettő kiló a szárny, éppen hatszáz forint!

A csirkeszárnynak 499 forint kilója, akciósan. Kilódítja a két szatyrot a néni elé, elveszi a remegő kézből az ezrest, és visszaad egy ötszázast, aztán kiszól az ablakon, sürgetően:

- Tessék jönni, kinek mit adhatok?

Fiatalkor áll az illatszerrel és háztartási vegyi áruval kereskedő üzletlánc boltjának pénztáránál. Nagyon rosszul öltözöttek. Az asszony mellett babakocsi, benne az új generáció, a testet öltött jövő. A férj elkeveredetten kotor pénztárcájába, egyre kisebb címletű bankjegyek kerülnek elő, aztán a csöri: húszasok, tízesek, ötösök. A pénztáros kislány előtt két, bőrdöndnyi csomag pelenka, ő pedig vár türelmesen. A férj végül feladja, átteszi párja kezébe a pénzt, és halkán annyit mond:

- Az egyiket visszaviszem.

Szürke gyapjúfelöltős, kalapos, idősebb úr lép ki a sorból, tartok tőle, most fogyott el a türelme, reklamálni fog a fiataloknál, miért nem előbb számoltak? Megfogja az apuka karját.

- Várjon, fiatalember! - Tárcájából előveszi az üzletlánc pontgyűjtő füzetét, és odaadja a pénztárosnak.

- Erre jár húsz százalék kedvezmény, mert betelt. Ha úgy sem elég a pénzük, kérem, a maradék összeget hozzám üsse be, kisasszony!

A fiatalok hálálkodnak, a férfi legyint, látszik rajta, hogy zavarban van. A házaspár végül távozik pelenkástul, babakocsistul. A kalapos úr visszaáll a helyére a sorba, a mögötte álló férfi pedig megszorítja a könyökét.

- Ez szép volt, Miklós.

A kalapos legyint: hagyjuk.

Most következhetne a tanulság.

Most kellene leírnom, hogy mekkora keserűséget éreztem, amikor egy délelőtt, egyetlen óra leforgása alatt láthattam mindezt. Arról kellene írnom, nem a mi hibánk, nem mi juttattuk ide magunkat, másokat. Arról hogy a statisztikák szerint, a munkával töltött órák számát tekintve Magyarország világelső, de a munka ellenértékét tekintve nincs olyan hosszú lista, amelyre rákerülhetnénk, mert csak az úgynevezett harmadik világ-béli országok közt jutna számunkra hely! Nem teszem. Most, nem. Mert jön Karácsony, és én nem politikáról akartam írni. Hanem idemácsolni egy vers néhány sorát, befejezéséppen.

„Valami nagy-nagy tüzet kéne rakni,

Hisz zúzmarás a város, a berek...

Fagyos kamrák kilincsét főlzaggatni

És rakni, adjon sok-sok meleget.

Azt a tüzet, ó jaj, meg kéne rakni,

Hogy fölengednének az emberek!”

Ezeket a sorokat József Attila írta, 1922. novemberében.

Hát rakjuk meg végre azt a nagy-nagy tüzet! Fogjuk meg végre egymás kezét, öleljük át egymás vállát, karoljunk egymásba nagyon szorosán...

Erről szerettem volna írni ma, kedves olvasóm. Európa közepén

Izsák Balázs: kezdődhet a párbeszéd az autonómiáról

Összesen mintegy kétszázezren vonultak utcára október 27-én, hogy jelezzék Bukarestnek és a nagyvilágnak: Székelyföld egy és oszthatatlan, be nem olvasztható, és autonómiát kér a székely nép. A menetelés tömegét nem lehet nem észrevenni, ezért talán elkezdődhet a párbeszéd – állapította meg az SZNT elnöke.

„Amit célként kitűztünk, azt megvalósítottuk: 53 kilométeres összefüggő menetoszlop alakult ki Bereck és Kökös között, 150 ezer résztvevővel. Ha ide számoljuk, hogy további 30 helyszínen szimpátiatüntetéseket szerveztek, akkor 200 ezren tiltakoztunk a bukaresti kormány régiósítási terve ellen és álltunk ki az autonómiatörekvés mellett” – fogalmazott a Székely Nemzeti Tanács elnöke, Izsák Balázs, aki köszönetet mondott a résztvevőknek, a partnerszervezeteknek, az augusztustól önkéntesen tevékenykedő munkatársaknak és a hatóságoknak.

„Ekkora tömegre már nem lehet azt mondani, hogy nem létezik, és bebizonyosodott, hogy az is hamis állítás, miszerint az autonómiát csak néhány politikus szajkózza. Ez a székely nép akarata. Október 27-én megváltozott a világ kifele és befelé is. Remélem, most már fogadnak Bukarestben, hogy tárgyaljunk a kormány képviselőivel Székelyföld jövőjéről és az auto-

nómiáról. Befejele pedig megnőtt a közösség önbizalma, megerősödött a belső kohézió, az autonómiaküzdelemhez szükséges erkölcsi és szellemi kapacitás. A székelység erőszakmentesen, a jog és a demokrácia eszközeivel, erősen, bátran és elszántan küzd tovább. A párbeszéd elkezdését akarjuk a román kormánnyal” – mondta az SZNT elnöke. Ebbéli szándékukról – gyakorlatilag megismétlik a március 10-ei marosvásárhelyi Székely Szabadság Napján tett beadványukat, amelyre mind a mai napig nem érkezett válasz, holott a törvény 30 napot ír erre elő – a menetelés végén felolvasott kiáltvánnyal együtt, két napon belül levélben tájékoztatják a kormányt.

Tízéves az SZNT

A Székely Nemzeti Tanács október 26-án volt tíz éves, és a Nagy Menetelésen kívül más rendezvényt nem szerveztek. „Elődeimmel, Csapó Józseffel és Fodor Imrével olyan elengedhetetlen lépéseket tettünk meg, amelyek megkerülhetetlenek az autonómia eléréséhez. Jelképet jegyeztünk be, amely alá fel lehet sorakozni, a székely zászló alatt előzmény nélküli egység jött létre. Idén bebizonyítottuk, hogy tömegbázisa lett törekvésünknek” – vélte Izsák Balázs.

Székelyhon.ro

KIÁLTVÁNY

(A Székelyek Nagy Menetelésének egyetlen, hivatalos dokumentuma)

Ma, 2013. október 27-én, a Bereck és Kökös között összegyűlt székelyek, a velük szolidaritást vállaló erdélyi és Kárpát-medencei magyarok támogatásával, ismerve a nagyvilág magyar közösségeinek támogató megnyilvánulásait, megerősítik a gyergyóditrói Székely Nemzetgyűlésen kinyilvánított történelmi igényüket:

- élni akarnak az önrendelkezés jogával, és e jog alapján követelik Székelyföld államon belüli önkormányzását;
- követelik, hogy Romániában az Európában gyakorolt normák érvényesüljenek és a Székely Nép - Európa autonóm közösségeihez hasonlóan - megélhesse önrendelkezését Székelyföld autonómiája révén;
- ragaszkodnak a nyolc székely széket és 153 önkormányzatot magába foglaló Székelyföldnek a Gyergyóditrói Nemzetgyűlés által kijelölt ideiglenes határaihoz, és követelik, hogy a helyi közösségek népszavazása véglegesítse azokat!

Székelyföld minden lakójának közös hazája, függetlenül nemzeti, etnikai, nyelvi hovatartozástól, ezért az államon belüli önkormányzás, a területi autonómia Székelyföld minden lakója számára a teljes és tényleges jogegyenlőség intézményi garanciája lesz.

Az államon belüli önkormányzás regionális szintű hatalmat jelent, amelynek demokratikusan létrehozott döntéshozó szerve van, és amely széleskörű autonómiával rendelkezik a hatáskörök, valamint ezek demokratikus gyakorlása terén, ugyanakkor rendelkezik a feladatok teljesítéséhez szükséges eszközökkel.

Ez év március tizedikén, a Székely Szabadság napján, a marosvásárhelyi Postaréten összegyűlt székelyek beadvánnyal fordultak Románia kormányához, amelyben követelték, hogy a sajátos történelmi, földrajzi, politikai, kulturális és gazdasági jellegzetességekkel rendelkező Székelyföld alkosson önálló fejlesztési régiót. Követelték, hogy Székelyföld legyen önálló közigazgatási régió. Követelték Székelyföld autonómiájának törvény általi szavatolását! Követelték a párbeszéd megkezdését a székely nép legitim képviselőivel, a Székely Nemzeti Tanáccsal és a székely önkormányzatokkal! Erre a beadványra nyolc hónap elteltével válasz nem érkezett!

A nagyvilág közvéleményéhez fordulva mondjuk el: változatlanul hisszük, hogy a párbeszéd a társadalmi béke záloga, a székelyek pedig békét és párbeszédet akarnak. A nagyvilág közvéleménye előtt kérjük ismételt Románia kormányát, ne vegye semmibe hétszáz ezer polgárának akaratát, akik egyben az Európai Unió polgárai is! Ugyanakkor felhívjuk a kormány figyelmét, hogy a párbeszéd lebcsülése, a székelység akaratának mellőzése, a székely jelképek folyamatos üldözése nem fogja sem megtörni, sem elfárasztani a székely autonómiatörekvést. A mai napot követően vagy érdemi párbeszéd kezdődik a székelység képviselőivel, a székely nép kinyilvánított akaratáról, Székelyföld jövőjéről, vagy sokasodni és erősödni fognak a tiltakozó megmozdulások, beleértve a polgári engedetlenséget is.

Kérjük Magyarországot kormányát, kérje Románia kormányától a két ország közti alapszerződés tiszteletben tartását, különös tekintettel annak 15/9 cikkére. Nekünk, székelyeknek alapvető érdekünk, hogy Magyarország és Románia között jó legyen a viszony a békés, építő együttműködés és az Európai Unió tagállamainak közös alkotmányos örökségének jegyében.

Kökös, Uzon, Szentivánlaborfalva, Réty, Eresztevény, Maksa, Dálnok, Csernáton, Ikafalva, Kézdivásárhely, Nyújtód, Lemhény, Bereck, 2013 október 27.

Izsák Balázs, a Székely Nemzeti Tanács elnöke

A „székelyföldi elkülönülési kísérlet” ürügyén...

(Válaszfele a Magyarai Nándoroknak)

Könyves tüntetés Sepsiszentgyörgyön. 1990 februárjában Erdély-szerte több százezren tüntettek. Amit akkor kiharcoltunk, csaknem azzal maradtunk.

Szeretnék tisztelettel tekinteni a romániai magyar szellemi elitre, a tudományos ranglétrán legmagasabbra jutott - hadd nevezsem így őket - szuperkoponyáinkra. Szeretném tisztelni őket azért, hogy szellemi képességüket a nemzet szolgálatába állítják.

Sajnos, többükkel ezt nem tehetem. Legutóbb Salat Leventével sajtóvitáztam, hangot adván ama véleményemnek, hogy okos érvelésével a „másik oldal” malmára hajtja a vizet, hogy ne mondjam úgy: odaát és ellenünk „dolgozik”. Hogy semmiről sem sikerült meggyőzőnöm, egy azóta megjelent újabb írásával támasztja alá. Vele újra felvenni a csatabárdot nem akarom, mert nem lehet céлом arra ingerelnem, hogy tovább rontsa - amennyiben képes erre - autonómiaesélyeinket. Mert ha csak egy embert is meggyőz arról, hogy értelmetlenség a kisebbségi sorsban élő magyarság megmaradásának pillanatnyilag egyetlen biztosítékáért, az autonómiáért küzdeni, bizony rontja. S én hiszek abban, hogy minden ember számít, minden magyar felelős minden magyarért.

Igen, de most itt a másik „elitünk”, ama ranglétra másik jellessége: Magyarai Nándor László. Mekkora segítség lenne, ha az ő tudása szövetséges tudás, szellemi ereje szövetséges erő lenne. De sajnos nem az. Hallgatom a bukaresti rádió október elsejei magyar adásában, miként nevezi autonómiáért való busójárásnak a készülő székelyföldi tüntetést (Magyarai Nándor Busójárás autonómiáért írása blogján, a systemcritic.blogspot.ro honlapon jelent meg - szerk. megj.). Az idő átlépésének egy képtelen „összevetése” jut eszembe: ha Hunyadi Jánosnak Magyarai Nándor lett volna szellemi tanácsadója, nem született volna nándorfehérvári győzelem. Mert nándorfehérvári győzelmek csak a lehetetlen megkísérítésével „jöhetnek össze”. Ő pedig okos racionalitásával, okoskodó bölcsességével, a gúnytól sem visszarettenő fölényességével úgymond „tisztán látja”, hogy nekünk, „rommagyaroknak” (micsoda kettős értelmű, akár gúnyosan, akár fájdalmasan is értelmezhető szócsinálmány!) semmi esélyünk az autonómiára. És: magát az autonómiáért való áhítozásunkat is eleve helyteleníti és szükségtelenné látja, mert az (barátjától és eszmetársától, Salat Leventétől kölcsönzött kifejezéssel) „megkésett projekt”. Sőt, kártékony is - ez már az ő gondolata, mert „székelyföldi elkülönülési kísérlet (disszimiláció)” mely „a román döntéshozók ellenállásától függetlenül is, szinte teljességgel esélytelen. A székelyföldi területi autonómia ilyen körülmények között való propagálása üresjárat, politikai homokozóba való tematizálása és elfedése a valódi projekteknek.” (Magas szellemre vall már az is, ahogy az autonómiát „tematizálja” mint nem „valódi projektet”.) És azt sem tudja eldönteni őurasága, „a kívül maradt rommagyarok hogyan fognak viszonyulni a székelyekhez, és megfordítva”, ha az utóbbiak netán kiharcolják/kiharcolnák az autonómiát. Nem éri fel ésszel, hogy az egész nemzetrésznek (a „rommagyarságnak”) nem ártalmas az, ha bármelyik rész megerősödik.

Abszurd logikával rombolja, zavarítja a fogalmakat. Mert-hogy: „a területi autonómia esetén (az autonómia vagy terü-

leti lehet, és akkor nem elsősorban etnikai, vagy etnokulturális, és akkor nem területi)” - fejtegeti. Meg zavarosságokat „olvas bele” a magyarországi politizálásba. „Azok a kultúr-nemzeti (transzlokális) identitások is problematikusak, melyek a magyarságot, autonómia ide vagy oda, a többi magyar közösséghez és mindenekelőtt a magyarországi >>nemzettársakhoz<< kapcsolják. Vagy senki nem veszi észre, hogy a magyar kormány, amikor a nemzeti integrálást (NER) a Kárpát-medencei magyarságra alapozza, akkor kihátrál a területi autonómiatörekvések mögül?” - süti ki zagyván és logikailag értelmetlenül. Mindent összekuszál, csak hogy világossá tegye: semmi esélyünk az autonómiára, és hogy a székelyek nagy menetelése „előrehozott politikai busójárás”, mely „csak arra való, hogy egyes vezérek újra megmártózhassanak a tömeg éljenzésében fölösleges zászlólengetés és vitézkedések, fogadkozások közepette, operett-színpad kulisszái között (nem kétlem, tele lesz a határ >>hagyományörző, alkoholfűzős mézeskalács huszárral<<, ahogy kell)”.

Szerinte tudomásul kell vennünk, hogy mi, „rommagyarok” csak kisebbség vagyunk így is és úgy is (hogy szülőföldünkön 80-85 százalékban élünk ma is, megfosztva mindentől, ami számunkra szent, hogy itt a legalacsonyabb az életszínvonal, s legmagasabb a munkanélküliség, ezek őuraságát hidegen hagyják).

Hogy hitelesítse megemészthetetlen katyvaszát, s előrevetítse a kudarcot, nem retten vissza a ferdítésektől sem. „Az eddigi legnépesebbnek kikiáltott rommagyar vonulásokon/ gyűléseken mintegy 25 000-30 000 személy vehetett részt (még a legmagasabb licitek szerint is).” (Hát a marosvásárhelyi 1990. február 10-i gyertyás-könyves felvonulás nem történt meg?) És azt is állítja, hogy: „Láthattuk a méreteiben sokkal nagyobb katalán megmozdulást, és azt is, hogy nem történt látványos előrelépés az ottani autonómia ügyében.” (Vajon?) Tovább idézhetném e félrecsúsztott elme zagyvaságait, rosszindulatú ferdítéseit s egészében azt a fullánkú gúnyolódást, mely azok felé özönlik, akik szeretik ezt a földet, s megpróbálják a lehetetlent is vagy a pillanatnyilag lehetetlennek tetsző parányi kis esélyét annak, hogy megalázó helyzetünkön javítani tudjunk.

Minden ember magánvéleményét illesse tisztelet. Magyarai Nándor László egyetemi adjunktus a Babeş-Bolyain nemzedékek szellemi adjusztálója.

Tisztelettel kérném, villantson fel előttük ásatag, de máig megdöntött alternatívákat is, mondjuk bolyais szellemben: „Tudod, az erő micsoda?

Akarat, mely előbb vagy utóbb borostyánt arat”, vagy: „Amit erő és hatalom elvesz, azt idő és kedvező szerencse ismét visszahozhatják. De miről a nemzet, félve a szenvedésektől, önmaga lemondott, annak visszaszerzése mindig nehéz, s mindig kétséges”, vagy: „Mi dolgunk a világon? Küzdeni, erőnk szerint a legnemesbékért” - mondom Arany Jánossal, Deák Ferencsel és Madách-al. Én nekik hiszek, nem a Magyarai Nándor-féle jelenkori eminenseinknek.

Háromszék, október 19.

Gazda József

Alkotmányos jogunk az autonómia

Az élmény hatása alatt, azon melegében, a nagy menetelésen való részvétel során és utána, a román tévécsatornák értetlen, sőt, rosszindulatú kommentárjaival szembesülve a józan jogász érvelés keretei között nyilatkozott az össznépi összefogást megvalósító tüntetésről Rozsnyai Sándor közismert jogi szakember, volt ügyvédkamarai dékán.

A televíziós műsorokban megjelent román értékelések szerint a székelyek nagy menetelésén elhangzott autonómiakövetelés alkotmányellenes. Ezt mondja a román politikai elit, a román sajtó és a román közvélemény minden autonómiával kapcsolatos kérdésünkre, megnyilvánulásunkra vagy követelésünkre. Nos, véleményem szerint ez nem igaz.

A román alkotmány 20. szakasza első és második bekezdésének rendelkezése szerint a román alkotmányt az alapvető emberi jogok nyilatkozatával összhangban kell értelmezni. A 2. bekezdés szerint, ha eltérés van a román alkotmány és az alapvető emberi jogokat szabályozó egyezmények között, akkor az alapvető emberi jogokat szabályozó azon nemzetközi egyezmények, amelyeket Románia aláírt, az alkotmánnyal szemben is elsőbbséget élveznek. Az igaz ugyan, hogy nagy késéssel, de végül is a nemzetközi egyezmények a kisebbségi jogokat és a kisebbségek nyelvhasználatához való jogát az alapvető emberi jogok kategóriájába sorolják.

A menetelésen kért autonómiáknak nyilván egyik alapvető kérdése a szabad nyelvhasználat, amely az alapvető emberi jogok kategóriájába tartozik. Tehát kérdésünk jogosságát nem lehet alkotmányellenesnek nevezni, hanem inkább alkotmányosnak kell nyilvánítani.

Másrészt, ahogyan többször kifejtettem, az 1918. december elseji gyulafehérvári határozatok gyakorlatilag biztosítják Erdély népei számára - tehát számunkra is - azt a jogot, hogy „saját kebelünkéből választott egyének által és saját anyanyelvünkön igazgattassunk”. Nekünk eddig azt mondták, hogy ezek a nyilatkozatok képezik a mai román állam létezésének alapját. Tudom, amikor eddig eljutunk, akkor román részről az a válasz, hogy igen, de a gyulafehérvári határozatok nem törvényes rendelkezések (a parlamentben már elhangzott az is, hogy azok nem egyebek, mint bizonyos körülmények között „elhamarkodottan” tett kijelentések). Több alkalommal bebizonyítottam, hogy az a közgyűlés az akkori román felfogás szerint - amit még a nemzetközi egyezményekbe is belefoglaltak - román szemmel törvényhatóság volt, mert a román közvélemény úgy ítéli meg, hogy ezen határozatok alapján csatolták Erdélyt és a bennük megnevezett magyar területeket Romániához. Egy ország határainak megváltoztatása sehol a világon nem történhet meg olyan rendelkezéssel, ami nem törvény. Nos, ha a határozatok a fentebb leírtaknak megfelelően Románia és Magyarország határait is megváltoztatták, akkor törvényerővel bírnak, s mivel azok alapvető emberi jogokat szabályoznak, egyben nemzetközi hatályuk is van. Így ezek a határozatok egyszerre alkotmányosak is, kötelezőek is, és biztosítják az autonómiához való jogunkat. Ha mindez nem így lenne, akkor azt mondják ki ők maguk.

Rozsnyai Sándor ügyvéd

Nt. Zalatnay István, az Erdélyi Gyülekezet lelkészének fohásza 2013. október 27-én Budapesten, a Román Nagykövetség épülete előtt.

A 76. zsoltár szavaival imádkozunk:

„Midőn felkél az Úr Isten
Tartván kemény ítéletit,
Hogy a szegényeket itten
E földön megtartsa népít;
Dicséretedre fordul néked,
Ha a nép haragszik ellened.

Még egyszer nyilván elveszted
E maradék dűlőt-fűlőt.
Jer, dicsérjük Istenünket,
Megállván fogadástokat
Kik mindenkor vagytok övele,
És el nem távoztok őtől.

Adjatok szép ajándékot
E rettenetes Istennek,
Ki megtöri hatalmukat
A gonosz fejedelmeknek!
A nagy királyok itt e földön
Előtte lesznek rettegésben.

Urunk Istenünk, ki haragodban rettenetes, de kegyelmes, emberszerető Isten vagy! Nemzetünkért, székely testvéreinkért aggódva állunk most színed előtt. Tehozzád fordulunk, aki kezekben tartod minden ember és minden nemzet sorsát. Kérünk, ne engedd, hogy akár pusztító szándékkal, akár értetlenségből feldűljék a Hargita körül élő magyarság otthonát, életének maradék rendjét, biztonságát!

Kérünk, Te adj lelki erőt, összetartást, önzetlen áldozatkészséget az erőhatalom ellen küzdőknek!

Kérünk, a jó ügy védelmében felemelt szavunk visszhangozzon nagyon sokak szívében: mindannyiunkéban, akik a Te rendelkezésből székely testvéreinkkel azonos, gyönyörű anyanyelvünket beszélhetjük; de más nemzethez tartozókéban is, akik nem akarják, hogy még több igazságtalanság legyen e világban!

Kérünk, a mi mostani felemelő érzéseinket, jó szándékú gondolatainkat, fogadásunkat Te formáld rendíthetetlen hűséggé, kitartó, cselekvő szeretetté! Ámen.

Csapó Endre

A demokrácia nem baloldali szabadsalom

A mai Magyarország politikai rendje a mai Európában nem lehet más, mint a parlamenti demokrácia. Ennél fogva felesleges időtöltés azzal foglalkozni, hogy ez jó-e, avagy rossz. Ez a politikai divat diktátuma, ebben a keretben kell szolgálni az ország érdekeit. A parlamenti demokrácia elve alapján a népuralom áttételesen valósul meg, egymással versengő politikai pártok által. Annyiban érzi a nép a részességét a hatalomban, amilyen mértékben elfogadja az általa hatalomba jutott pártok munkáját. A négyévenkénti szavazás köztes idején a politikai tevékenységet – törvényhozást és végrehajtást – a pártok gyakorolják, jól vagy rosszul, vagy akárhogy. Tisztára szerencse kérdése, hogy a választási ígéretek közül mi valósul meg, mennyi, vagy egyáltalán. De ami a lényeg: a győztes párt vagy pártcsoport kormányoz, az ellenzék csak véleményét nyilváníthat.

A kommunista diktatúra leváltása óta húsz évnek kellett eltelnie Magyarországon ahhoz, hogy a néphatalom új rendjében valamelyest eligazodjon az ország népe. Nem olyan ez, mint amikor két út közül választva lehet eljutni a szomszéd faluba – az egyik poros, a másik rázós. Az ország javainak tárát és sorsa irányítását kapta kézbe egyik vagy másik politikusi csoport, amelyről csak menet közben lehetett látni, hova viszi az országot. Húsz év kellett hozzá, hogy a választók többsége felismerje a baloldali pártok igazi szándékát.

Demokratikus, vagyis népuralmi hatalomgyakorlás szerint ma 386 képviselő (2014-től 199) hozza meg döntését a törvényekről, gyakorlatilag az ország vezetésének mikéntjéről. Azonban itt közbelép egy újabb lépcső, amit ugyancsak nem szabad említés nélkül hagyni. Most éppen a hatalomgyakorlástól a népakarat értelmében távol tartott ellenzék harcos baloldali lapjában a *Heti Világgazdaság*-ban jelent meg egy tájékoztató írás (Heindl Péter „Civilek” küzdelme a pártkatonákkal) a demokrácia egy jellegzetes hibájáról, mert ez a csúnya dolog most éppen a nemzeti oldal uralkodását árnyékolja be. Arról szól, hogy: „Minden pártban fokozatosan kialakult az az elvárás, hogy valamennyi képviselőnek – parlamentinek és önkormányzatinak egyaránt – a pártvezérkar döntéseit engedelmesen végrehajtó pártkatonává kell válnia. Az államszocializmus politikai kultúrájából megörökölt bolsevik típusú pártfegyelmet a pártbürokráciák vezetői eleinte csak »elvárás-ként« fogalmazták meg. Később azonban különféle szabályzatokkal és kötelezvények aláírásával már intézményesen is rákényszerítették azt az általuk jelöltnek állított és ezért saját »hivatali beosztottjuknak« tekintett képviselőkre. Ezzel a választóknak való felelősség még az egyéni választókeretekben mandátumot nyert képviselők esetében is teljesen névlegessé vált. ... Ahol korlátozott a nyilvánosság, ott magá-

tól értetődően épül le egyre inkább maga a demokrácia is. A többpártrendszer pártjainak működése egyre jobban a korábbi állampártéhoz vált hasonlónvá. S a régi, vezérelvű »egypártállam« helyett szép lassan kialakult az ugyancsak vezérelvű »kétpártállam«. Korlátozott nyilvánossággal. Maffiafinanszírozású pártokkal. És korlátozott demokráciával.”

Ez tényleg így van. De miért most veszi észre és teszi szóvá ezt a demokráciákban évszázadosan alkalmazott gyakorlatot a baloldal harcos lapja, miért nem kissé korábban, például a Gyurcsány-kormányzat idején? Tényként megállapíthatjuk, hogy az élet a politikai arénában nem olyan szép, mint az a papíron olvasható sok szép mondat a demokráciáról. A fent leírtak nem most váltak a gyakorlat módszerévé. Valamilyen reformálással valamikor talán módosul a képviseleti rendszer, de annak megvalósítása békésebb politikai légkört kíván. Más szóval nem időszerű számonkérni az Orbán-kormánytól, hogy az eddigi gyakorlattól eltérően, valamiféle ideálisan szépen politizáljon, és például legyen udvarias: a törvényhozásban és a kormányzásban adjon helyet előzékenyen az ellenzéknek. Mert ahogy most kormányoz, az diktatúra, amit kénytelen szóvátenni a felügyelő Európai Unió komisszára, de még a szövetséges távoli nagyhatalom külügyminisztere is.

Az emberi élet – követve a természetet – örök küzdelem, bevetett erők harca, az adott civilizáció méltányos korlátozásával. Magyar porondon különösen élesen mutatkozik meg, hogy ez a demokráciás sztaniolba csomagolt és megkerülhetetlen pártidiktatúrás gyakorlat lehet káros is és hasznos is a nemzet számára. Káros, amikor a kizsákmányolásban érdekelt nagyhatalom hazai kiszolgálói alkalmazzák. Persze, szerintük nekik szabad.

Gondoljunk csak vissza történelmünkre: minden nagykor egy-egy erős, határozott vezető nevéhez kötődik. Kell-e ma hangsúlyozni, hogy Magyarországnak ma erős, határozott vezetőre (vezetőségre) van szüksége ahhoz, hogy lezárja a nemzetellenes hatalomgyakorlási időszakot, és megalapozza a nemzet öncélú hatalmi rendjét?

*

Egy terjedelmes íromány forog tola-kodóan a nemzetközi diplomácia terepén, amelynek megfogalmazói tételesen felsorolják, hogy miért nem lehet elfogadni a magyar kormányt demokratikusnak. A címe: *Vádirat az Orbán-kormány antidemokratikus magatartása ellen*. Kiadja a *Kanadai Magyar Demokratikus Charta* (2011. október 23.) Ebből közöljük a bevezető részt és a Zárszót: „Magyarországgal kapcsolatban Vaclav Havel és több száz, a kommunizmus elleni harcban ismertté vált közép-európai politikus és értelmiségi személy 2011 elején egy felhívást intézett az Európai Unióhoz (lásd: www.iprotest.hu): Súlyos veszélybe került a szabadságban egyesült Európa célkitűzése. Megtörtént az, amit az Európai Unió hivatott megakadályozni, és amit sokan elképzelhetetlennek tartottak: az Unió határain belül a 2004 óta tagállam Magyarországon felszámolták a liberális demokráciát. Mindössze húsz évvel a kommunizmus bukása után Magyarország egyébként demokratikusan meg-

választott kormánya, visszaélve a törvényhozási többségével, módszeresen leépíti a demokrácia fék- és ellensúlyrendszerét, eltörli az alkotmányos korlátokat és a kormányzó párt uralma alá hajtja az összes hatalmi ágat, a független intézményeket és a sajtót...Az alapjogok megtagadása egy országban minden európai polgárt megaláz. Ha akár egyetlen nemzet bizalma is megrendül az iránt, hogy Európa képes megvédeni a demokráciát, az a »demokrácia- deficit« újabb vádjához és végül Európa demokratikus küldetésének globális kétségbevonásához vezet. Felszólítjuk tehát Európa parlamenti képviselőit, biztosait, kormányait és pártjait, hogy állítsanak fel világos normarendszert a demokratikus értékek – a pluralizmus, a szólásszabadság, az egyéni jogok, a hatalmi ágak elválasztása, az igazságszolgáltatás függetlensége – tiszteletben tartására. Az európai intézményeknek képessé kell válniuk arra, hogy megnevezzék és megszegyénítsék a normák áthágóit, s így nemzeteink továbbra is az Unióhoz fordulhassanak iránymutatásért a szabadságjogok megőrzéséért vívott mindennapi harcukban.”

„Zárszó. Vádiratunk adatokkal támasztotta alá Vaclav Havel és társainak állítását, nevezetesen azt, hogy Orbán

Viktor kormánya, „...visszaélve a törvényhozási többségével, módszeresen leépíti a demokrácia fék- és ellensúlyrendszerét, eltörli az alkotmányos korlátokat, és a kormányzó párt uralma alá hajtja az összes hatalmi ágat, a független intézményeket és a sajtót. Tényekkel bizonyítottuk a Harvardi egyetem professzorának, Kornai Jánónak az állítását: Magyarország az 1989–1990 és 2010 nyara közötti időszakban demokrácia volt. Most már nem az; a politikai formáció, amelyben élünk, autokrácia”.

Nézzük csak: „Magyarországon felszámolták a liberális demokráciát.” A sokféle demokráciamodellek egyike a liberális demokrácia, európai gyakorlatban ugyanaz, mint amit a globális pénzügyi lobby előír az Egyesült Államok részére. Szépen megfogalmazva (Wikipédia): „A liberális demokráciában a működési szabályok értékrendjére a liberalizmus eszmerendszere a jellemző, vagyis az egyén szabadságát jelölik meg, mint legfontosabb politikai célt. A politikai ellenzéket hagyja szabadon működni. A gazdasági élet alapja a magántulajdon és a magánszerződések. Előnyben részesíti a kormányzati beavatkozástól mentes szabadpiacot, de bizonyos közjavak esetén meghagyja az állam szerepét.”

A szép megfogalmazásból hiányzik a lényeg: pénz, áru és munka szabad áramlása, szabad piac, csak a rend fenntartására korlátozott állam. A globális szépvilág a jelenlegi internacionalista baloldal ideológiai alapja, amiből mindenféle szocialista jelszó és tartalom eltűnt a rendszerváltoztató osztogatás során. A liberális demokrácia a valóságban mindaz, amit Magyarországra rákényszerítettek az egypártidiktatúra után. Amibe tönkrement az ország.

Tehát a magyar kormány „módszeresen leépíti a demokrácia fék- és ellensúlyrendszerét, eltörli az alkotmányos korlátokat, és a kormányzó párt uralma alá hajtja az összes hatalmi ágat, a független intézményeket és a sajtót”. Erre **Lánczi András** (Heti Válasz) véleménye ad választ: „A liberálisok azt képzelik, hogy a demokrácia eleve azonos a liberális elvárásokkal, holott nem az, mert a demokrácia csupán lehetőséget ad a kormányzás különféle értelmezésére. Végül, sokan képtelenek megkülönböztetni a demokráciát annak minőségi kritériumaitól. Primitíven kifejezve, ha nem én vagyok hatalmon, akkor nincs demokrácia. Arisztotelész szerint a demokráciának számos formája létezik, pedig ő még nem volt rákényszerítve választani jobb- vagy baloldal között.”

Az említett chartás szörszálhasogatók politikai társulatuk és egyéni érdekeik részére kitalálták, hogy Európa népei, országai, kormányai részére kizárólag az általuk megfogalmazott liberális demokrácia az egyetlen létező, megengedhető életforma, és amely nép, ország, kormány nem veti magát alá ennek a diktátumnak, azt a többi hűségeseinek meg kell támadni, és kényszer alkalmazásával rá kell kényszeríteni az egyetlen politikai recept követésére. Ilyen követeléssel csak a mások iránti türelmetlen, egykönnyű, diktatórikus pártember lép elő, akinek ez a politikai közeg kell hatalmi céljai részére. Farizeusok ugyanakkor, mert húsz éven keresztül végzett diktatórikus kifosztó uralkodásuk idején ezek a követelmények soha

nem jutottak eszükbe. Részükről tehát álságos a kinyilatkoztatás a liberális (helyesebben liberalista) demokrácia mellett.

A liberalista számára az érvényesülés mechanizmusa az egyéni érdek követése, amibe nem fér bele a közösségi akaratot érvényesítő törekvés. A liberális demokráciában elvi álláspont, hogy az állam gyenge legyen, mert a piac mindent elrendez. Az a piac, aminek kizárólagos törekvése a profit. Mi védheti meg a démoszt, a népet a kizsákmányolóktól? Csakis az erős állam – amennyiben a nép javát szolgálja.

Ide illik **Varga Mihály** beszéde a Fidesz kongresszusán, szeptember 28-án, ahol a nemzetgazdasági miniszter rámutatott, hogy 2010 óta sikerült bebizonyítani: új irányt tudunk szabni a gazdaságnak. Olyat, ahol a magyar emberek érdeke az első és a legfontosabb, olyat, ahol a gazdaságot úgy szervezzük újra, hogy az a magyar emberekért legyen, ne pedig fordítva. Olyat, ahol a megtermelt javak nem a keveseket, hanem a sokaságot szolgálják, és ahol nem költenk többet, mint amennyit megtermelünk – sorolta.

Tájékoztatott arról, hogy négy évtizedes mélyponton van az infláció, emelkedtek a reálbérek, a hiányszámunk Európa-szerte irigyelt, valamint megszűnt az ellenünk folyó túlzottdeficit-eljárás is. 1000 milliárdnyi devizaadóságtól menekültek meg a lakástulajdonosok, eddig 488 ezer devizahitelesen tudtunk segíteni – tette hozzá a fideszes politikus. Hangsúlyozta, mindezek mellett csökkent az államadósság, és az állam több mint 600 milliárd forint hitelt vállalt át az önkormányzatoktól. Bebizonyosodott, hogy a pénzromlást akkor is kordában lehet tartani, ha alacsony a kamat, és olcsó pénzhez jutnak a hazai vállalkozások – emelte ki.

Mint mondta, a kormány bebizonyította a világnak, hogy van Magyarországon egy olyan politikai közösség, amely érti az idők szavát, tudja, hogy mit akar, és hogyan érje el azt. Közben azt is tudja, hogy a magyar nemzeti érdek az első, mert lejjebb ebből nem adunk – mutatott rá.

Varga Mihály szólt arról is, hogy Magyarország abban is jobban teljesít, hogy az ország újra rólunk szól, arról, hogy hogyan vagyunk képesek jobban beosztani azt, amink van, és hogyan vagyunk képesek jobban dolgozni, jobban teljesíteni, mint korábban. Az ország megváltozott, már nem a bankok, nem a multik, nem az IMF, vagy a privatizált köz-műcégek vezetőinek a szava a döntő, hanem a magyar emberek hangja – jelentette ki.

Úgy fogalmazott, tudjuk, hogy a baloldali gazdaságpolitika hova vezet. Ahogy a régi történet mondta: a szocializmus addig tart, amíg el nem fogy más pénze – jegyezte meg, hozzáfűzve: amit mi elértünk, az pontosan a baloldal ellentéte.

*

Egy országon belül nagyon is egészséges, hogy különböző politikai pártok igyekeznek érvényre juttatni megbízóik, híveik akaratát, vállalt elveiket, az ország dolgainak rendezése érdekében. Ugyanakkor Magyarországon – Európában talán egyedülállóan – évszázada jelen van egy olyan politikai képlet, amelynek nyilvánvaló célja az ország kiszolgáltatása valamely érdekelt nagyhatalomnak.

Első alkalommal 1918 novemberétől 1919 augusztusáig tombolt a nemzetellenes terror a háborúban kimerült országban. Majd 1945-ben tért vissza a szovjet megszállással a hazaárulók uralma, így rendezkedtek be egypártidiktatúrában a szovjet megszállás végéig. Ez az internacionalista baloldal azonnal az új nagyhatalmi nyomulás szolgálatába állt. Csak 2010-ben jött el az alkalom a magyar nép demokratikus döntésével megindítani azt a folyamatot – mérhetetlen nagy ellenállással szemben –, amitől remélhető az ország megmentése a gazdasági és politikai kiszolgáltatottságból.

További történelmi feladat: el kell takarítani a hazaárulók szervezeteit a politikai porondról. Ehhez kell jövő évben a választók elegendő számú akarata.

„A baloldal visszatérve lerombolná azokat az eredményeket, melyeket az elmúlt időszakban sikerült elérni” – jelentette ki **Kövér László**, az Országgyűlés elnöke a Keresztény Értelmiségiek Szövetségének fórumán. „Tudjuk, milyen kormány jönne helyettünk, nem ringathatja illúzióba magát senki sem – mondta Kövér László, majd úgy fogalmazott: – ha a baloldal visszatér, és lerombolja azt, amit könnyekkel és verítékekkel kiszzenvedtünk magunkból az elmúlt négy évben, ennek az országnak vége. Esélyünk utolsó morsáit söpörtük össze 2010-ben” – hangsúlyozta. Szerinte a csodával határos teljesítmény, hogy sikerült visszarántani az országot a szakadék széléről. A házelnök szerint „nemcsak önmagunkhoz képest teljesítünk jobban, hanem az Európai Unió tagországainak jelentős részéhez viszonyítva is.”

Döntő ütközetre készül a posztkommunista baloldallal **Orbán Viktor**, aki szerint a nemzeti kormányzat 2014-es sikere a végső győzelmet jelentené. Minden valószínűség szerint egy negyedszázados küzdelem lehetséges lezárására utalt. Orbán a visegrádi frakcióülésen beszélt arról, hogy a rendszerváltó jobboldalnak utoljára kell megküzdenie a posztkommunista baloldallal, a fideszes győzelem pedig felmorzsolhatja a még létező, megalvadt struktúrákat. Mint mondta, 25 évet szánt életéből erre a küzdelemre.

Támogatóink

(Csoportos befizetés Désről: Bakos Jenő (50 RON), Besenyi Károly (50 RON), Gudor Lajos (60 RON), Hegyi Csaba (50 RON), Jánossy Sándor (50 RON), Kerekes László (60 RON), Lendek János (10 RON), Lukács Solymosi Éva (50 RON), Márton Gábor (50 RON), Dr. Márton Zoltán (30 RON), Pataki Ferenc (50 RON), Varga Lóránd (50 RON), Veres András (50 RON), Zomora Márta (10 RON).

Dr. Veér Győző	Szováta	100 RON
Dr. László László	Marosvásárhely	10 RON
Prof. dr. Tőkés Béla	Marosvásárhely	50 RON
Nagyhalmágyi József	Szeged	5000 Ft
Szekeres Erzsébet	Székelyudvarhely	50 RON

*Szívből köszönjük olvasóink figyelmességét,
áldozatkészségét!*

Az EKOSZ alapszabályának megfelelően tesszük közzé a szövetség alábbi dokumentumait

EKOSZ ERDÉLYI KÖRÖK ORSZÁGOS SZÖVETSÉGE 6070 IZSÁK, KÁLVIN TÉR 1.

Közhasznúsági jelentés – 2012

Számviteli beszámoló

Szövetségünk 2012. január 1-el a törvényi előírásoknak megfelelően áttért az egyszeres könyvvizetésről (naplófő-könyv) kettős könyvvitelre, így a 2012. évi mérleg és eredmény-kimutatás ennek megfelelően készült el. 2012. 01. 01. és 2012.12.31. közötti időszakra elszámolt bevétel összege 2.416.673 Ft volt. Összetételét illetően jelentős részt képvisel (83%) a támogatások elszámolása és kisebb (17%) az Átalvető bevétele illetve tagdíjak összege. Ki kell azonban emelni, hogy a támogatások összegéből 650.404 Ft összegben került elszámolásra magánszemélyek által az „Átalvetőre” fizetett támogatás, ami a támogatások 34%-át képviseli.

Az elszámolható kiadások összege 2.681.178 Ft, melyből működési kiadásként elszámolva 873.484 Ft (nyomtatvány, irodaszer, postaköltség, bankköltség stb), amely csak részben működési költség. A postaköltségek között kerül ugyanis elszámolásra az Átalvető” belföldi terjesztési költsége, amely a Magyar Posta Zrt. számlái alapján 570.409 Ft-ot képvisel (68%). Ennek megfelelően 2012. év pénzügyi eredménye 264.505 Ft kerekítve 265 ezer Ft veszteség.

I. Költségvetési támogatások

Az elmúlt év folyamán kiutalt személyi jövedelemadó 1%-ából befolyó összeg 100.699 Ft volt. Ezt az összeget alaptevékenységünk finanszírozására használtuk fel, az Átalvető terjesztési költségeinek fedezésére, a magyar Posta Zrt. számlái alapján.

Sajnos a benyújtott működési illetve átalvető finanszírozására beadott pályázat elutasításra került, de miniszteri keretből kaptunk 600 ezer Ft támogatást.

Az összeget az Átalvető előállítási költségeire használtuk fel, elszámolása az NKA felé december 31-ével megtörtént.

II. Vagyon felhasználásával kapcsolatos kimutatás

Szövetségünk 2012. évi végi záró vagyona, a 2012. évi veszteség 265 ezer Ft-os összegű elszámolása után 2.669 ezer Ft-ra módosult.

A vagyon szerkezetében is történt változás, mivel a korábbi években ez az kizárólagosan pénzeszközt jelentett.

A vagyon döntő része (89%-a) 2012-ben is pénzeszköz 2.393 ezer Ft összegben, de a beszerzett számítógép és a szövetség elkészült zászlaja összesen 276 ezer Ft értékben tárgyi eszközként szerepel a mérlegben.

III. Célszerű juttatások

Szövetségünk alapszabálya szerint rendszeresen támogatja az erdélyi kultúrát. 2012-ben Serdült- Benke Éva második könyvének, az erdélyi Bárka c. könyv kiadását támogattuk 300.000 Ft összeggel. Ehhez az ügghöz megnyertünk a Paksi Atomerőmű támogatását.

A könyv tárgya az erdélyi történelem és kultúra.

Újabb gyűjtés is elindításra került Csapó Endre könyvének kiadásához, ez azonban 2012-ben a gyűjtés szintjén maradt, a megvalósulás 2013-ra várható. Az átvett összegek az elszámolásra kapott pénzeszközök között kimutatásra került.

IV. Helyi önkormányzati támogatás

Szövetségünk a helyi önkormányzattól támogatást nem kapott.

V. Vezető tisztségviselőknek nyújtott juttatás értéke

Vezető tisztségviselőink társadalmi munkában dolgoztak, részükre juttatás nem került elszámolásra.

VI. 2012. évi tevékenységünk

Szövetségünk 1991-ben történő megalakulása óta alapszabályzatban megfogalmazottak szerint az erdélyi kultúra megőrzését, támogatását, Erdélyben élő honfitársaink magyarság tudatának ébrentartását tekinti legfontosabb feladatának.

E cél megvalósulásához leghatékonyabb eszköznek, az „Átalvető” c. negyedéves folyóiratunk szerkesztését, kiadását, terjesztését tarja.

Sikeresen megoldásra került az Erdélybe történő kiszállítás, zökkenőmentes elosztás. 2012-ben is tovább folyt a körök látogatása, tagszervezeteink munkájának megismérése. Szövetségünket elnökünk képviselte az „56-os salgótarjáni emlékfutás” díj kiosztó ünnepségén.

2012-ben elkészült a szövetség zászlaja is sikerült a megfelelő jelképrendszernek megfelelően kialakítani. A megvalósulás több éves egyezkedés eredménye. Működési területen legjelentősebb feladat a kettős könyvelésre való áttérés, hogy a beszámolókat a megfelelő formában tudjuk az OBH-nál letétbe helyezni.

Izsák, 2013. május 11.

Sabin Gherman: történelmi régiókat, autonóm székelystérséget

A november 16-i kolozsvári autómatákonzferencia egyik legszélesebb előadója Sabin Gherman közismert publicista, a Transilvania Live televízió igazgatója, műsorvezetője volt. Regionálisizmusról, Erdélyről, székelystérségi autonómiáról, magyarok és románok egy- másra utaltságáról szóló előadását többször taps szakította meg. Nem véletlen, hogy az előadót több média is megszólaltatta.

– Ön a Transilvania Live regionális televízió igazgatója, mely csatorna a nevével is jelzi: felvállalja az erdélyi régió gondolatát...

– Természetesen kulturális értelemben vett vállalásról van szó, azt szeretnénk megmutatni, ami jó Erdélyben. És azt hiszem bőven van, amit. Hiszen rengeteg közösség él itt, románok, magyarok, románok, szlovákok, szászok, már amennyien maradtak – az interkulturalitás pedig előnyére válik a régióknak, gazdagabbá teszi.

– Kolozsvárról miként látszik, létezik-e erdélyi identitástudat, erősödött-e ez az elmúlt években?

– Létezik erdélyi identitástudat, csak van egy gond ezzel. Létezik ugyanis külön erdélyi román identitás, és külön erdélyi magyar identitástudat. Interkulturalitás szempontjából ez rendjén is lenne – de közös mozgalmak, az Erdélyért való együttes kiállás vonatkozásában már problematikusabb. Mert világosnak kell lennie mindannyiunk számára: a románok a magyarok nélkül semmit nem tehetnek Erdélyért, és magyarok románok nélkül úgyszintén. Ráadásul közös történelmünkben nincs sok jelentős mozzanat, amely elválasztana bennünket, annál több, ami összeköt. És nem hiszem, hogy létezik ma Erdélyben olyan őshonos román, aki gyermekkorában csak románokkal játszott, vagy olyan magyar, aki gyermekként csak magyarokkal volt együtt.

Ezt a tapasztalatot kellene valamiképpen meghonosítani a politikában, kultúrában, társadalmi életben, mindenben. A recept egyszerű: bízunk kell egymásban. Mondok egy történetet: a nyáron a családommal néhány közép-kelet-európai országban jártunk, Magyarországon, Ausztriában, Szlovákiában. A fiam életében először Komáromban, Szlovákiában látott Hunyadi János-szobrot. Apa, kit ábrázol? – kérdezte. Azt válaszoltam, ő egy olyan román, aki nagy tiszteletet vívott ki Magyarországon, földesúr volt, nem pedig rabszolga, mint ahogy történelemből tanítják. És nem értette, miért nem ezt tanítják neki, miért nem mondja el senki a történelemórán, hogy például a Hunyadi nevéhez fűződő diadal emlékére szólnak minden délből a templomok harangjai. A tanügyi rendszer feladata lenne ez. *(Hunyadi János származásáról Csapó Endre Erdély viharos története c., az EKOSZ kiadásában megjelentett könyvének 63. o.-n olvashat az érdeklődő. A szerk.)*

Egy másik példa: egy fiatalember írta nekem: Sabin úr, miért van az, hogy december elsejére az iskolák olyan sovíniszta dalokkal és nacionalista versekkel készülnek, amelyek Erdély elszakadását feltételezik, a magyarok diszkriminálását célzó eszmékből erednek? Szerintem azért, mert Bukarest egyáltalán nem bíz a perifériában, Erdélyben. Ez érthető, hiszen vaj van a fejükön. Csak megemlíteném, 1932-ben a hatalmas gazdasági világválság idején egész Románia költségvetésének 86 százalékát Erdély és a Bánság adta. Ha évtizedeken át lópsz, számíthat az arra, hogy egyszer valaki kérdőre von.

– Születőben-e a kölcsönös bizalom az erdélyi magyarok s románok között?

– Sajnos, még nem eléggé érettek sem a románok, sem a magyarok. Egyre többen, persze, akik igen, mindkét oldalról, de cselekvőleg még nem merik felvállalni. Amikor lesz bátorságuk felvállalni ezt a gondolatot, akkor megalakul majd az erdélyiek pártja. Amelynek vezetősége három nemzetiségű, a belső dokumentumok három nyelvűek lesznek, hiszen Ioan Slavici is ekképp mutatott rá a közös Erdély szépségére: a román Bana Zsuzsával, a magyart Jó napot, a németet Guten Taggal köszönhetjük. A régiós identitásra jó példa lehetne a Bajorok Pártja Németországban, akik 41 éve felismerték és azóta érvényesítik saját régiójuk érdekeit. Jöhet

a baloldalt, jöhet a jobboldalt kormányozgatni, ők úgyis cselekszik a magukét. Nekünk is ezt kellene megértenünk. Ha megértjük, jó, ha nem, akkor várunk újabb ezer évet, tartunk még ezer szemináriumot, jöhet még ezer akadémikus, még néhány olyan naív, mint én, még olyan újságírók, mint ön...

– Ön szerint eljön-e az idő, amikor magyarok és románok együtt lépnek fel Erdélyért?

– Azt hiszem, nincs már messze, jelenleg a helyzet egy nyomás alatt levő edényhez hasonlítható. Az alapvető nézetkülönbségek ugyanis nem románok és magyarok között vannak, hanem magyarok és magyarok, illetve románok és románok között. Itt vagyunk Székelyföldön, és nagyon jó az, hogy van politikai verseny a magyarok szavazataiért. A magyarságnak nagyon jó vezetője Orbán Viktor, aki megmutatta, hogy a termőföld nem eladó, és lehet úgy is kormányozni, hogy közben nem szipolyozod ki azt az embert, aki már rengeteg átszervezést és átmenetet elszenvedett.

Az Európai Néppárt bukaresti kongresszusán két emlékeztető kijelentést jegyeztem meg, az egyik Angela Merkel német kancellártól származik, aki szerint a fejlődés nem uniós direktívához kötött, a gazdasági növekedés a vállalkozók szabadságán és kreativitásán múlik. A másik fontos gondolatot Orbán Viktor mondta: fel kell készítenünk közösségeinket egy válság utáni történelemre. De szerintem a magyarok és románok között, mikor egymást szólítják meg, a párbeszéd őszinte (...)

– Miként látja a kormány régiósítási elképzeléseit?

– A fejlesztési régiók kialakításakor, 1998-ban súlyos hibát követtek el: nincs regionális identitás és nincs átdadott hatáskör. Ma éppen Liviu Dragnea kormányfőhelyettesre bízta a régiósítást, aki az ország legszegényebb megyéjének, Teleormannak volt a tanácselnöke. Olyan is az identitása. Pedig a megoldás nagyon egyszerű volna: a történelmi régiók mentén kellene megvalósítani a régiósítást. Tehát legyen máramarosi, cianai vagy partiumi régió, Erdély, Bánság, Havasalföld, Olténia, Bukarest, Dobruza, Moldva, Bukovina. Három régiót pedig különleges jogállással kell felruházni – éppen, mint Olaszországban –, mindeniket a saját adottságai, értékei alapján. Ilyen lenne a Duna-delta, a maga természeti-környezeti adottságaival, Székelyföld a kulturális sajátosságaival, és a hihetetlen vendégforgalmi potenciállal rendelkező Zsil-völgye. És, miként Olaszországban, minden régióknak meglenne a saját költségvetése, rögzítenék, mennyit kell befizetni az államkasszába, mennyit kell a külügyre, a hadseregre, országos kiadásokra, és persze, meg lehetne állapítani egy szolidaritási alapot, ha például Vaslui megye gyengébben áll, akkor áldozunk azért, hogy jusson pénz a rászorulóakra – de közvetlenül oda jusson a pénz, ne Bukarestben halássa el valamely pártközel cég. Minden egyéb maradna a helyi közösségeknél, mint Dél-Tirolban vagy Spanyolországban. Mert most minden úgy működik, hogy bukaresti lobbik nélkül semmi pénz. A román állam ráadásul állandóan úgy viszonyulnak Székelyföldhöz, mintha az nem az ország része lenne, hanem meg kellene hódítani. Brătianu miniszterelnök például Erdély és Románia egyesülését követően azonnal háromezer embert küldött Székelyföldre, hogy lássák, ki ott a főnök. Közismert az is, hogy 1986-ban a Román Kommunista Párt marosvásárhelyi vezetője 22 800 ember betelepítésére kért engedélyt bukaresti feletteseitől, hogy többségbe kerüljön a román lakosság. Tehát állandóan úgy viszonyulnak Székelyföldhöz, mintha nem hinnék el, hogy az része Romániának.

Ezért is ez a sok vacakolás, ahelyett hogy biztosíthatnák számukra az autonómiát. Az pedig nem igaz, hogy Székelyföld nem tudná eltartani magát Bukarest támogatása nélkül. Nemrég volt erről kimutatás: az állami költségvetésbe befizetett 100 euró adó után Maros megye 68-at, Hargita és Kovászna megye nagyjából nyolcvan-at kap vissza. De Teleorman például, Dragnea miniszterelnök-helyettes megyéje 148, Vaslui megye pedig 152 eurót. Ki meri állítani, hogy rendjén van ez?

Farcádi Botond

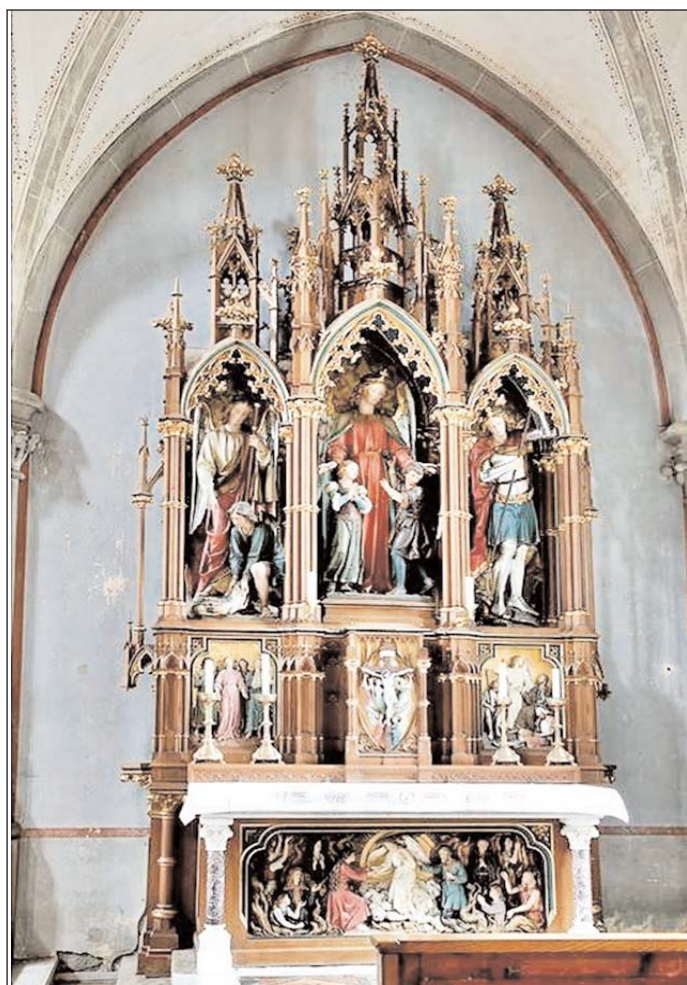
Október 12-én zajlott le a III. “Szögedi Nemzet” találkozó, s igencsak jól sikerült. Ehhez hozzájárult az egyik vendég „dolgozata”, aki nagyvarjasi születésű és eleget tett annak a felhívásnak, hogy aki csak tud, hozzon saját településéről jellegzetes történeteket, szavakat, bölcs mondásokat. Az alábbiakban (némi rövidítéssel) közöljük a munkát.

Nagyvarjas (1333, 1822... ?!)

Éccör régön égy kisvarnyasi faluesze aszonta, hogy ű úgy tuggya, hogy mikor az Űristen a világot teremttötte, akkor aszonta, hogy sok jó embör kis helyön is elfér. Így lött Kisvarnyas. A többiek mög mönnyönek innét dögukra. Osztt így lött Nagyvarnyas. (Mákos Ferenc körösztapám)

Nagyvarjast legkorábban 1333-ban említi a pápai tizedjegyzék, Worias néven. Később Hunyadi birtok, aztán 1552 - 1566 között földülja a török, majd a XVI. század végén a törökcsatlós tatárok. Elpusztásodik. Később szerb telepések lakják, majd a marosi granicsároké. Az 1735-ös Péró lázadás után a szerbek elköltöznek, ismét pusztává válik. Somogyi Gyula szerint 1771-ben kezdik újjátelepíteni, Varjaspuszta néven, de ami bizonyos: 1822-ben Marczibányi uraság nógrádi, szögedi, makói magyarokat és néhány felvidéki szlovák családot telepít, dohánykertészkedés végett. 1910-ben 1755 lakosa van, a hozzá tartozó Kisvarjassal és Szederháttal együtt. A lakosság több, mint kilencven százaléka magyar és római katolikus. A csekély számú román inkább Szederháton, elvéve Kisvarjason élt.

A trianoni “halálkanyar” után az új államhatárhoz préselt

zsáktelepülés lesz belőle. Az öregek mesélték, hogy 1920-ig szinte soha nem zárták a házakat se éjjel, se nappal, még a tanyákon sem. Azután saját bőrükön tapasztalták, hogy jobb a zárban bízni, mint az ismeretlenekben. A “koménizmus begyüvetele” után azt is megtapasztaltuk, nemhogy az ismeretlenekben, de immár az ismerősökben sem bízhatunk.

Az 1930-as években a nagyvarjasi I-VII. osztályos iskolának átlag 220-250 tanulója van évente, mind magyarok, de tilos magyarul megszólalni, mind a tanórán, mind egymás között a szünetekben. Az új impérium ellenséggént, jobbik esetben potenciális ellenséggént kezeli a magyar gyerekeket is. A román tanítók arra biztatják őket, hogy mondják el, miket beszélnek otthon a családban az idősebbek s akkor nem buknak meg, cukorkát kapnak, vagy a tanító úr a szokásos veréskor nem üt olyan sokat és nagyot... Nem tudunk arról, hogy az ebbéli biztatások egyszer is sikerrel jártak volna. Tisztelet a régieknek!

A 2011-es népszámlálás szerint Nagyvarjasnak s Kisvarjasnak összesen 406 lakója van, akikből 215 magyar. Nagyvarjason 2002-ben, vagyis kilenc évvel korábban, 371-en éltek, 268-an magyarok. A mi Nagyvarjasunk sírja már megáztatott, de még üres. De üres a bölcső, az óvoda, iskola is. A felújított magyar Isten házából még száll szent - dacosan a fohász, de pár lépésnyire már épülőfélben a vasbetonba ágyazott, vasbetonnal koszorúzott hagymakupolás “konkurencia”.

Az utcán több a kóbor kutya, mint a gyerekek - mondják a varjasiak.. A félelmetes tizenkettő után tíz perccel vagyunk. Consummatum est?

Nagyvarnyasiak, akikből löttek valakik

- Nagyvarjasi Oláh Sándor (1907-1983) szobrászművész. Legismertebb alkotása az 1971 óta Kézdivásárhely főterén álló Gábor Áron szobor. A mű eredetileg a nagyváradi Magyar Királyi Gábor Áron Honvéd Tüzér Hadapródiskola díszjele volt, utána raktárba került. Szerencsére. És szerencsére ez a székelyek fülébe jutott. És szerencsére 1971-ben Ceausescu épp olyan hangulatban volt, hogy a bronz Gábor Áron hazatérhetett Háromszékbe, mert szerencsére az akkori Kovászna megyei első titkárt úgy hívták, hogy Király Károly. Azóta a székelyek egyik kultikus, megszentelt ereklyéje, zarándokhelye. Ám aki közelebből is tisztelni szeretné Nagyvarjasi Oláh Sándor művészetét, lábát se köll kitögye Szögédéből. Elég, ha elsétál a Kossuth-sugárút 37. szám felé, s megpillanthatja a Gyermekait váró anyát és az Örvendő anyát gyermekeivel elnevezésű alkotásokat, 1933-ból. Talán nem mindenki tudja, de a szobrokat Klebelsberg Kunó rendelte meg, amikor itt, Szögeden, Horthy Miklós jelenlétében fölavatta az ötezredik tantermet.

- Gulácsi Zoltán (1925-1986) zenetanár, kórusvezető, népdalgyűjtő, zeneszerző. Kodály, Bartók és Lajtha László nyomában hiánypótló, lelkes és küzdelmes munkával gyűjtötte az Arad vidéki magyar népdalokat, balladákat. 1978-

ban Búza, búza de szép tábla búza címmel jelent meg a kicsi, de igényes kötet. Kevesen tudják, hogy a ma Erdélynek mondott területen elsőként, 1949-ben, Gulácsi Zoltán pécskai amatőr parasztszínészei játszották el a Hány Jánost, Marosvásárhely, Kolozsvár, stb. hasonló társulatai csak ez után következnek. (Jusson eszünkbe Justh Zsigmond szentetornyai parasztszínháza...)

- Csík György ((1953-1996) sportlövő-edző Aradon. Az 1988-as szöuli Olimpián egyik felfedezettje, neveltje aranyérmet, a barcelonai olimpián pedig bronzérmet szerzett Romániának. Szülőbba nem engedte ki a szeku, mint „megbízhatatlant” Elvárták tőle, hogy családnévét románosítsa. Legyen Cic vagy Cicu.

Megmagyarázta illetékes elvtársaknak, hogy ez a mi (magyar) nyelvünkön csak macskacsalogató, ő marad tehát Csík. „A Györgyöt elvették, a Csíkot nem adom” - mondta e sorok írójának. Korai, szerencsétlen halála óta klubja minden évben „Memorialul Csík Gheorghe” (Csík György Emlékverseny) néven rendez országos, illetve nemzetközi sportlövész parádét Aradon, hálás tanítványa, az olimpiai bajnok Sorin Babii és egykori klubja, az UTA kezdeményezésére.

- Nagy István (1954) Nagyvarjasról elszármazott tanár, kultúramentő. Sokoldalú kutató, könyvek szerzője, társszerzője és kiadója. Az ő tehetsége, hite és küzdőképessége nélkül ma valószínűleg nincs Pécskán Klebelsberg-szobor, nincs Kálmány Lajos Közművelődési Egyesület, szegényebbek lettünk volna a pécskai, tornyai és nagyvarjasi ok-

tatás igényes, pontos történetével. Nagy István az Arad megyei magyarság meg nem alkuvó közéleti személyisége.

Isten, magyarság, történelem

Nem vótunk igaz magyarok, elhagytuk az Isten.
Nem Isten hagyott el minket, mink hagytuk el űtet.
Ha az embör elhaggya Istent, elhaggya magát is.
Hagyd békin Istent, van annak elég dóga.
Nagyon mögöregögdhetött a Jóisten is.

(I. Isten malmai lassan örölnek.)

Sénki sé löhet helyöttünk magyar.

Magyar lötté, embör lögyé.

Ha magyar vagy, né hagy magad.

Nem kicsi a magyar, hanem kevés.

Nem az a magyar, aki mongya, hanem aki mögszenved érte.

- A katolikus mise szöb, a réformátus magyarabb. A katolikusokná tanú(l)sz, a réformátusokná nem felejtöl. (Fekete Misa bácsi)

- Űk is pont olyan embörök, mint mink, de mink, hálistennek nem olyanok vagyunk, mint űk. (Tóth Imre bácsi Baszarábiáról, mög a baszarábokrul.)

- A magyar vitéz, a némöt kitarót, az orosz elszánt, a szerb bosszúálló, a román mög román. (Csík János öregapám mondta Stuparu csendőrmesternek a harmincas évek végén, aki amúgy rőndös embör vót. Az is kiderült, hogy egymás ellen harcoltak a Vöröstoronyi - szorosban, 1916-ban.)

Székykapu-avatás Szatymazon

2013. július 20-án* került sor a község első, igazi székykapujának avatására. A Neszürjhegyi úton, a község belterületével határosan található mives kaput v. Szakács Attila** Imre állíttatta családja, Szatymaz község és az egész magyar nemzet tiszteletére. Szűcs László, a község polgármester gondolataiból: „... Szakács Attila székyföldről áttelepült magyar ember szükségét érezte, hogy Belső-Magyarország lakosait megismertesse ezzel a szülőföldről hozott művel, egyben rátekintve maga is otthon érezze magát lakóhelyén, Szatymazon. Fáradtságot, anyagiakat nem kímélve valósította meg ezt az alkotást. A kapu arra szolgál, hogy be-és kijárjanak rajta Itt az alföldrön, a szatymazi homokon még többet jelent: anyagában, szerkezetében, motívumaiban jellegzetesen magyar műkincs. Községünk lett gazdagabb vele. Annak ellenére, hogy tulajdonosa magánterületén áll, az úton járók lelassíthatnak, megállhatnak, megnézhetik ezt a csodás művet. Hiányt pótol, a 40 év határon túli magyaroktól való elzártaságát és az ebből eredő nemzettudat-pusztítást is iparkodik gyógyítani. A feltörekvő ifjú nemzedék nap mint nap látja, tudatosul benne a hatá-

ron túli széky-magyarok léte. Az elhallgatás korában szocializálódott idősebb emberek tudatát is befolyásolja, remélhetőleg kevesebben lesznek azok, akik lerománozzák a széky-magyarokat. Isten áldása legyen a Szakács-családon és mindazokon, akik örömmel, jó szívvel, szeretettel tekintenek e széky kapura.”

Az ünnepi mondatok után Szakács Attila elmondta, hogy egy nagyon régen dédelgetett álma valósult meg a kapu felállításával.

Végül megköszönte a résztvevőknek, hogy megtisztelték jelenlétükkel az avatást az a következőkre hívta fel a figyelmet: „Nem véletlenül került sor ma erre az avatásra, hiszen éppen ma, Erdély 119 helységében zajlik az Erdélyi Magyar Néppárt által kezdeményezett tiltakozás a széky autonómiáért, a román kormány régiós tervei ellen. Legyen ez a szatymazi székykapu-állítás a 120. helyszín, ahol határozottan kiállunk a széky nép önrendelkezésért folytatott küzdelme mellett.”

* Sajnos késve érkezett el hozzánk az esemény beszámolója, ezért kerül sorra csak most ennek közlése.

**Szakács Attila volt az első egyike, akik létrehozták az EKOSZ-t, majd évekig annak alelnökéként ténykedett.

A Bethlen Gábor Alapítvány Kuratóriuma a 2013. november 15-én díjátadó ünnepséget tartott az URÁNIA Nemzeti Filmszínházban, Bethlen Gábor fejedelemmé választásának 400., valamint halálának 374. évfordulója alkalmából.

Bethlen Gábor-díjban részesült Izsák Balázs, a Székely Nemzeti Tanács elnöke, Bohdan Zadura lengyel költő és műfordító, Hámori József akadémikus, professor, a Magyar Örökség-díj Bizottság elnöke

Márton Áron emlékéremmel tüntették ki Dr. Szíjártó István irodalomtörténészt, Magyary Rozália közgazdászt és Dr. Szász István Tas orvos-író-szerkesztőt, lapunk állandó munkatársát. (Laudátor: Banner Zoltán művészettörténész, közíró és kritikus (Gyula) volt.

Tamási Áron-díjban részesült Gazda József író, szociográfus, Bethlen Gábor-díjas; 1994 (Székelyföld).

Dr. Szász István Tas laudációja

Sok nemesember ismerte a szolgálat értékét és kötelességét. Például Széchenyi István, Bánffy Miklós, Teleki Pál. Egységes, de legalábbis partikuláris világnézet nélküli világunkban viszont kizárólag az újnemesség, tehát az értelmiség legjava alkalmas a nemzet feltétel nélküli szolgálatára: írók, tudósok, művészek, orvosok, mérnökök, lelkészek, tanárok és patrióta közemberek. Az újnemesség semmit sem veszíthet, sem forradalommal, sem államosítással, sem magánosítással, mert az ő birtoka láthatatlan, az ő birtoka: a lélek.

„Nem sokaság, hanem lélek s szabad nép tesz csuda dolgokat” zengjük Kodállyal Berzsenyi Dániel üzenetét A Magyarokhoz, mi, a negyvenes évek kamaszai és ifjai, olyan városokban, mint például Szatmárnémeti és Kolozsvár, amelyekben még otthon voltunk, de már idegen országban, s a román nemzeti szocializmus konyhájában már főzték a dicső huszadik század legalattomosabb genocídiumának mérget, amely hatásosabbnak bizonyult Heródes katonáinak fegyvereinél.

De ahogy a kis Jézus megmenekült, úgy menekítettük/menekítjük magunkban, odabent Erdélyben s idekint akárhol az Örök Erdély szellemét, amelyről a kalotaszegi, bánffyhungyadi születésű, ám dunamelléki író-filozófus református püspök, Ravasz László ezt jegyezte le 1941-ben: „Az örök Erdély négy hivatása: 1. mindig szenved és vár, 2. mindig egyensúlyoz és hagyományt őriz, 3. mindig képviseli az egész nemzeti öncélúságot és 4. mindezzel az egész, teljes magyar élet titokzatos folyóvizét duzzasztja. (...) Az edélyi szellem - sorsábrázolás és életparancs.”

Magyarországnak még ma sincs az összes hiteles politikai szereplők által elfogadott nemzetstratégiája, Kolozsváron már a múlt század harmincas éveinek közepén visszafordulnak a legjobbak Széchenyi szelleméhez, s idősb Szász Istvánék otthonában, egy nemzetpolitikai szemlében, a HITEL folyóiratban, s persze élőszóban és példájukkal egy olyan nemzeti stratégiát vitatnak s körvonalaznak, amelynek a realizációját éppen az elszenvetett és várható veszteségek hitelesítik.

A Ravasz László-i "életparancs" iránti fegyelem szelleme honolt abban a szülői házban, s ezt örökölte legifjabb Szász István, a honfoglalás-kori Tas utónévvél megjelölve, mert hogy vitézségi erények nélkül nem törhette volna át a gyűlölet falát. Márpedig áttörte, mert annak ellenére, hogy az 1956 utáni elrettentések hosszúra nyúló éjszakájában őt is kitiltották az akkor még magyar nyelvű marosvásárhelyi orvosi egye-

temről, ólomhányába tanácsolták, majd más, köztük az ólomüvegablak-keretezés gyönyörű középkori mesterségének a gyakorlására kényszerült, végül mégiscsak megszerezte a diplomát. Ám éppen az orvosi hivatással járó, ahhoz kapcsolódó megaláztatások és antihumánus kényszerűségek űzték el szülőföldjéről 1977-ben.

Senkinek sem szabad eljőnnie Erdélyből - és mindenkinek kötelessége eljőnnie Erdélyből, ha csakis így képes eleget tenni küldetésének. (Kiemelés a szerk.-tól)

Tasi Magyarországon bontakoztatta ki rendkívül összetett alkotó személyiségét, amelynek minden ága visszahajlik a forrás fölé, s annak hozamát és tisztaságát szolgálja.

Mert az talán még természetesnek mondható, hogy kiváló szakmai, morális és szervező képességeinél fogva egyik alapítója a Magyar Orvosi Kamarának, hogy az Alapellátó orvosok országos Szövetségének is elnöke lett, szaklapok főszerkesztője s a Magyar Nemzetstratégia kétkötetes munkájában ő írja meg az Alapellátás Nemzetstratégiáját, s máig napig a Hippokratész kuratórium elnöke. De az orvos-író Németh László példáját követve, sztetoszkópját örökké a nemzet mellkasán tartva, már több mint húsz kötet, memoár, esszé, vers, tűnődés láttelepeivel diagnosztizálja a trianoni sebek örök felfakadását s a nagy magyar lelki betegségek tüneteit.

A Makovecz Imre által leányfaluban újratervezett Hitel Háza, a kolozsvári szülői házat idézve pedig az erdélyi gondolat, irodalom és művészet Magyar Örökség Díjas Panteonjaként emlékeztet az Erdélyi Szellemi Fejedelemség örök missziójára, ami az egyetemes magyar értékek megőrzése akkor is, amikor egyéb fegyverünk nem volt és nincs a reménység nélkül.

S amióta a haza nem csak a "magasban" van, ahol Illyés Gyula rajzolta meg határtalanságát, Szász István Tas különbejáratú átkelőt nyitott a kortárs erdélyi magyar művészet számára, a 25 éve működő Hitel Galéria Erdélyi Művészek Leányfalun című tárlatsorozatában, s a 39 festő, grafikus, szobrász, iparművész és fotóművész munkáiban ugyanannak a transzilvanista szellemnek a formát öltését érzékelhette a közönség, mint amely a hajdani Hitel-mozgalom hajdani híveit vezérelte. Négy esztendeje pedig a verniszázásokat irodalmi emlékműsor követi a Faluház színháztermében, legutóbb, augusztusban, éppen Márton Áron életéről és művéről.

Ő küldi Neked ezt a mostani megjelölést. Viseld méltósággal.
Banner Zoltán

A kettősség jegyében

Szeptember 12-én tölti 95. életévét dr. Kovács Endre nyugalmazott biokémia-professzor, a Marosvásárhelyi Orvosi és Gyógyszerészeti Egyetem alapító tanárainak egyike. Kezembem a megadott címmel a Kovács András név láttán elbizonytalanodom, majd kiderül, hogy a 80 éven át viselt Endréről akkor lett András, amikor románból visszafordították magyarra a nevét. Ez nem zavarja, hiszen királyi névről van szó – mondja a humor kedvéért, ami elegánsan szövi át mondatait.

A szeptemberi kora délután fényében a nappali szoba berendezése – az időt kongató nagy faliórával, a csergén levő varrottas párnákkal, s a polcokon sorakozó jól ismert könyvekkel az otthonosság hangulatával vesz körül. A kétféle névből kiindulva a beszélgetés során kibomlik, hogy egész életére jellemző volt a kettősség. Két nevet visel, irataiban két születési hely neve szerepel, két fiút nevelt fel, s „ezermesterként” a mérnöki szakma vonzásában egyetemi oktatóként dolgozott. Feleségét és egyik fiát elvesztette, s bár nagyon megritkultak az ismerősök is körülötte, amíg lehet, szeretné a függetlenségét megőrizni. Életrajzi adatainak ismertetésében a kettős születési helyről és iskoláiról kérdezem.

– Konkolyfalván születtem 1918. szeptember 12-én. Színtiszta román falu Désen túl, a Szamos mellett, Nagyilondával átellenben. Románul Negreni-nek hívják, s mivel a Bánffyhunad melletti Körösfeketetőval azonos a neve, amikor magyarra fordították, a névtárból ez utóbbi tekintélyesebb település nevét írták be. Konkolyfalvára úgy kerültünk, hogy bánffyhunyadi édesapámat körjegyzőként egyik helyről a másikra „dobálták”. Kolozs és Szilágy után kerültünk Szolnok-Doboka megyébe, ahol tíz évet töltöttünk. Rezsim-változáskor a magyar párt felszólította a tisztviseleket, hogy ne tegyenek esküt az új államhatalomra, de apám a hét gyerekkel nem maradhatott állás nélkül. Egy másik kicsi faluba, Drágavilmára helyezték, ahol három község jegyzői teendőit látta el. Elemi iskoláimat Bánffyhunadon végeztem, ahol a nagyanyám és néném laktak, majd a kolozsvári Református Kollégiumban érettségiztem.

– Miért választotta a kémiát, ami akkoriban még nem tartozott a „divatos” tantárgyak közé?

– Világéletemben gépészmérnök akartam lenni, de érettségi után nem volt anyagi lehetőségem, hogy Temesváron vagy Bukarestben tanuljak. Hogy ne veszítsek évet, 1936-ban beiratkoztam a kolozsvári Ferdinánd Egyetem matematika-fizika és kémia szakára. Amikor rájöttem, hogy nem áll fényes jövő előttem, mivel a hat erdélyi református kollégium reálszakos tanárai mind fiatalok, átiratkoztam az ipari kémia szakra. Ott szerves és szervetlen kémiát tanultam, abban reménykedve, hogy egy laboratóriumban állást találok. 1940-ben a Kolozsvári Egyetem magyar kormány-

biztosa felajánlotta a dékáni titkárság vezetését a Ferenc József Tudományegyetem Matematika-természettudományi Karán. Azzal a megjegyzéssel vállaltam el, hogy nem szeretnék az asztalhoz vagy a székhez ragadni, amire azt válaszolta, hogy várjam meg az új évet, s ha valamelyik kémia tanszéken megürül egy állás, oda helyeznek. A szerves kémiai tanszék csábított, ahol dr. Vargha László szegedi egyetemi tanár lett az intézetvezető. Irányításával 1944-ben doktoráltam, s a hadkiegészítőnél csak erre vártak, mert rögtön küldték a behívót, hiába kaptam az egyetemről a tanársegédi fokozatot.

– Mennyi időt töltött a katonaságnál?

– Két évet katonáskodtam Szatmárnémetiben, Pilisvörösváron, Tasnádon, majd az úgynevezett fronton, a Radnai-havasokban. Bár vegyiharc-századnál szolgáltam, a vegyi fegyverek bevetésére szerencsére nem került sor.

– A szíriai helyzet kapcsán naponta hallunk a vegyi fegyverekről, mikor, hol kezdődött a történetük?

– Az első világháborúban már klórgázzal, majd yperitellel gyilkolták az embereket. Ez utóbbi kémiai nevén diklórdietil-szulfid, besorolása hólyaghúzó harci gáz, amelyet 1917-ban használtak a németek először a szövetséges erők ellen, s Ypres belga városról kapta a nevét. Az iperit idegméreg, maró hatása a bőrt, a tüdőt, a szöveteket teszi tönkre. Bepermetezték a területet, s az elpárolgó folyadékot a szél hátán szállították az ellenség állásaira. Ez egy kicsit kétélű dolog, mert ha megfordul a szél, akkor saját maguknak ártanak. Rengeteg harci gáz létezik, vannak gázállapotú, cseppfolyós és szilárd anyagok is.

– A második világháborúban kinek volt vegyi fegyvere?

– Mindkét félnek, csakhogy az 1925-ös genfi egyezmény alapján már nem vetették be.

– Szíriában is hasonlót használtak?

– A szaringázt gyanítják, ami a veszélyes ideggázak közé tartozik. Mindenesetre rendkívül csúnya mindeniknek a hatása.

– Említette a professzor úr, hogy a katonaságot a fogság követte.

– Négy évig voltam munkaszolgálatos az egykori „paradicsomnak” tartott Szovjetunióban. Javarészt ipari létesítmények melletti beszállító üzemeknél dolgoztunk, fakitermelésben, vegyi gyár segédmunkásaként. Miközben a harcásfűrész húztam a fakitermelő regimentnél, híre ment, hogy egy őrnek megjavítottam az óráját, s attól kezdve a táborparancsnok egy helyiséget adott, hogy műhelyt rendezzek be, ahol órákat kellett javítanom.

– Hol, mikor tanulta meg az órasmesterséget?

– Gyermekkoromban nem egy órát tettem tönkre, amíg érteni kezdtem hozzá. Egyébként ez volt az első fekete-munkám, de csak addig tartott, amíg átcsoportosítottak egyik táborból a másikba azzal a kecsegtető ígérettel, hogy hazaengednek. Ami valójában azt jelentette, hogy legalább egy évet újabb táborban töltünk. Ennek a vezetője kinevezte magát rádióamatőrnek, s rádiójavítást vállalt civileknek. Amikor kiderült, hogy én is rádióamatőr voltam, ezt a fekete-munkát is át kellett vennem. Mivel a parancsnok az európai rádiókhoz nemigen értett, a hadizsákmányként szerzett készülékek javítása reám hárult. Volt egy garázsa is a tábor-

nak, s mivel hivatalosan nem foglalkozhattam rádiójavítással, a garázs személyzetébe soroltak be, ami arra volt jó, hogy kitanultam a motorszerelést.

– *Az elmondottak szerint tanulságos volt a fogságban töltött idő.*

– Valóban, hiszen megtanultam az orosz nyelvet is. Nagy segítségemre volt, hogy a cirill betűket már itthonról ismertem. Drágavilmán, ahol csak mi voltunk magyarok, értelmiségiként összebarátkoztunk az egyik ortodox pappal, aki édesapám halála után meghívott egy szünidőre. A vasárnapi misén a kántor melletti megtisztelő széken hallgattam végig a szertartást. A jó falusi kántor a szentkönyvet olvasva az újjával követte a sorokat, én pedig a szavak és az írott jelek közötti kapcsolatot figyelve ismertem meg a cirill betűket. Egy szlovákul is beszélő felvidéki magyar fogolytársam az orosz nyelvtan elsajátításában segített. Egy napon, amikor a vegyi üzemben végzett munkától kifehélyesedett kezem miatt orvosi engedéllyel a táborban maradhattam, annak politikai irányítója rájött, hogy elég jól gogyogok oroszul. Kiderült, hogy olvasni is tudok, s azt a feladatot kaptam, hogy a híreket fordítsam magyarra és románra a fogolytársaimnak. Kezdetben leírtam, majd első látásra fordítottam, s ettől kezdve tolmács lettem.

– *Hogyan ért véget a fogság?*

– 1948-ban kerültem haza, s rögtön jelentkeztem a Bolyai Egyetem vezetőségénél, de mivel a következő tanév tanszemélyzetét már kijelölték, nem tudtak felvenni. Decemberig reményt veszítve Kolozsvárt töltöttem az időt. A Bolyai

Egyetem magyar orvosi kara már Marosvásárhelyen működött. Amikor az adminisztráció szempontjából is függetlenedett, voltak tanárok, akik nem vállalták a költözést, így megürült néhány állás az orvosi karon. Az orvosi kémia előadótanáráként jöttem Marosvásárhelyre. Az 1948–49-es tanév egy félévből állt. Decemberben érkeztem, januárban kezdődtek meg az előadások, s a félév végéig kellett befejezni a tananyagot. Első évben orvosi kémiát a másodikban biokémiát tanítottam.

– *Miben különböznek?*

– Az orvosi kémia az általános szervetlen és szerves kémiai alapismeretek elmélyítése a középiskolainál magasabb szinten. Bővebben tárgyalta az étellel kapcsolatos vegyületeket, mint például a fehérjéket, főleg az enzimeket, s a biokémia bevezetését jelentette. Marosvásárhelyen nagy segítségemre volt Obál Ferenc, az élettan professzora, akivel baráti viszonyba kerültünk, s a későbbiekben is jól együttműködtünk. A tantárgyat oktató magyarországi egyetemi tanár szerződését az 1949-es félév végén felbontották. Mivel a nyári szesszió után sok diák maradt az őszi pótvizsgára, amikor szabadságra készültem, hogy megnősüljek, Csörgő Lajos rektor azzal örvendeztetett meg, hogy ősszel én kell vizsgáztassam a másodéveseket biokémiából. A szünidő a biokémia tanulásával telt el, majd szerencsésen lezajlottak az őszi vizsgák, s attól kezdve a biokémia előadásokat is én tartottam. Nemsokára csak a biokémia maradt a tantervben, s a rektor a kolozsvári kémiai kar legjobbjai közül öt fiatal végzettet hozott tanszemélyzetnek, akik a későbbiekben nagy segítségemre voltak.

– *Nem könnyű tantárgy a biokémia (életvegytan), az orvos-tanhallgatók egy része tart is tőle. Az átlagember pedig el sem tudja képzelni, hogy milyen sok vegyi folyamat történik a szervezetünkben.*

– Az élő szervezet működése és felépítése nem egyszerű. A szervezetünkben zajló vegyi folyamatokat úgy lehet megérteni, ha összefüggéseiben vizsgáljuk azokat, mert nagyon szigorú logika alapján működnek. Bizonyos anyagok vegyi szerkezete pontosan megszabja a szerepüket a szervezetben, és azt is, hogy milyen változásokat szenvedhetnek. A szerkezet és a funkció között szoros az összefüggés.

– *Ezek szerint a professzor úr a legbonyolultabb „gép” működését tanította.*

– Ha nem adatott meg, hogy az egyszerű gépekkel foglalkozzam!

– *Hol van a biokémia és biofizika közötti határ?*

– Egy kémiai reakció energiaváltozással jár, az energia pedig fizikai fogalom, amelynek hatására rengeteg fajta átalakulás, akár a molekulák alakváltozása is bekövetkezik.

– *Az egyetem történetéről készült könyvben olvastam, hogy annak idején változatos témákban folytattak kutatásokat, mint például az anyagszere és szabályozása, a belgyógyászati betegségek közötti összefüggés, ideg-biokémiai vizsgálatok, a máj toxikus károsodásával összefüggő fehérje-anyagszerezavarok, véralvadás....*

– Próbáltunk a felszerelés, a műszerek, s a rendelkezésünkre álló vegyi anyagok biztosította lehetőségek keretén belül, sőt néha egy kicsit talán azon túl is valamit felmutatni. Nem mondom azt, hogy fontos dolgokat fedeztünk fel, de igyekeztünk.

– Szeretnék egy kérdéssel visszatérni a kezdetekre. Kovács Endre professzort a gyógyszerészeti kar alapító tanáráként is számon tartják.

– Az első évben külön felkérésre gyógyszerészeti szerves kémiát tanítottam a gyógyszerészhallgatóknak. Egy pár évre megszakadt a kapcsolatom a gyógyszerészeti karral, majd 1953-ban nem éppen hivatalos kifejezéssel élve a „nyakamba sózták” a dékáni teendőket. Ez nem volt lélekemelő feladat, s ebben a minőségemben 1956-ig tagja voltam az intézet vezetőségének is.

– Ami akkoriban elsősorban pártutasításra történt.

– Rengeteg időt elvesztegettünk fölösleges dolgokkal is. Magamtól mondtam le, s utána következtek a szomorú események, a kizárások, megfenyítések...

– Azt a korszakot nem volt könnyű átvészelni anélkül, hogy ne kényszerüljön kellemetlen helyzetbe az ember.

– Valóban nem.

– Aztán következtek a hatvanas évek.

– Az 1960–61-es tanévben Moghioros és Rautu elvtársak jelenlétében tanszemélyzeti plenáris ülés helyszíne volt a Kultúrpalota. Akkor kezdődött el az egyetem jellegének a megváltoztatása.

– A professzor meddig vezette a biokémia tanszéket?

– 1983-ig, a nyugdíjazásomig. Időközben a gyógyszerészeti karon még tanítottam a biokémiát.

– A karról szóló könyvben olvastam, hogy fontos szerepe volt az egyetemi műhelyekben folyó munka irányításában is.

– A gépek iránti vonzódásom ismerve Andrásovszky rektor bízott meg a finommechanikai műhely szakmai vezetésével. A már meglévő laboratóriumi berendezések javítása mellett a tanszemélyzet részéről igényelt kivitelezhető műszerek megépítésére kellett fordítani azt a felszerelést, amivel a finom- és fenntartó mechanikai műhely rendelkezett. A finommechanikai műhelyben nagyon hozzáértő, rátermett csapat gyűlt össze, s kezdetben komolyabb megvalósításokra is lehetőségünk nyílt, de később fokozatosan lecserélődtek, s a működésünk egyre inkább beszűkült.

– Ezt a szerepet meddig töltötte be?

– Gyakorlatilag a nyugdíjazásomig.

– Akkoriban is kényszer hatására kellett távoznia egy professzornak?

– Megelőztem a kényszert, talán megérezve, hogy családi problémám lesz. Ugyanabban az évben feleségem, Balázs Magda szemész főorvos megbetegedett, s nagyon nehéz három év után 63 éves korában elhunyt.

– Az egyetemi feladatok mellett maradt-e idő valamilyen hobbiira?

– Rádiótechnikával, erősítők, vevőkészülékek tervezésével, kivitelezésével foglalkoztam.

– Ha visszagondol, melyek voltak a legszebb évek?

– Egész életemben éreztem, hogy nem a fő foglalkozásom, amire a legtöbb adottságom, tehetségem van. Ezt próbáltam pótolni a hobbiival, ami csak részben sikerült.

– Ha most kezdené, mit tenne másképpen?

– Nem is tudom. Ma már a mérnökség is nagyon megváltozott, s mint minden tevékenység, a pénz hatalmának van kiszolgáltatva. Hogy melyik évet tudnám kiemelni? Mindegyiknek megvolt a börtje is. Sokszor rángattak ide-oda, vol-

tam képviselő, de jó ideológus nem vált belőlem soha.

– A professzor úr diszkréten szellemes, kiváló beszélgetőpartner. Nem illik megkérdezni, de 95 évesen ezt a formát hogyan lehet megőrizni?

– Csak neveket ne kérdezzen!

– Azt tartják, hogy idővel egyre bölcsőbbé válunk.

– Az ember bizonyos dolgokat kellemetlen tapasztalatai alapján próbál korrigálni. A nagyobb megértést, türelmet, elnézést jelentő bölcsesség alapját ilyen tapasztalatok képezik.

– Mi a kedvenc időtöltése?

– A szépirodalom és a klasszikus zene. Mostanában Anatole France novelláit olvasom, Bach, Beethoven s Verdi egyes műveit hallgatom szívesen.

– Derűs, boldog születésnapot kívánok, s köszönöm az élményt!

Népújság, 2013. szeptember 16.

Bodolai Gyöngyi

Ambrus József

Anyám nyelvén

Anyám nyelvén legszebb a sírás
nem fog rajta sziszegő átkotok
de megkönnyezte már néhány barát
amit a szív érez s amiért feldobog
amit bennem az évszázad hagyott
hol a bánat vetése virágozik fel
de csend van csak az emlékek rajzanak
alkonyatkor és himnuszt énekel az erdő
mennyi könny csorog a nemzet szeméből
miközben nagy álmok tüdejében fekszel
szent ősök hitét ébresztve fel újra –
mert átkozott sorsoddal verekszel
bánat szemmel szomorkás mosollyal
történelemlecek hamis bölcsességek
hol nincsen tengerrengés hullámrobaj
és népünk torkából patakzik az ének –
a nagy dolgok kimondatlan maradnak
esténként felzokog helyettem a tenger
mindent megtesz azért hogy megteremtse
elejtett szabadságát a jogfosztott ember
pedig hát mégis csak itt van az otthonom
nyomorult az ember kivert kutya módján
már csak a romos múzeumok őriznek
félíg lebontott hegyek elhidegült ormán.

Anyám nyelvén a sírás édesebb
mit bánom én ha megköveznek érte
vagy bűvös szavakból tákol kötelet
sikoltó proféciam vagy a világvége!

Visszamagyarítás erőszak nélkül

Beszélgetés Kémenes Lóránt dél-erdélyi szórványvidéken szolgáló római katolikus pappal, aki az ottani magyarság megmaradásáért végzett munkájáért magyar állami kitüntetésben részesült.

-Magyar állami kitüntetésben részesült a múlt hét végén. A Fehér megyei Küküllőszögben – Balázsfalván és a környéken – szolgáló római katolikus papként az ott élő magyarság megmaradásáért végzett kitartó munkájáért átvette a Magyar Arany Érdemkeresztet. Mit jelent az ön számára a kitüntetés?

-Keresztet jelent. Római katolikus pap lévén nyilván eszembe jut a kereszt kétezer éves története, és az is, hogy ha keresztet kap valaki, azt valószínűleg nem fogadja óriási lelkesedéssel. Viszont az, akinek a vállára teszik, és a mellére, valamit nagyon tudatosan vállal. Az én legjobb barátom vállalta a keresztet, viszont nem ragaszkodott hozzá annyira, hogy még ma is rajta maradjon. Számomra üzenetértékű, hogy azon a kereszten, amely kétezer éve a barátomé, senki sem lehet fölfeszítve – hiszen a kereszt szimbólum. Méghozzá gazdag szimbólum: mindenekelőtt a pozitivitást jelenti, ugyanakkor minden irányba nyitott: fölfele és oldalra is. Ezzel a háttértudással, érzéshalmazzal, valamint alázattal fogadtam a kitüntetést. Ilyenkor nagy szavakat szokás mondani, hogy mennyire meghat, de akit a kereszt meghat, az térdre rogy és fölfele tekint, hogy: „uram, gyere segíts, vigyük együtt”.

-Többször magyarságban, Gyergyóban nőtt fel, és immár 6 éve szórványvidéken szolgál Balázsfalva környékén, ott erősíti az elrománosodott magyarok identitását. Közismert, hogy az 1918-as balázsfalvi események miatt is megpecsételődött e dél-erdélyi vidék magyarjainak sorsa, majd súlyosbította a helyzetet a görög katolikus egyház betiltása, ami az ortodoxia előretörését és további román betelepítést vont maga után, a magyarok pedig egyre messzebbre kerültek saját anyanyelvüktől és identitásuktól. Ön egyfajta tudatos mentést végez: megkísérli „visszamagyarosítani” őket. Kívülről nézve ez talán lehetetlenségnek tűnhet, hiszen tudathasadásos állapot, hogy a környékbeli magyarok rosszul, alig vagy egyáltalán nem beszélnek magyarul. Mi okozza a legnagyobb nehézséget munkája során?

- Én elsősorban azt szeretem előtérbe helyezni, ami előre mutat, de ez nem azt jelenti, hogy csökkenteném a nehézségek súlyát. Ami nehézségként tapasztalható, hogy itt nemcsak fehéreneműt lehet cserélni naponta, hanem a hitet, és ha kell, nemzetiséget is – aszerint, ahogy a kényelem vagy érdek megkívánja. És ezzel úgy szembesülni, hogy az ember a többszáműrségből érkezik, megdöbbentő. Amikor idekerültem, a helyzet nemhogy elfogadhatatlannak, hanem egyenesen elképzelhetetlennek tűnt számomra. Az is nehéz a munkámban, hogy parancsoljak magamnak – itt arra gondolok, hogy meg kell értenem: erőszakkal semmit nem lehet elérni. Hiába erőszakolom, hogy min-

denki mondja azt, hogy magyar, attól ő a szívében még nem lesz az. De ha először sikerül a szíveket meghódítani – és azt hiszem, egyetértünk abban, hogy ez a legnehezebb – akkor megtaláltuk a legérzékenyebb pontot. Onnantól már az ő döntésük lesz, hogy magyarok, nem pedig az enyém. Nem lehet elvárásokat támasztani, de nagyon lehet örülni annak, ha valaki erre tényleg rábólint.

-Az 1700 lelkes Túrben például, ahol szolgál, 1972-ben szűnt meg a magyar oktatás. Az idősebb generáció sem beszél magyarul, és a fiatalok sem?

-Nagyon erős falakat kellett ledönteni ahhoz, hogy a hetven fölöttiek merjenek magyarul beszélni. Aztán sikerült oldani a gátlásokat, és mára a nagyszülők generációja már az utcán, de bárhol megszólal magyarul. Különleges „technikát” alkalmazunk: az idősebb generációval foglalkozunk leginkább. Mindenki azt mondja, hogy a fiataloké a jövő, és inkább beléjük kell energiát fektetni, de ez itt nem működik. Mert a fiatalokkal, akikkel hetente néhány órát találkozom – akár magyar-, akár hittanórán – hiába kínlódom magyarul, mert azt mondják, nem értik. Ez a pár óra nagyon kevés, utána pedig a hét többi órájában egészen más nyelvi környezetben van a gyerek. A nagymamákat és a nagypapákat kell meggyőznünk, hogy magyarul beszéljenek: mindent bevetünk, ruhabörzétől élelemig, amit csak tudok, idehozok. Amikor ellátogatok a családokhoz, úgy beszélgetünk, hogy közben hallja a gyerek, és legalább addig a nagyszülők csak magyarul szólnak a gyerekhez. Ily módon, ha majd kikerül egyetlen láncszem ebből a folyamatból – és ez a láncszem én magam vagyok, hiszen bármelyik pillanatban elhelyezhetnek – erőfeszitésem akkor sem volt hiábavaló.

- Már gyerekkorában megválasztotta a hivatását. Azt írta a pályaválasztási űrlapra, hogy pap akar lenni, „előlről és fordítva olvasva is”. Ugyanakkor magyar nyelvet oktat, a hitoktatás is beletartozik a szolgálatba – úgyhogy

pedagógus is. Milyen módszerekkel tanítja a magyart a környékbeli gyerekeknek?

– Volt egy iskolai előjáró annak idején, aki ráparancsolt a szüleimre, hogy azonnal változtassam meg az elhatározásomat. Következő nap újra meg kellett írni, milyen pályát választok, és akkor azt írtam: “visszafele olvasva is pap”. A magyar nyelv oktatásáról szólva: “hályogkovács” módszerekkel közelítem meg, mert nincsen magyar tanári képesítésem, ugyanakkor még nem találtak ki olyan módszert, hogy miként kell idegen nyelvként tanítani a magyart magyaroknak. Valahogy úgy képezem el ezt a helyzetet, mint amikor jó néhány évvel ezelőtt nagymamámat láttam agyvérzés után: nagyon sokat kellett simogatni és masszírozni ahhoz, hogy gyógyulásnak induljon. De aztán megszólalt és talpra állt, majd még élt jó pár évet. Közösségi szinten is valahogy így kell eljárunk: kizárólag román tannyelvű iskolában tanítok; és magyarul hiába próbálkoznék, mert összesen három gyerek, ha értene valamit belőle. Ha mindenik órán megjegyeznék egy-egy magyar szót, akkor már eljut az üzenet hozzájuk. Nem lehet célként azt kitűzni, hogy a gyerekek ismerjék Arany összes műveit, de azt igen, hogy halljanak magyar szavakat, és próbálják ezeket kimondani.

-A templomban milyen nyelvű liturgián vesznek részt a környékbeli hívek?

-A liturgia teljesen magyar, de Balázsfalván például vasárnap a prédikációt összefoglalom románul is. Érkeznek érdekes visszajelzések, és ez szintén az identitás kérdésköréhez kapcsolódik: “nagyon jó, plébános úr, hogy elmondja románul is, magyarul meghallgatjuk, de románul értjük”. Ahhoz viszont, hogy tovább tudjanak lépni a nyelvi komfortzónából, amibe belesodródta, először ki kell mozdítanunk őket. És én úgy látom, hogy csak úgy lehetséges, ha fizikailag is kimozdulunk innen, olyan helyekre, ahol többen él a magyarság, illetve – és ez történt meg az elmúlt hét végén, amikor Tűri település alapításának 700. évfordulóját ünnepeltük – idecsalogatunk sok magyart, hogy mindenhol magyar szó hangozzék ez idő alatt. Ez adja meg a bátorságot a helyieknek, hogy maguk is beszéljenek.

-A hét végi események ilyenformán azt példázzák, hogy sikerülhet valamiképpen összekovácsolni a környék elkallódott magyarságát?

-Természetesen. És amikor megszólítjuk Küküllőszög magyarságát, nem az számít, hogy valaki katolikus-e, vagy hogy például péterfalvi-e, esetleg búzásbocsárdi – ahol már alig vannak magyarok –, vagy magyarbényei, bethlenszentmiklósi, küküllővári, boldogasszonyfalvi. Az számít, hogy együtt vagyunk és együtt alkotunk egészet.

-Felújította a tűri plébániát és templomot – önerőből is, hiszen évről évre elment Olaszországba, ahol kétként munkásként dolgozott, hogy pénzt szerezzen a renoválásra. A Tűri Magyar Ház létesítésén is dolgozik. Segítenek önnek a többsmagyarság-beliek részéről vagy a magyarországiak?

-Nagyon nagy erőt ad, hogy sokan segítenek Erdélyből, és nem szégyellem ezt megvallani, hiszen Isten sem szégyell engem, akármilyen gyarló vagyok. Sokan támogatnak Erdélyből: Marosvásárhely, Gyergyószentmiklós és természetesen Háromszék – a háromszékiekkel közösen van egy hivatalos összetartozás-programunk. Nem úgy viszonyulnak,

hogy “na, akkor odadobunk valamit”, hanem egyenlő partnerek vagyunk, és ez a nagy dolog. Nemcsak hangzatos szavakat mondanak, hanem a két kezükkel, a szívükkel is itt vannak. Ugyanakkor elkezdünk kacsintgatni Magyarországra fele is, hogy lássuk, kapunk-e valamilyen “hónunk alá nyúlást”. Ez a segítség pedig nem forintosítható: nem pénzt várunk, hanem magyar szót. Ez is megvalósulhatott most a tűri ünnepen: húszan voltak itt Miskolcra, akiket családoknál szállásoltunk el, hogy azokban a házakban legalább három napig magyarul beszéljenek. Az itteniek félnek kinyitni az ajtóikat, mert szégyellik, hogy nincs fürdőszoba, és főleg szégyellik, hogy nem tudnak magyarul, erre keresnek kifogásokat. De a vendégek és a házigazdák nagyon megszerették egymást, alig tudtak egymástól elszakadni. És ennél pozitívabb visszajelzés nem is kell.

-Ön Balázsfalva első és egyetlen magyar nyelvű rádióműsorának megálmodója és vezetője is...

-Október 22-én ünnepeljük harmadik születésnapunkat. Balázsfalván soha nem hangzott el azelőtt magyar szó a rádióban, már csak azért sem, mert monopolhelyzetben van a magánrádió. Ennek ellenére egy évnyi kemény munka után az egyéves születésnapra meghívtuk a rádió igazgatóját, aki magyarul köszöntötte a hallgatókat. Egy balázsfalvi hölgy segít nekem, mi ketten próbáljuk megvalósítani, hogy valakinek tovább lehessen majd adni a magyar műsort, hogy el ne haljon. Próbálunk oly módon kommunikálni a hallgatókkal, hogy visszajelezzenek. És olyan szép, amikor kézzel írott levelek érkeznek a postaládába. Örömmel dolgozunk azon, hogy legalább hetente kétszer hallhassanak a környékbeli magyarok magyar szót.

-A Hargita megyei Borzonton a saját telkén táboroztat gyerekeket. Főleg szórványból érkező fiatalokról van szó?

-Mindegy, hogy honnan jönnek, a szórványból is természetesen. És az a lényeg, hogy ezek a gyerekek magyar környezetben táborozzanak, és felfedezzék, hogy öröm a többi magyar gyerekekkel együtt lenni. De jönnek más régiókból is, sőt, Angliából is: olyan magyar gyerekek, akik alig beszélnek magyarul.

-Hittudományi főiskolát végzett, majd jogot tanult Rómában. Ugyanakkor sok mindennel foglalkozik egyszerre azon kívül, hogy papként szolgál: szenvedélyesen fotózik – a tűri rendezvényen kiállították portréfotóit –, zenél, rádiózik, pedagógusként is dolgozik. Hogyan fér mindez az életébe?

-Az egyik válaszom erre az, hogy székely vagyok. A másik, hogy szívvel-lélekkel el lehet a dolgokat végezni. Ugyanakkor erről az a székely vicc jut eszembe, amikor János bácsit megkérdezték, hogy maga mindenhez ért? Erre pedig azt válaszolta: mindenhez es.

-És mik a további tervei?

-A Tűri Magyar Ház, amelyet a régi magyar iskola épületében létesítünk – a házat nagy nehezen sikerült visszaszerelnünk – ha számokban akarnék beszélni, azt mondanám, 35 százalékban készen van. Nincsenek különleges terveim, ugyanazt szeretném tenni továbbra is, amit eddig. Talán még tudatosabban, hogy minden egyes kő, amit leteszünk, az örökség részévé váljon.

Kiss Judit, Krónika

Az emberi jogok biztosítása nem belügy

Interjú Semjén Zsolttal

A bukaresti politika nem gyakorol kegyet, amikor „megengedi”, hogy magyar állampolgárként oda menjek Erdélyben vagy Romániában, ahová akarok – jelentette ki a kolozsvári Sapientia Tudományegyetem avatóünnepségén résztvevő Semjén Zsolt miniszterelnök-helyettes a Krónikának adott interjújában, megjegyezve: a román belpolitika viharos hullámveréseinek tudja be Traian Basescu államfő ama kijelentését is, miszerint Magyarország „tűzfészek” nemzetiségi kérdésben. A Fidesszel kormányzó Kereszténydemokrata Néppárt elnöke szerint Tirol példája alapján sem precedens nélküli a Tőkés László által szorgalmazott védhatalmi státus, a magyar kormány azonban ilyen nem vet fel.

– *Magyarország a korábbi álláspontjához hasonlóan továbbra is felemeli szavát Bukarest érdekében?*

– Romániának teljesen igaza van Schengen-ügyben, amit a brüsszeli bürokraták művelnek, az elfogadhatatlan és minősíthetetlen. Egyszer már meghatároztak egy kritérium-rendszert, amit Románia és Bulgária teljesített, ezek után újabb és újabb lehetetlen kifogásokat találnak ki, hogy elszabotálják a két ország schengeni csatlakozását. A megoldás az lenne, hogy Brüsszelnak több pénzt kellene fordítania Románia, Bulgária, Szlovákia vagy Magyarország olyan programjaira, amelyek a romák felemelésére irányulnak. Magyarország ezt előtérbe helyezte uniós elnöksége során. Ha arányosan megkapnánk az uniós pénzeket, akkor sokkal több eredményt tudnánk elérni. Mi mindig is támogattuk, és ezután is támogatni fogjuk Románia schengeni csatlakozását, már csak azért is, hogy a magyarok nehézség nélkül tudjanak jönni-menni.

– *Nem az ország Schengen-tagságán múlik, viszont Erdélybe jövet nem tartott attól, hogy az államhatár román oldalán megkérdézik, mi járatban Romániában? Hónapokkal ezelőtt Traian Basescu elnök túrhetetlennek nevezte, hogy magyarországi politikusok „szabadon lófrálnak” az ország területén, a kirohanás pedig mélyítette a két ország közötti feszültséget.*

– Traian Basescu elnök eme nyilatkozatát tekintjük a viharos román belpolitika eseményének. Amúgy nem tartozik a román politikára, hogy egy magyar állampolgár hova megy vagy nem megy. Oda megyünk, ahová akarunk, tekintve, hogy uniós polgárok vagyunk, Románia pedig aláírta az európai uniós szerződést. A bukaresti politika nem gyakorol kegyet, amikor „megengedi”, hogy magyar állampolgárként oda menjek Erdélyben vagy Romániában, ahová akarok. Ezt a Gibraltártól a Fekete-tengerig nyugodtan megtehetem, nem függhet egy kormány tetszésétől vagy nemtetszésétől. Aki nem fogadja el ezeket a játékszabályokat, az ne akarjon az EU tagja lenni. Ezek inkább retorikai kijelentések, amelyeket a helyükön kell kezelni. Másrészt mi nagy szeretettel látjuk a román politikusokat Magyarországon, ahol olyan román közösséget látogatnak meg, amelyet akarnak, kedvük szerint tarthatnak rendezvényeket, gyűléseket. Ahogy ezt én

nem tekintem problémának, elvárom, hogy ők se tekintsék Erdély vonatkozásában annak.

– *A román államfő fogalmazott ennél durvábban is, nemzetiségi kérdésben tűzfészeknek nevezve Magyarországot, amelynek rendreutasítása terén Bukarest élharcos kíván lenni. Ezt a támadást miként könyveli el Budapest?*

– Ezt is tudjuk be a román belpolitika viharos hullámveréseinek. Egyébként ezek a mondatok elsősorban nem Magyarországnak szólnak, és nem is a magyarságnak, hanem bizonyos román választói csoportoknak. Ezért mindenkinek jobb, ha a súlyán kezeljük. Más kérdés, hogy a magyar kisebbség, a magyar nemzetrészt helyzetére van egy nagyszerű megoldás, amit úgy hívnak, hogy autonómia, valamint a nemzetiségi jogok százszázalékos megadása. Amennyiben ez megtörténik, akkor ez mindenkinek javára válik. A mostani problémák abból adódnak, hogy a magyar nemzetrészt Erdélyben nem illetik meg olyan jogok, mint amelyek más országok nemzetrészeit Európában. Az autonómia nem magyar találmány, nem valamilyen soha nem látott vagy hallott extrém magyar ötlet, hanem megvalósult gyakorlat a kontinensen. Mármint, ha másoknak lehet, akkor nekünk is. Román barátaink figyelmébe ajánlom, hogy nem vagyunk alábbvalóak egyetlen más népnél sem: ha más népeknek lehet autonómiájuk, akkor nekünk is. Az autonómia a közösségi jogok megvalósulása, vagyis emberi jogok a közösség szintjén. Márpedig az emberi jogok nem egy ország belügye, amelyet ha kedve van, megad, ha nincs, akkor nem. Az emberi jogok olyan valóság, amivel születünk, az egész EU arra épül, hogy ezeket biztosítani kell, ami nem fakultatív dolog az adott országok részéről, hanem kötelességük. Természetes, hogy a magyar kisebbség harcol ezekért a jogokért, és a legertermészetesebb, ahogy Magyarország ezt támogatja. Mi teljesen helyesnek tartjuk, hogy Románia törődik a területén kívüli nemzetrészeivel. Ha Bukarest ezt megteheti a Moldovai Köztársaságban, mi miért ne tehetnénk Erdélyben?

Méltatlanul támadják Tőkést

– *És mi a magyar kormány álláspontja Tőkés László kezdeményezése kapcsán, miszerint Magyarország gyakoroljon védhatalmi státust Erdély fölött?*

– Mindenekelőtt tegyünk egy fontos distinkciót: a védhatalmi státus kérdése nem a magyar kormány álláspontja, ezt Tőkés László fogalmazta meg. Ám a püspök úrnak román állampolgárként miért ne lehetne olyan politikai elképzelése, amelyet akar? Hangsúlyozom, ez nem a magyar kormány álláspontja, viszont nem precedens nélküli, nem ördögtől való, amit a püspök úr mondott, hiszen létezett Ausztria és Olaszország vonatkozásában Tirol tekintetében. Nem beszélve arról, hogy a román sajtó – tévedésből vagy szándékosan – félrefordította a terminus technicust, ugyanis Tőkés mondandójának a román megfelelője az állami garantőr, ő nem a „protektorátus” szót használta. Látható, hogy saját konfliktusaira felhasználva, a román belpolitika

méltatlan és inkorrekt támadást intézett Tőkés László személye ellen. Lehet a javaslatával egyet nem érteni, lehet a felvetését elfogadni vagy kritizálni, de abszurd és elfogadhatatlan az ellene folytatott hajszja. A kitüntetés visszavonását célzó kezdeményezések kapcsán érdemes megfontolni, hogy ha Tőkés László nem lett volna, és nincs a temesvári forradalom, akkor jelenlegi bírálói közül jó páran ma is a Román Kommunista Pártban vagy a Securitatében üldögeletnek, a jobbik része pedig valahol illegalitásban vagy a szamizdat ellenzékiesség állapotában lenne. Hogy Romániában mégiscsak elindult egy demokratizálódási folyamat, és kommuniztából uniós országgá vált, nem történt volna meg - legalábbis nem akkor és nem úgy -, ha nincs temesvári forradalom, utóbbi pedig nem lett volna Tőkés László nélkül. Akármint csinálnak, őt nem lehet kiírni sem a magyarság, sem Románia történelméből, a politikai élet szereplőinek el kellene ismerniük a rendszerváltásban betöltött szerepét. Annyi tolerancia pedig elvárható, hogy egy román állampolgárnak lehet a többségitől különböző véleménye saját országának és nemzeti közösségének sorsát illetően.

– Tehát a magyar kormány nem kíván reagálni Tőkés László javaslatára?

– Ez nem a magyar kormány álláspontja, mi ilyet nem vetünk föl, tehát a magyar kormány ilyen kérdéshez nem viszonyul. Ez a püspök úrnak mint a magyar nemzetrészhez tartozó román állampolgárnak volt a felvetése, amihez joga van.

– Román állami kitüntetését épp emiatt kívánják megvonni a napokban. Ha ez megtörténik, a magyar kormány szóvá teszi?

– Szerencsétlen dolognak tartom egy kitüntetés visszavonását általában is. Magyarországon én dolgoztam ki a kitüntetési törvényt, és eleve ellenzem, hogy bárkinek a kitüntetését vissza lehessen vonni, hiszen végtelen aktuálpolitikai vitát indítana el. A magyar jogszabályok nem is teszik lehetővé az állami kitüntetések, díjak visszavonását. Tőkés László teljes joggal azért kapta ezt a kitüntetést a román államtól, mert meghatározó szerepe volt a temesvári forradalomban, ezáltal Románia szabadságának a kivívásában. Ezt utólag nem lehet meg nem történtté tenni. A magyar állam természetesen semmilyen módon nem viszonyul ahhoz, hogy egy román kitüntetést adnak vagy sem. Ennek a lehetetlen dolognak az erkölcsi felelőssége azokat terheli, akik belpolitikai haszon-szerzés céljából igyekeznek felhasználni ezt az ügyet.

A megmaradás szimbóluma

– A Sapientia EMTE új, ön által is felavatott kolozsvári épületének átadásán is elhangzott, hogy az oktatásnak jelentős szerepe van a küllhoni magyarság megmaradásában. Számíthat az erdélyi magyarság az anyaország további támogatására e téren?

– Természetes kötelessége a magyar államnak biztosítani a küllhoni magyarság oktatását. Különösen fontos ez a Sapientia tekintetében, hiszen az egyetem az adott nemzeti közösség megmaradását szolgálja. Ha egy közösségnek nincs elit értelmisége, akkor a megmaradása sokkal nehezebb, mert nincsenek sikeres, erős emberei. Márpedig ők azok, akik ki tudják kényszeríteni a többségi társadalomból a nemzeti kisebbséget megillető jogokat. Egy elit értelmiség szerepe mindig húzóerő, annak megélését és tudatosulását jelenti, hogy érdemes, büszkeség ehhez a nemzethez tartozni. Az Orbán Viktor miniszterelnök úr által tavaly a Sapientia veze-

tőivel aláírt megállapodás értelmében megvan a működéshez és fejlesztéshez szükséges pénz, amit tartalmaz az ideai költségvetés is. Növekedni fog az intézmény szerepe az erdélyi magyarságon belül, például a székelyudvarhelyi és sepsiszentgyörgyi mezőgazdasági és erdészeti képzés beindulásával. A magyar kormány kulcsfontosságúnak tartja a Sapienttiát, amely a magyar megmaradás szimbóluma.

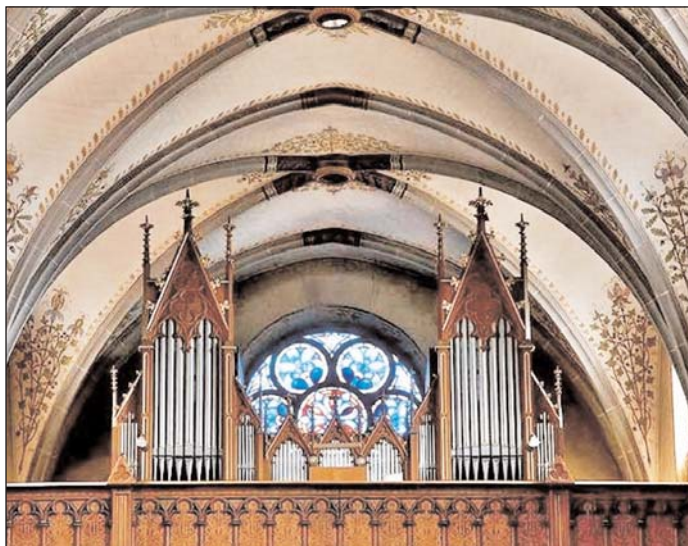
– A jövő évi országgyűlési választásokon először élhetnek szavazati jogukkal a küllhoni magyar állampolgárok. Milyen szerepe van ennek a nemzetegyesítés folyamatában?

– Mindenképpen mérföldkő. Az asszimiláció megállításához és megfordításához nagyon erős impulzus kell, ez pedig a nemzet közjogi egyesítése az állampolgárság által. Nemcsak a Kárpát-medencében, hanem az egész világon zajlik a honosítás, a Kőrösi Csoma Sándor program keretében éppen most küldtünk ki a nagyvilágba ötven népművelőt és ötven konzult, hogy fölszítsák a magyar identitást és segítsék az állampolgársági kérvények beadását. Egy küllhoni magyar kétféleképpen éli meg, hogy a magyar nemzethez tartozik közjogilag is: magyar útlevéllel a zsebében és a szavazati jog gyakorlása által. Ez azért fontos, mert 2014-től a magyar Országgyűlés már az egyetemes magyarság országgyűlése lesz. Ezért arra biztatok minden magyart, hogy ha még nem nyújtotta be állampolgársági kérelmét, tegye meg, mert bőven megkapja még a választások előtt. Aki már letette az esküt, arra kérem, hogy regisztráljon, jelezze e-mailben vagy levélben, hogy részt kíván venni a választáson. Szavazatát postai úton is eljuttathatja, nem kell befáradnia a nagykövetségre, konzulátusra.

– És mit javasol a három erdélyi magyar politikai alakulatnak a jövő évi európai választások tekintetében?

– A magyar kormánynak minden magyar egyformán fontos, függetlenül attól, hogy mi a politikai beállítottsága, felekezeti hovatartozása, mit gondol a világról. Mi arra biztatunk mindenkit – hiszen ez a nemzeti érdek –, hogy minél szorosabb összefogás legyen, és a magyarság olyan hatékonysággal tudja megjeleníteni politikai akaratát, hogy megkerülhetetlen erő legyen Bukarestben és Brüsszelben egyaránt. Ugyanakkor fontos az is, hogy az összefogáson belül meg tudjon jelenni a sokszínűség, mert így lehet megszólítani minden erdélyi magyart.

Rostás Szabolcs/Krónika

A tisztesség elégiája

Gondolatok Kuszálík Péter HOSSZÚ ÚTON című kötete kapcsán.

A könyvek emberei gyakran vetnek egy-egy gondolatot a téma mélyen hömpölygő öblébe: mit is olvassunk? Ha ez az egyszerű szavú, komoly kérdés nem egy határozatlan világból jönne, vissza kellene utasítani, olyan kevésbé meghatározott. A tömeg kérdései nem lehetnek precízek: éppen, mert feltétlenek. De a feltételek nélkül dolgozni nem tudó, komoly gondolat nem fog ezzel visszaélni. Pedig az egyszerű kérdés egyszerű feletet vár, és a tanács itt nem lehet parancs. Mit olvassunk? Mit olvassanak azok, akik még nem váltak internetfüggőkké, mit is mondhatnánk nekik? Mert az olvasó az íróban saját egyéniségének művészi finomult mását várja, a könyvben a saját láthatárának képeit akarja és olyan gondolatok kifejezésre ébredését, melyek az ő lelkében is ott szunnyadnak. A saját sorsának értelmét, az őróla is szóló igazságokat keresi.

Én csak annyit mondhatok, hogy közel kell keresnünk olvasmányainkat. A mi sajátságaink és a hazai valóság legőszintébb tükrében. Mert minél erősebbek a könyvnek az élettel való összefüggései, ellenőrzésük annál könnyebb, hiszen az igazat csak ideig-óráig lehet letagadni, előbb vagy utóbb úgyis rést keres magának és napvilágra tör. Az írónak is csak addig lehet hitele, amíg nem adja el a lelkét, még akkor is, ha felelősségteljes munkáját nem akarják komolyan venni azok, akik adott korban éppen ítélkeznek „elevenek és holtak fölött”. Bár kimondhatom, hogy ebben az összefüggésben ma már elsikkadt valamelyest az irodalom belső komolysága. Annál nagyobb érték az az ember, aki még manapság is ezt a belső komolyságot keresi és túlnéz azokon, akik szívesen megfosztanák életérzése javától.

Kuszálík Péter munkásságát és emberi mivoltát ismervén, biztosan állíthatom, hogy nincsenek immoralis álmái, minden gondolata a józan tisztesség mezsgyéjén mozog, és cseppet sem tántorodik el ebben az egyensúlytalanságban. Az egyensúly megtartása pedig óriási művészet, elég kevesen képesek rá. A tárgyilagosság sem sorvad kórossá nála, még akkor sem, ha tudjuk, hogy a tárgyilagosság a legteltesebb magány. K. P. százszorosan bebizonyította már azonban, hogy fel lehet annak merevségét oldani némi humorral, ám ha valaki nem érti a humort, akkor azonnal megpróbálja cinizmussá degradálni azt, ami bizony csak keserű felismerés. De talán több is ennél, mert ezt a lelket, aki itt élénk önti gazdag tartalmát, erősen foglalkoztatják az adott kor problémái is. És szerintem csak az ostobák ismernek kényes témákat, az elfogulatlanok csak érdekfeszítőket ismernek, amiknek általában nagy igazságok állnak a háttérben.

A szerzőnek a *Hosszú úton* a tizenötödik kötete, ami szerkesztésében és mondanivalójában a 2001-ben megjelent *Leveleskönyvhöz* hasonlítható, ami 12 levelet, a *Hosszú úton* pedig 14 fejezetet, „stációt” tartalmaz, melyekben a szerző

ugyanarról mesél: az élet örömeiről, saját szemszögéből, sajátos stílusban.

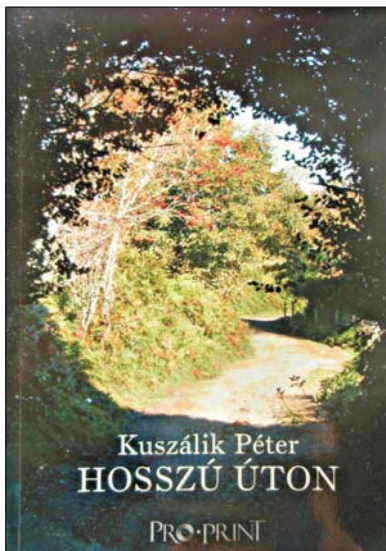
Miről is szól igazából ez a kötet, ami a másodszorra is megtett zárandokút hatására született? Akárcsak a korábbiak: a szerző életéből vett események, emlékek, élmények, történetek, innen-onnan idézett, saját kommentárral fűszerezett szövegrészek. A hosszú út igazából nem csak a spanyolországi Szent Jakabról nevezett zárandokút (El Camino), hanem a „születéstől a szélütésig” tartó esztendő, az sem az egész, csupán az említésre méltóbb részek. Amolyan leltár, nem rigorózus, kicsit szeretlen, a szerzőtől megszokott modorban. Aki ismeri és szereti a stílusát, nem fog csalódni: a szöveget csöndes ironia lengi be, s a korral járó bölcsesség itatja át. Bár a saját dolgait mindeddig szemérmesen kezelte, most a hitéről is megszólal, kiemelve a kétely felette szükséges szerepét.

A tisztesség Kuszálík Péternél olyan, mint másnak a levegővétel: az emberi lét természetes velejárója. És aki ezt nevetségesnek vagy netán hülyeségnek tartja, az önmagát minősíti. „Mert az irodalom szent hely és nem játéktér, mint némelyek gondolják. Kettőzd az őr a felületesség előtt!” – mondta annak idején Osvát Ernő.

És szavai ott hevernek mai napig is nyitva, kitérve, két vállra fektetve, az emlékezet terhe alatt.

Én szentül hiszem: a vallomásoknak, emlékezőeknek, történeteknek éppen a Kuszálík-írások tudják megadni a szavahihetőség nyomatékát. Mert az írás folyamatának ez a mély ismerője tudja, hogy minden elrontott írás mögött általában egy jellemtelenség története áll. „Ha az irodalom professzorai együtt vacsoráznának néha az alakokkal, kiket az írók meghamisítottak, az irodalomtörténet vidám kis dekameron lehetne. Az eredeti alapgondolatok pletykái kissé humoros, de nagyon megbízható dokumentumok volnának a tehetségéről és a tehetségtelenségről” – mondta ki, szintén O. E. az örökérvényű igazságot. Merthogy léteznek – nagyon ritkán – olyan emberek, akiket a vágyak arisztokráciájának nevezhetnénk, aki beleerőszakolja ugyan magát a meglévő rendbe, ugyanakkor nem elégszik meg a természet külső képeivel, hanem a természet pszichológiáját kutatja. Vallja, hogy mindennek van lelke: virágnak, bogárnak, madárnak, ez lehet az egyedüli magyarázata az életünknek. És ezt ki is mondja, bár tisztában van a nagy kérdéssel: kinek, kiknek mondhatná? Nem hirdet vallást – de mégis felkelt bizonyos hitet. Mindig realista, mindig a földön jár – de lelke abban a keresztény civilizációban él, mely aranyos kapoccsal fűzi a földet az éghez. Olvastam valahol egy aforizmát, leírom: „Nem igaz, hogy csak a rosszak találják szépnek az életet, s hogy következőképpen: a harsány életszeretetről lehet felismerni a rossz embert. Ám igaz, hogy a jók életszeretete büszkébb, titkosabb, mélyebb – és főként, bármikor szólíthatják az Istent.

Az író tudja, hogy azok a teljes élmények, melyek alatt teljesen megsemmisül bennünk az idő mellékgondolata. Kuszálík Péter nem azért indult el a hosszú útra, hogy Istent megtalálja, nem kell keresnie az Istent, mert nem veszítette

el sohasem. Hozzá fordult a betegség, a küzdés idején és Reá gondol a gyógyulás, az elismertség, a szorgalmas munka jutalma dicsőségének napjaiban. És a sokak által, az íróval kapcsolatosan feltett kérdésekre hadd válaszoljon maga a szerző, a kötet 13. fejezetéből idézett szövegével, amiben megtalálhatja az értő olvasó a választ is kérdéseire:

„*Miért indultam el?* Azért, hogy köszönetet mondjak az Úrnak, amiért vendégül hívott a földi lételre, s számtalan alkalommal biztosított a pártfogásáról: kiskanállal mérte nekem a rosszat és nagykanállal a jót. Azért, hogy hálát adjak az Úrnak, amiért megmentett két hatalmas gondtól: a szegénységtől és a gazdagságtól.

Azért, hogy lerójam hálámat azoknak, akik jót tettek velem, vigyáztak rám. Köszönetet mondjak a szüleimnek, hogy – türelemmel és szeretettel – fölneveltek, a tanáraimnak, hogy okítottak, a családomnak, hogy szeretnek és aggódnak értem.

Megköszönni a Teremtőnek a napfényt és árnyékot, a szomjúságot meg a vizet, a munkát és pihenést, a nappalt és éjjelt, a pirkadatot és a Tejutat, a hegyeket és az óceánt, hogy megcsodálhattam a teremtett világ egyik tündérszép tartományát, hogy élt és tevékenykedett Mozart és Bach, Michelangelo és Gaudí...

Mert keresztyéni kötelesség, lehetőség és próbatétel, alkalom a hiteősítő meditálásra: mert válaszokat kaptam a kérdéseimre.

Azért, hogy megélhessem és megírhassem az élményeimet.

Mert volt erőm és lehetőségem *gyalog* menni.

Mert menni jó s illik az örökléthez”.

És mert kimondhatta újból és újból, hogy milyen hozadékaik lettek a „genszerváltásnak”. Kosztolányit juttatja eszembe, akit parafrázálva ki merem mondani én is, hogy ha a franciák évszázadok óta Montaigne pár mondatából élnek s szüntelen visszatérnek hozzá, nekünk is vissza kéne térnünk a gondolkodásnak ezekhez az ékszertartóihoz, az önismeret és önbírálat remekeihez, akkor is, ha ebben a században már ennél sokkal nagyobb kérdések merednek elénk. És sokan nem tudnak felelni rájuk, míg el nem jön egy Író, ki életének, írásainak, tanításainak minden földi nyomát és minden égi sugarát egységbe tudja összefogni.

Nem próbálom kielemezni a *Hosszú úton* történeteit: azokat el kell olvasni. **Egység van ebben a könyvben, nem nehéz felfedezni.**

Az önbizalom és a Hit istene maradjon továbbra is az íróval és a bizalom maradjon az olvasóval, mindenkivel, aki Kuszálík Pétert olvas.

A *Hosszú úton* c. kötetet 2013. október 5-én mutatták be Marosvásárhelyen, a Deus Providevit Ház Szent Mihály Termében, ahol az író – aki általában önmaga mutatja be a könyveit –, kivételesen vendéget is hívott: Sebestyén Pétert, a Szent Imre-templom plébánosát (aki maga is többszörös szerző, s bevallása szerint Kuszálík Pétert szellemi atyjának tartja). Lényeglátóan foglalta össze az író eddigi tevékenységét és méltatta K.P. tizenötödik könyvét. Akinek azóta megjelent a 16. kötete is, a Zalányi Gyula társszerzővel írt *Páholý és karzat* – Marosvásárhely színházi élete a 19 század második felében. De erről majd egy későbbi időpontban.)

B. Osvát Ágnes

Ambrus József

(1966. február 14. Gyergyószentmiklós)

Kifosztott szépség

A költő önmagáról: *Szavak játéka a vers, 30 éve játszom. Az élményvilág váltakozva sorakozik verseimben: erkölcsi értékek, titkok és fények, miszticizmus, falra hányt szerelem, tűzvíz, csillagok és az Univerzum szikrái morzsolódnak ujjaimból. Sokszor voltam darálóban, de az életöszön mindennél erősebb, és kergetem magam tovább az ismeretlenben, és ezen elemek köré építem játékom, álmaim...*

A kötetből válogattuk:

Adventi hajnalon

Adventies sugarakban állok,
az éjszaka mélyére nőttem
ha van egy pillanatnyi béke
neked adtam magamat egészen.
Millió regulák szent ujjában,
békés bőrén, vihar, horizont
vergődöm mint légy a hálóban,
akit jósága tisztulni bevont.
Már omladoznak lelkem falai
amit a hiúság szolgája emelt,
bolond gögös poétává lenni
egész lényem kedvéért üzemelt.
Gyom és gaz benőtte pitvarom,
tisztá mosolyod ege simogat,
de fogékony szívemre szálljon,
Roráté hajnalon a gondolat.
Téged láthatni egyszer ideleonn
ezért a prófécia, - költemény –
kitépje a gatz végképp belőlem,
megkövült életem szertelen egén.

Egész poklokat gyújtok magam ellen
ahol az élet kitör és bosszúért kiált,
a ködös adventi hajnalok felett
szent kráterében tisztul meg a világ.

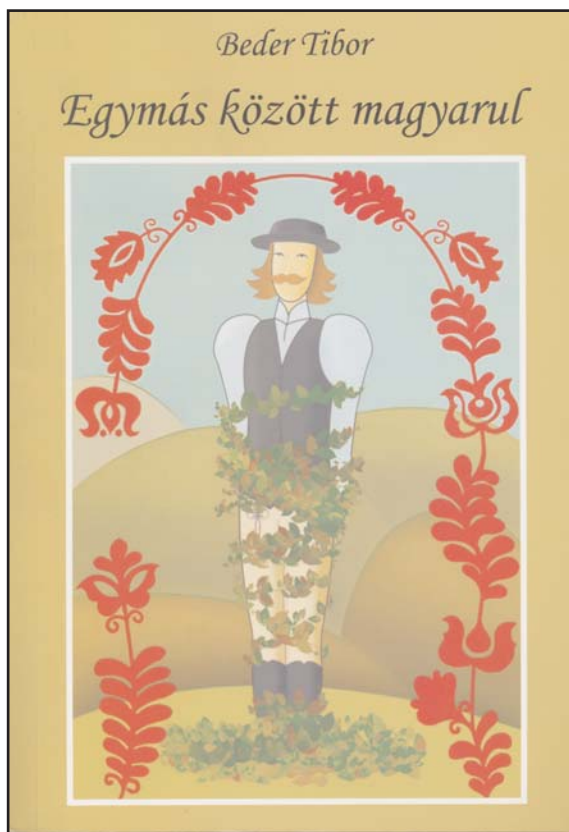

Beder Tibor

Egymás között magyarul

Ajánló sorok az Olvasóhoz

„Magyar vagyok. Segítsenek.” Ez a felirat állt azon a táblán, amellyel az út szélén állt egy gyalogos székely valahol az Előbalkánon, útban Zágontól Macarkő, de az is lehet, hogy éppen Samla, Kossuth egykori szálláshelye felé. Utasunk gyalogszerrel indult neki a nyolcszáz kilométeres útnak, magyarok nyomába indult, akárcsak hajdan ama domonkosrendiek, akik az őshazát szerették volna megtalálni. Ám, ahogy a mesében lenni szokott, igen megszomjazott. Egyedül volt a sok idegen között, és bár magával vitte, anyanyelve, társ hiányában elcsendesült, várt, hogy szóhoz jusson. Telt-múlt az idő, és akár az éhség- és szomjúságérzet, egyre türelmetlenebb lett. És ekkor fogant a gondolat: oltani kell a nyelvi szomjat, megkeresni egy másik arra vetődött magyart, néhány hazai szóval csillapítani a gyötrő nyelvi szomjat. És akadt magyar, hol ne akadna széles e világon, akit éppen arra vetett a sorsa.

Beder Tibor története kezdődhetne így, ha mesébe szőnénk. Történt jó harminc esztendővel ezelőtt, amikor első útját gyalog megtette Törökországba és felfedezte, hogy létezik valahol Anatóliában egy olyan falu, Macarkő, Magyarfalu, ahol már rég nem terem ajkukon magyar szó, mégis hittel vallják, hogy ők magyarok. Magyarfalu neve és példája végigkíséri évtizedeken át, bárhova is vezet útja, ez a nyelvi szomj és az anatóliai csoda mindenhol megismétlődik. Hogyan lehetséges ez? Hogyan lehetséges megmarad-

ni magyarnak Moldvában, az erdélyi Mezőségen, Felvidéken, egyáltalán a Kárpát-medencében? 907-ban a német-romai császár rendeletbe foglalta, hogy a magyarok kiirtásának – „Ungros eliminandos esse...” –, mégsem sikerült azóta senkinek. Beder Tibor tudatosan vállalja fel a nyelv- és szórványmentő munkát: Elindulok mint egykor Csoma Sándor, hogy felkutassak mindenegy magyart – mottóként Dzsida Jenő sorait választva alapítja meg a Julianus Díjat; lármafa-találkozókat szervez, hogy felhívja a figyelmet az értékörző magyar közösségekre, vagy éppen az értékeket veszélyeztető helyzetekre; zárandoklatra vezeti barátait és ismerőseit Szent László, Rákóczi, Mikes nyomában. Mindennek egy a vezérfonala: mint a mesében, eljutni az életet adó forráshoz, az élet vizéhez. Oltani a szomjat nyelvevesztett, de magyar tudatú közösségekben, ősi nyelvét és tudását megőrzött csángómagyarok, vagy az elszakított területeken a nyelvi jogokért naponta harcoló magyarok között. A magyar nemzet nyelvében él – vallja Beder Tibor –, és számára ez nem afféle magasztos szófordulat, hanem történelmileg és tudományosan alátámasztott tény. Moldvában a pusztinai magyarok, vagy az erdélyi Mezőségen a veresegyháziak olyanformán beszélnek, mint ősünk ezer évvel ezelőtt, állapította meg.

Hadd tegyek itt egy kitérőt. Tudományosan igazolt tény, hogy a magyar nyelv oly mértékben őrzi ősi formáját, a nemzettudattal együtt, amelyre kevés példa van. Kollányi Károly A Kárpát-medence Európában című könyvében olvasható az alábbi megállapítás: a Sorbonne nyelvészei, hogy a nyelvek ősiségét megállapítsák, összehasonlították végeztek, és megvizsgálták a világ kis és nagy, élő és holt nyelveit abból a szempontból, hogy melyik őrzi meg legtöbbet az ősműveltség nyelvi elemeiből, az ős-etimonokból. Az eredmény meglepő: a mai angol nyelv 4% etimont, a latin 5%, a héber 5%, a csendes-óceáni nyelvek 7%, az indiai munda-khol 9%, a tibeti, szanszkrit 12%, az őstörök, türkmén 26%, a mai magyar nyelv 68% etimont tartalmaz. A nyelv a szavakkal vagy szógyökökkel együtt megőrizte az ősi tudást, az ősműveltséget. Beder Tibor a pusztinai csángómagyarok arcán, életmódjában és nyelvében látja viszont az ősi kultúrát. Azon elmélkedik a pusztinai templomban, akárcsak a macarkői magyarok között, vagy éppen erdélyi és felvidéki magyar szórványoknál, miként lehetséges megőrizni a magyarságtudatot úgy, hogy nyelvüket veszítették, vagy megőrizni a nyelvet úgy, hogy a nemzettudatot egyszerűen „másság”-tudat, például vallási megkülönböztetés váltotta fel, ahogy a moldvai magyarok önmagukat „katolikusként” határozzák meg az ortodox tengerben. A törökországi magyarok nem beszélik a nyelvet, de magyaroknak tartják magukat, mert beépült az ősi kultúrába, azonosságtudatukba, jöllehet sok száz kilométer választja el őket egykori hazájuktól. A moldvai magyarok soha nem tartoztak a magyar államhoz, de nyelvükkel őrzik az ősműveltséget és ősi tudatot. A válasz csak egy lehet: nyelv és magyarságtudat, nyelv és nemzettudat együtt alakult ki, ezért, ha hiány mutatkozik egyikben, felerősödik a másik. Beder Tibor csodálatos példákat fedez fel útjain és ezeket meg is osztja olvasóival: mindennapi élethelyzetek (postahivatal), ünnepi pillanatok (díjátadás), természeti értékek (a gólyák

fészekrakása), beszédes magyar helynevek (Székelykocsárd – Székelyföldvár), vagy példaként előljáró személyiségek adnak témát írásainak. Keresi, kutatja azokat a helyeket, ahol a magyar elem már-már eltűnt, de a „szellemi hagyatékt” hátramaradt.

Beder Tibor tollát nem a bíráló, hanem az aggodalom és intő figyelemfelkeltés vezeti, amikor a veszélyhelyzetekre, a csapdákra, a jól irányzott támadásokra felhívja a figyelmet az erdélyi vagy felvidéki szórvány, a moldvai magarság vagy a székelyföldi élethelyzetekben. Jelen kötetével barangolásra hívja az olvasót térben és időben, a Kárpát-medencébe, Etelközbe és Törökországba, a pozsonyi csatától a mai időkig. Az írások nem nyelvészeti elemzések, nem nyelvtudományi írások, sokkal inkább annak a tiszteletreméltó pedagógusnak az értekezései, aki tantárgya iránt saját lelkesedésével képes felkelteni tanítványai érdeklődését. Beder Tibor pontos és alapos történelmi és földrajzi ismereteivel, anyanyelve iránti tiszteletével, szülőföldje és magyarsága iránti elkötelezettségével ragadja magával az olvasót. Könyvének törökországi fejezeteit olvasva nincs ember, akiben ne foganna meg az elhatározás, hogy eljusson ebbe az országba és megtapasztalja azt a határtalan vendégszeretetet („a török és magyar testvér”), am különösen a magyarok irányába megnyilvánul, és amit megtapasztaltak a magyar bujdosók századokon át. Egy olyan könyvet tart kezében az olvasó, amit magával vihet hosszú útra, mert valahányszor nyelvi szomjúságban szenved, olthatja vele a kízó érzést. Izgalmas nyelvi barangolással és önbizalmat erősítő olvasmányokkal találkozunk. Jó szívvel ajánlom olvasásra Beder tanár úr gondolatait, írásait, beszámolóit erről a nyelvi utazásról!

Oláh-Gál Elvira

Részlet a Szent István imádkozzál érettünk c. fejezetből

Egy csángó-magyar asszony 1998-ban P. Jáki Sándor-Teodoz atyához írt panaszlevele minden írásnál jobban tükrözi az akkori és az azóta is csak nagyon keveset változó csángóföldi viszonyokat.

Tisztelendő úr!

Bocsánatot kérek, ha zavarom, de nem tudom, kihez forduljak, és azért megpróbálom elérni, mi nyomja a szívemet, mert nagyon nehéz ezt a sok megnyomást átjárni. Mikor nálunk volt, múltkor, arról kérdezett, hogy megöltek engem. Hát éppen nem öltek meg, de próbálják, hogy már végezzenek velünk. Az iskolánál a tanárok nagyon rosszul viselkednek a gyerekeinkkel. Például a szomszédom gyermekit, akit beírtattak a magyar órára múlt két évharmadon megcsüktették (megbuktatták), megpróbálták, hogy tegyenek 2-es jegyet, de muszáj volt tegyenek 8-as és 9-eset is. Egy nap felháborodott a tanító néni és kihívatta az emberemet (férjemet) az iskolához, és azt mondta neki, hogy vegye a fiunkat, és szabad, hogy vigye akármelyik iskolába az országból, de ide (az itteni) iskolába nincs mit keresen, mert ha magyart akar tanulni, akkor menjen Magyarországra, és szépen kidobta az iskolából. A másik nap kimentem (én az iskolába), hogy megkérdezzem (a tanító nénit), minek tette ezt, és azt mondta, hogy azért, hogy a gyermek miért mondta a tanfelügye-

lőség küldöttinek és a televíziunénak, hogy igen, ő tanulni akar magyarul, mert a nagymama csak magyarul tud beszélni. Nagyon sokat kellett vele párlamentáljak, hogy visszavegye a gyermeket az osztályba. Még azt is mondta, hogy az osztálytársai nem engedik, hogy közöttük tanuljon, mert országáruló. Mind ilyen beszédekkel töltik meg a gyermekeknek az eszüköt. Nagyon nehéz velük harcba lenni, mert a szülők több része is kitart a tanárokkal, és a tanárok leckézni fogtak szülőt, gyermeket, mindent történelemtől, hogy nekünk nincs bár 1% magyar vér bennünk, és sajnos, de sokan hisznek nekik.

Másként a húsvét napokon a papok is (a plébános meg a káplán) azt prédikálták az oltáron, hogy valami bolondok, akik magyaroknak vallják magukat, böjt-török (megszegik a böjtöt), mert Nagyböjten Magyarországra járnak és táncolnak s mulatnak az Egyház törvényei ellen, még beszédbe is velük. Ez az én véleményem szerint előkészítés, hogyha már közeledik ugye a Pünkösdi búcsú Csíksomlyón, és nehogy merjen valaki (oda) elmenni, de remélem, hogy a Csíksomlyói Szűzanya erősebb, mint a pap. Vannak olyan személyek a faluba, és akik még kiabálnak utánuk és támadnak, csúfolkodnak, szóval nagyon sok beszéd van.

Olyan megnyomottnak érzem magamat, és nem tudom, kinek panaszkodjam. Tudtam előre, hogy nehéz lesz küzdeni egy egész sereggel, de nehezebb, mint gondoltam.

Én kérem magától, hogy imádkozzék, és említsen minket is a szentmisékben, hogy ki tudjunk végig tartani, vagyis bár a jó Isten adja vissza az egészségünket.

Mind azt ígéri, hogy agyonütnek vagy meggyóítsák (meggyújtják) a házat etc.

Egyelőre ezen a héten eljöttek a Tanácssháztól a polgármester, a rendőr és egy privatizált gazdagabb ember a faluból, és elvettek tőlünk azt a kis kertünket es, amelyik volt valami három rud (négyyszögöl) ahol volt egy kis zöldség, hogy főzzünk, mind elvették tőlünk, nem hagytak egy araszt sem, elhagytak csak a házval s az udvarral, nincs többet, hova tegyek egy marék petrezselymet bár, hagymát. Azért úgy sem mondok le semmiről, s remélem, hogy a jó Isten nem hagy minket éhen veszni. Nem anyagi támogatást kérek magától, csak egy kicsi imádságot, hogy le tudjuk lábolni ezt a nagy harcot. Mostanig én bátorítottam mindig az egészet, aki mellénk akart állni és velünk kitarítani.

Mikor mondják (nálunk) „udemerista” (UDMR) (RMDSZ - a szerk.), az rosszabb, mint mondanák: tolvaj.

Most fő a falu, jobban, mintha tűzre lenne rakva. Elfáradtam, a gyermekemet dobják ki az iskolából, a kertemet elvették, a pap támad, a nép között a hatalom janicsárjai megfullasztának, szerencsémre megvan a családom, az édesanyám és egy nővérem, kik mindig mellettem állnak, és a gyermekek, hogy bátorítsanak.

Azért fordultam önhöz, mint paphoz vagy lelkészhez, hogy lelki segítségét kérjem, az imádságot, mert én vallásos nevelésben részesültem gyermekkoromban és mindig a jó Istenbe' és a Szűzanyába' bíztam, és ezekkel tudtam mindig bírni a szegénységet, a betegséget és minden csapást.

Kérem magától, hogy imádkozzék érettünk, hogy ki tudjunk végig tartani.

Köszönöm az időtöltését és meghallgatását.

(A község neve és dátum) 18. április 1998. (Aláírás a levélíró keresztnéve.)

Gutai István könyve Paks után Szekszárdon is bemutatásra került 2013. október 9-én, ez alkalommal Teleki Júlia délvidéki képviselőasszony részvételével. Az alábbiakban a könyv előszavát közöljük.

Jugókifli

A Hideg napok című filmet (Cseres Tibor azonos című regényéből Kovács András rendezte) a bonyhádi középiskolásoknak (is) kötelező volt „megtekinteni.” Emlékszem, ahogy a Petőfi Sándor Gimnáziumtól vonultunk a Bajcsy-Zsilinszky utcán át a cipőgyár melletti moziba és ott – az osztályátlagok sorrendjében – helyet foglaltunk a nyikorgó székeken. A film az 1942-es „szégyenteljes újvidéki napokat idézi” – olvasom az 1971-ben kiadott Új Filmlexikonban – „s négy vádlott hőse (Darvas Iván, Latinovits Zoltán, Szilágyi Tibor, Szirtes Ádám játszotta a főszerepeket) egymással folytatott vitájában kibontakozik a bűnrészesek magatartása. A tanulság túlmutat a történelmen, s az alkotók szándéka szerint a felelősség konfliktusává válik.” (A film 1967-ben elnyerte a Magyar Játékfilmszemle fődíját, Szirtes Ádámot pedig a legjobb férfi alakítás díjával jutalmazta a zsűri; Karlovy-Varyban megosztott fődíjat kapott; forgatókönyvét és a filmről szóló vitát egy évre rá meg is jelentették.)

Osztályfőnöki órán mi is megvitattuk a látottakat.

Az újvidéki razzia előzményeiről, a Délvidékre 1941. április 11-e után bevonuló magyar katonaság ellen kibontakozó partizánharcról és a hideg napok '44-es következményeiről semmit sem tanultunk. (Arról sem beszélünk – sem osztályfőnöki, sem történelem órán, sem egymás között az óráközi szünetekben – hogy a Bonyhád környéki falvakból kitelepített svábok házaiba honnan kerültek a székelek, akiket a Völgség központjában csángóknak neveztek. Annak ellenére, hogy voltak kisvejei, győrei, hidasai... osztály- és iskolatársaim.)

A temerini razzia szerzői leírták, miért volt az 1944. őszi vérengzések témája nemcsak Jugoszláviában, hanem Magyarországon is titkolt, kutathatatlan: orosz elnyomás, a kommunista ideológiai cenzúra és a Kádár-rendszer impotens kisebbségpolitikája miatt.

Ennek következtében az első publikációk Észak-Amerikában láttak napvilágot.

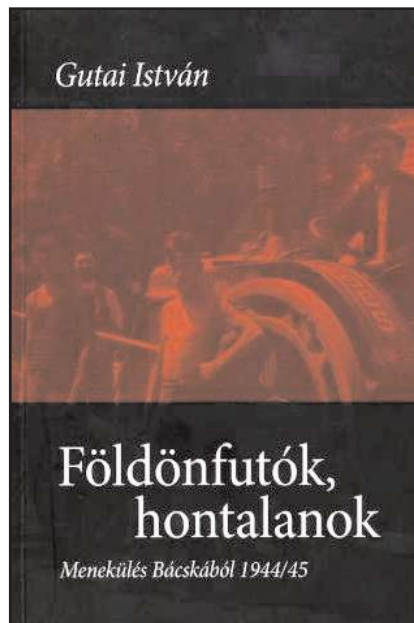
Szigethy György Szemtanúja voltam Tito délvidéki vérengzéseinek (Cleveland, Ohio, 1956) című könyvében „részben saját élményei, részben másoktól kapott információk alapján számolt be az eseményekről.”

Homonnay Elemér húszoldalnyi angol nyelvű brosúrájában (Cleveland, Ohio 1957) szemtanúk nyilatkozatait közli:

„Az első itthoni hang... a temerini származású, Budapesten élő író-publicista, Illés Sándor történelmi regénye, a Sirató (Szépirodalmi Kiadó Budapest, 1977) volt.” „... fiktív cselekményvezetése és fabulájának néhány költött részlete ellenére többnyire pontos, valóságghú mozzanatokat tartalmaz, noha a vérengzések elkövetőinek politikai karakterét homályban hagyja.” A regényben az édesapja temetésére hazatérő írónak az egyik túlélő szemtanú mondja el a holttest mellett „szemében tébolyult félelemmel”, miként lőtték

gödörbe a temerini temetőben társait. Tudják természetesen A temerini razzia szerzői is: ha Illés Sándor „megnevezi a partizánokat, regénye aligha jelenhetett volna meg a kiszámítható jugoszláv diplomáciai tiltakozás miatt. A könyv így sem kerülhetett be a hivatalos vajdasági magyar terjesztői hálózatba. Megjelenése idején kétségtelen érdeme volt, hogy hosszú csönd után a magyarországi és a vajdasági magyar közvélemény figyelemét a témára irányította.”

„Igazi fordulatot a Vajdasági Magyarok Demokratikus Közösségének megalakulása, majd pedig az 1944-es események kutatásának akadémiai szintű megindítására vonatkozó kezdeményezése jelentette 1990-ben – folytatják a visszatekintést a szerzők. Ezt követően Matuska Márton '45 nap

'44-ben címmel közel 130 részes cikksorozatban számolt be a Magyar Szó hasábjain addigi kutatási eredményeiről. Túlélőket hallgatott meg, anyakönyveket, egyéb forrásműveket tanulmányozott és elemzett, nyilatkozatokat és valomásokat közölt. Ebből és a később összegyűjtött dokumentumokból jelent meg 1991-ben A megtorlás napjai című kötet, amely „nem csupán egy tudományos határt tört át,

hanem sokkal erősebbet, lelkit is.”

1991-ben jelent meg Cseres Tibor: Vérbosszú Bácskában c. kötete is, merítve – a többi forrásmunka mellett – Matuska Márton tárcáiból is. Érdemes felidézni a könyv születésének előzményét: az író a frissen megjelent Hideg napokat dedikálta a Vígsház előtt. Ott szólította meg egy bezdáni férfi, aki elmondta neki, mi történt 1944. november harmadikán reggeltől késő délutánig a bezdáni futballpályán. Cseres Tibor még aznap leírta a hallottakat, néhány nap múlva pedig felolvasta az Egyetemi Színpadon beszámolóját a 118 meggyilkolt emberről mit sem tudó közönségnek. Az írást hosszú esztendőök múlva merte csak közölni a Kortárs 1973 novemberében. Én is olvastam annak idején A bezdáni ember-t, bennem is hasonló megdöbbenést keltett, mint az Egyetemi Színpad nézőterén ülőkben. Ugyanazt a döbbsent csöndet éltem át sokadmagammal 2010 májusában a városi könyvtárban Teleki Júlia könyvbemutatóján.

A temerini razzia szerzői felhívják a figyelmet más publikációkra is: például Cseres Tibor Vérbosszú Bácskában című könyve mellett Mészáros Sándor újvidéki történész Holttá nyilvánítva című munkájára és Kasas dr. Aleksandar Madari u Vojvodini című történelmi monográfiájára.

Stark Tamás is megvizsgálta, hogy Magyarországon a kommunista hatalomátvétel után miért és miként váltak tabuvá a határon túli magyarságot sújtó etnikai tisztogatások.

A történész a délvidéki magyarság 1944 őszi történet tragédiáját az egész Kelet-Európát átfogó, a homogén nemzet-államok kialakítása érdekében folytatott népességmozgató, kitelepítő és megtorló kampány részeként tárgyalja. Megemlíti, hogy a Tito-féle partizánsereg megtorló hadjárata nemcsak a magyarság ellen irányult. „Mintegy 400 ezer németet telepítettek ki, ill. űztek el Jugoszláviából, köztük 290 ezret a Vajdaság területéről... Legalább 40 ezerre tehető a kollektív büntetés horvát áldozatainak száma.”

A történész így rögzíti tapasztalatát: „Magyar diák, olvasó 1990 előtt gyakorlatilag nem szerezhette tudomást a magyarságot a háború utolsó szakaszában ért megtorlásokról. De a nagy nyugati összefoglalók sem említik a Délvidéken történeteket. Stark Tamás is áttekinti a nyugati magyar emigrációban megjelent híradásokat: Nagy Ferenc száműzött miniszterelnök Küzdelem a vasfüggöny mögött című visszaemlékezését, Sulyok Dezső A magyar tragédia című művét, Marschalko Lajos, Fiala Ferenc kötetét.

„Itthon a hatalom nem adott lehetőséget a történészeknek arra, hogy hitelesen mutassák be a háború utolsó hónapjainak eseményeit” – állapítja meg. Tanulmányát olvasva nyomon követhető, honnan tudhatott meg valamit az eltitkolni szándékozott eseményekről az a kíváncsi és állhatatos olvasó, aki nem juthatott hozzá az emigrációban megjelent kiadványokhoz: ha átrágtá magát Balogh Sándor 1982-ben megjelent A népi demokratikus Magyarország külpolitikája című könyve jegyzetapparátusán. Ezekre a jegyzetekre hivatkozva számolt be Für Lajos Mennyi a sok sikereszt című tanulmányában a délvidéki megtorlásokról. Stark Tamás is rájuk hivatkozva írt egyik tanulmányában Bácska, Észak-Erdély és Dél-Szlovákia lakosságának megtizedeléséről.

„A. Sajti Enikő Délvidék 1941-1944 című könyvében külön fejezetet szánt az 1944 őszi történeteknek. Részletesen elemzi a katonai közigazgatás bevezetésének körülményeit, de a tömeggyilkosságokról nem ír. Ír viszont a megtorlás egyéb formáiról, így a magyar és a német nemzetiségű lakosság kifosztásáról, munkatáborokba gyűjtéséről és kitelepítéséről. Mindaz, ami nem kerülhetett be az 1987-ben kiadott könyvbe, benne van... 2003-ban megvédett doktori disszertációjában.” Stark Tamás kiemeli a kilencvenes évek elején megjelent munkák közül Ceres Tibor, Matuska Márton és Mészáros Sándor műveit, megemlíti Mojzes Antal, Szlobodka János, Teleki Júlia, Balla Ferenc, Balla István munkáit. (A délvidéki megtorlásokról a legjobb forrásműnek a Források a Délvidék történetéhez című dokumentumgyűjtemény harmadik kötetét tartja.)

„Kár, és nem a szerzőkön múlt, hogy ezek az alpművek és helytörténeti tanulmányok a magyarországi történettudományra nem gyakoroltak kellő hatást – állapítja meg. - A korábbi tabuk ma még mindig jórészt fehér foltok a hazai történetírásban.

A Magyarország a második világháborúban című lexikon az 1942. januári újdéki razziáról részletesen, közel egy oldalon ír, de a megtorlást csupán egy mondatban említi.

Ugyanakkora terjedelmet szentel a délvidéki magyarok sorsának A magyarok krónikája, a Milleneumi magyar történelem, a Magyarország története a XX. században. „De ezek az egymondatos információk is suták, és nem eloszlat-

ják, hanem inkább fenntartják a tragédia körül homályt.” Még egy mondatot sem érdemel a népiirtás a Magyarország a két világháború korában, A trianoni Magyarország 1918-1945, a Köztes Európa 1763-1993 című kötetekben.

Stark Tamás úgy véli, hogy „a magyarság elleni megtorlásokról szóló alpművek és tanulmányok szerzői szinte kivétel nélkül délvidékiek... úgy tűnik, mintha csak a vajdaságiaknak lenne igazán fontos a múltjuk tisztázása.” „Kutatók új nemzedékének lesz feladata – zárja reménykedve tanulmányát Stark Tamás – hogy másféle történelemkönyveket írjanak.”

Ezen a történeti bizakodáson fölbuzdulva megnéztem, mit írnak az 1944/45-ös délvidéki eseményekről azokban a történelemkönyvekben, amelyekből a kisvárosunk középiszkolásai ma tanulnak:

„A 3. magyar hadsereg elfoglalta Bácskát és a Baranya-háromszöget, bevonult a Muraközbe és a Muravidékre... összesen 11.417 km² került vissza Magyarországhoz 1 025 508 lakossal, amelynek 36,6 %-a volt magyar, 16,1 %-a szerb, a többi horvát, szlovén és német.” „Jugoszláviába a második világháború utolsó hónapjaiban és az azt követő rövid periódusban a jugoszláv partizánok nagyszámú magyar polgári személy kivégzésével álltak bosszút a magyar karhatalmi erők által 1942-ben elkövetett embertelenségekért. Ez a nyomasztó időszak azonban szerencsére rövid idő alatt lezárult. Ezt követően a szerbiai Vajdaságban, illetve az ennél lényegesen kisebb horvátországi Baranyában és a szlovéniai Muraközben élő magyar kisebbségek lehetőséget kaptak a kisebbségi kultúra ápolására.”

„1942 januárjának első napjaiban a Magyarországhoz csatolt Újvidéken a szerb partizánakciókra válaszul razziát tartottak, mely a katonaság és a csendőrség részéről véres terrorakciókba torkollott. Több mint háromezer szerb és magyar lakost (a magyarok közül főleg zsidókat), köztük gyermekeket, asszonyokat és öregeket lőttek a jeges Dunába. Az akció a magyar vezetés tudta nélkül vált tömeggyilkossággá. A vizsgálat, majd a büntetés elől a terrorakció irányítói a náci Németországba menekültek, és a nyilas uralom idején tértek vissza Magyarországra.”

A tankönyv közli Szombathelyi Ferenc védőiratának részleteit és azokhoz kapcsolódó feladatokat ad: megvitatásra javasolja az újvidéki vérengzés körülményeit és válaszokat vár a következő kérdésekre: milyen okokból ítéli el Szombathelyi Ferenc az újvidéki razziát; milyen motívumok utalnak Szombathelyi Ferenc önigazolására? Az oldalon látható egy újvidéki utcaképfotója, (rajta rendőrök, katonák, holttestek) és a Hideg napok című kötetének címlapja. Képaláírás: A regény és a belőle készült film segítségével nemzedékek vethettek számot az Újvidéken elkövetett vérfürdő tanulságaival.

„A szovjet csapatok oldalán visszatérő szerb partizánok a Délvidéken mintegy 20 000 – pontos számuk az elhallgatás és a félelem légköre miatt bizonytalan – polgári lakost hurcoltak ki a falvak határába és gyilkoltak le.”

„A katonai hatóságok 1942 januárjában – az akkor még alig számottevő partizánvétekenységre hivatkozva – nagyszabású razziát rendeztek Újvidéken. Ennek során 3340, többségében szerb civilt agyonlőttek és a befagyott Duna lékeibe vetettek; az áldozatok körülbelül egyharmada nő, öreg és gyerek volt.”

A korabeli Európában példátlan módon a kispap Bajcsy-Zsilinszky Endre, a szociáldemokrata Peyer Károly és a liberális Rassay Károly követelésére a kormány vizsgálatot indított és hadbíróság elé állította a felelős katonatiszteket. Elképzelhető, hogy a háborús bűncselekményt a németek sugallták. Erre utal, hogy a tettesek – akik szabadlábban védekezhetek, mivel „tiszti becsületszavukra” megesküdtek, hogy nem szöknek meg – átszöktek Németországba. Berlin nem adta ki őket Magyarországnak, csak az 1944. március 19-i német megszállás után tértek vissza, SS egyenruhában.”

A tankönyv írói kérdéseket tesznek fel (Milyen etnikai összetételű területek kerültek vissza Magyarországhoz? Miért tartotta magát bűnösnek Teleki?), valamint kéri a tanulókat, hasonlítsák össze Wert Henrik vezérkari főnök és utóda, Szombathelyi Ferenc véleményét.

„1945 után a legsúlyosabb atrocitások a jugoszláviai magyarságot érték: az 1943-es újvidéki mészárlás megtorlásaként szerb partizánok 20-30 ezer magyart gyilkoltak le.”

„Jugoszláviában az ország lerohanásának pillanatában kibontakozott a partizánmozgalom, amellyel szembe találta magát a Délvidékre bevonuló magyar katonaság is. Ennek a küzdelemnek vált tragikus és bűnös mozzanatává az 1942 januárjában rendezett újvidéki razzia, melynek során a magyar fegyveres alakulatok több mint 3000 partizángyanús egyént öltek meg.”

„1944 őszén a délvidéki magyarság minden képzeletet felülmúló tragédiája vette kezdetét. (Kiemelés az eredetiben.) A szovjet hadsereg nyomában kommunista és csetnik partizánok özönlöttek a magyar lakta területekre, s válogatás nélkül gyilkolni kezdték a magyar lakosságot. A bevonuló szerbek katonai közigazgatást vezettek be. A népfelszabadítónak nevezett bizottságoknak előírták, hogy a leghatározottabban lépjenek fel a svábok és magyarok ellen, akik „megsemmisítették, kirabolták és durván bántalmazták népünket.” A gyűlölet csaknem teljesen elűzte s részben elpusztította a több mint 300 ezres német lakosságot és meggyilkolt több mint 30 ezer magyart. Sok szerencsétlent válogatott kínzások közepette gyötörték halálra.

1945 elejére befejeződött az iszonyatos öldöklés, amely a 40 ezer menekülttel együtt több mint 70 ezerrel csökkentette a jugoszláviai magyarok létszámát. Helyükre megindultak a dél-szerbiai telepések, akikkel sikerült megváltoztatni a Vajdaság etnikai viszonyait.”

Erre a temerini razzia írói is felhívták a figyelmet: „A csöndes közvélemény, s később a nyilatkozó tanúk és hozzátartozók egy része is hajlamos volt a magyarellenés vérengzéseket, az embertelen kínzásokat, a magyar felnőtt férfilakosság kényszermunkára vezénylését, a magyar és német családok központi rendelettel véghezvitt kifosztását azzal indokolni, hogy mindez válasz volt az 1941-ben és 1942-ben történetekre, s jórészt egyes személyek egyéni bosszúművének tekinthető, akik hozzátartozóik elvesztését így kívánták megtorolni. Ma már ez a nézet semmiképpen sem tartható, hiszen tudjuk, hogy szerte az országban (magában Szerbiában is) a hatalomra került kommunista partizánok jól átgondolt terrort vezettek be, amelynek során nemcsak a bukott rendszer kollaboránsaival számoltak le kíméletlenül, de további hatalmukat bebiztosítandó likvidáltak minden személyt, akiről feltételezhető volt, hogy az új berendezkedés potenciális ellenzékévé vagy ellenfelévé válhat. Vajdaságban volt még egy nem titkolt szándéka is a katonai közigazgatás idején alkalmazott kíméletlen német- és magyarellenés terrornak: ez pedig a Vajdaság szláv dominanciájának létrehozatala és biztosítása, amelyet Ivan Rukavina partizán-vezérőrnagy 1944. október 22-ei kiáltványa leplezetlen őszinteséggel fogalmazott meg.”

Vasza Csubrilovics, a Ferenc Ferdinánd elleni merényle-

tet elkövető Ifjú Bosznia nevű egykori szerb nacionalista diákcsoport tagja, később egyetemi oktató, földművelésügyi, erdészeti miniszter (1945-1950), bölcsészkarai dékán, akadémikus 1944. november 3-án eljuttatta a partizán hatóságokhoz a kisebbségi kérdés megoldására vonatkozó javaslatát.

Juhász György irodalomtörténész, hungarológus úgy véli, hogy a jugoszláv népfelszabadító hadsereg etnikai alapú terrorgyilkosság-sorozata a drávaszögi, bácskai, bánáti (bánsági) magyarok ellen egyszerre volt Auschwitz és Katyn. „Az előbbi abban az értelemben, hogy teljes magyar családokat és teljes magyar falvakat etnikai alapon irtottak ki bestiális kegyetlenséggel, az utóbbi pedig abban, hogy párhuzamosan osztályalapon ölték és elűldözték a délvidéki magyar értelmiséget a tanároktól a papokig és a mérnököktől az orvosokig.” (Lásd még: Juhász György: Terrormerénylettől a délvidéki magyar népirtásig. A Csubrilovics-terv. = Magyar Nemzet 2011. május 21. 34. p.)

Dr. Biernacki Karol, a Csongrád Megyei Levéltár igazgatója is népirtásnak nevezi a történeteket. (A magyar népnek is van Katynja. = Demokrata, 2010. X.20.) Megjegyezve, hogy „a magyar katonai vezetés szigorúan megbüntette a hideg napok tetteit, és a háború után kiadták a szerbeknek Szombathelyi Ferencet, akit ki is végeztek, bár nem bizonyosodott be egyértelműen, hogy ő volt a felelős... a magyarok részéről megtörtént a szembenézés, a felelősségre vonás, de ugyanez a megállapítás az 1944-es események esetében nem áll fenn.

Olvasmányaim (melyek közül nem szabad kihagyni László Lajos méltatlanul feledésre ítélt Könyörgés a hontalanokért című regényét sem) közben az is foglalkoztatni kezdett, mi

lett azokkal, akik életben maradtak és elmenekültek? Milyen viszonyok után, hova érkeztek, miképpen rendezték be *azután* életüket? Kiderült, hogy szülőfalumban is laknak negyvennégyes délvidéki menekültek, sőt: keresztanyám is az, utcabeli játszópajtásom édesanyja is, iskolatársaim szülei is azok; unokabátyám felesége és annak családja is! A hozzánk látogató „jugó” (valójában óbectesi) rokonok jóvoltából ismertük meg azt a köménymagos kelt tésztát; aminek receptje alapján édesanyám is gyakran süített jugó kiflit.

Történetük azonban nem került szóba a nagy mesélések: névnapok, szüreti ebédek, disznótorok alkalmából sem. Sokszor eltűnődtem: vajon miért nem? Aztán elkezdtem lejegyezni a szülőfalumban otthonra lelt egykori bjelovári, zsabylai, ókéri, szenttamási menekültek visszaemlékezését. A történelmi háttér felvázolása után 2012 februárjában az ő kálváriájukból ismertettem néhány szemelvényt a Keresztény Értelmiségiek Szervezete (KÉSZ) paksi tagjainak. A rendezvény után egy helybeli, ismerős tanárnő említést tett a nagyapja által írt családi krónikáról, amit kíváncsian elolvastam. Márciusban a KÉSZ tolnai szervezete is meghívott; az ottani előadás hallgatóinak soraiban bácskai menekültek is ültek, akik később vállalták az interjút.

Kóka Rozália június 4-én, a nemzeti összetartozás napján nyitotta meg Pakson, a Csegey Dénes Kulturális Központ könyvtárában az Emelt fővel 1941-2011. (70 éve tértek haza Magyarországra a bukovinai székelyek című dokumentumkiállítást, amit Bognóczy Géza református lelkész, Horváth József operatőr és dr. Kaiser József orvos képeiből állított össze.

A negyven táblából álló fotósorozatot előtte Budapesten, Bátaszéken, Bonyhádon, Hidason, Csátalján, Garán, Vaskúton, Palotabozsokon, Hőgyészen, Érden, Kakasdon láthatta a közönség. (Az 1941. április 11-én Bácskába bevonuló magyar katonai alakulatok elűzték azokat a dobrovoljacokat, akiket az I. világháború után (1919-ben) a magyaroktól elkobzott birtokokon helyeztek el.

Egy 1941-es magyar minisztertanácsi határozat alapján „összesen 13 198 bukovinai székelyt és 1000 moldvai csángó magyart telepítettek le néhány hét alatt Bácskában 31 településen”. 1944 októberében nekik is menekülniük kellett. Az Újfutakról (Hadikligetről, szerb nevén Veternikről) később elindult csoportot a partizánok Szabadkánál elfogták. Negyvenkét férfit kegyetlen kínzások után a palicsi lakatya mellett, a maguk által ásott sírba lődözték. Az asszonyokat és a gyerekeket Szeghegyre (Sekic) vitték, ahol tavaszig dolgoztatták, akkor vagonokba rakták és Bajára szállították őket.)

A megnyitó utáni beszélgetés közben Kóka Rozália megkérdezte, mivel foglalkozom mostanában. Megmondtam. Rozika erre elkérte telefonszámomat. Néhány nap múlva felhívott Cseresznyésné Kiss Magdolna, a Keskenyúton Délvidéki Tragédiánk 1944-45 Alapítvány kurátora, több fontos kiadvány megjelentetője és három nevet, telefonszámot mondott.

Az ő visszaemlékezéseiket is lejegyeztem.

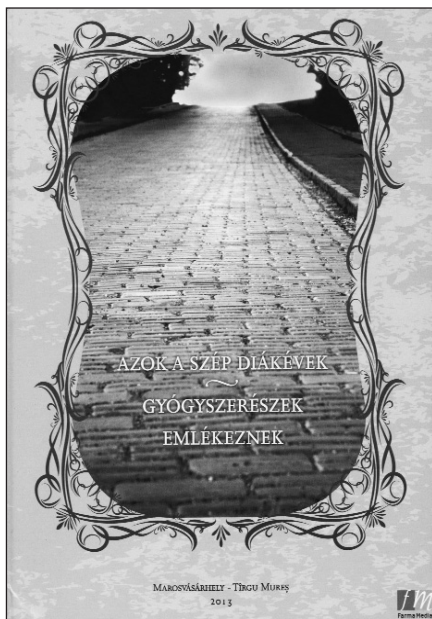
Közben egy hetente összejáró férfitársaságban is szóba került a bácskai menekültek dolga. „Az én édesanyám is az!” mondta a kompánia egyik tagja. Az idős hölgygel is elbeszélgettem, aki hasonló sorsú rokona emlékiratát ajánlotta. Annak fő vonulata is bekerült a könyvbe. **Gutai István**

Dr. Gyéresi Árpád

Azok a szép diákévek – Gyógyszerészek emlékeznek

Tekintélyes évfordulóhoz érkezett a gyógyszerészképzés Marosvásárhelyen, 65 éve létesült a Gyógyszerészeti Kar, ennyi idő anyanyelvű oktatásunk. Számunkra a gyökerek a XIX. századra nyúlnak vissza, a „kincses város”-ban 140 évvel ezelőtt (1872-ben) megalakított erdélyi magyar tudományegyetemhez kötődnek. Ennek teljes múltja a történelmi idők sodrásában formálódott. Az évek száma nem csupán matematikai adat, hanem a sorozatos küzdelmek folyamatának mérőköveit is jelentik. Egyetemünk Erdély fővárosából érkezett 1945-ben, korántsem jószántából, majd hozzá csatlakozott a Gyógyszerészeti Kar

1948-ban. Embert próbáló évtizedekről beszélhetünk és kell emlékeznünk mindaddig, amíg ennek a teljes időszaknak hiteles tanúi élnek közöttünk. Természetszerűleg az évforduló az emlékezés, a hasznos, szép értékmentésnek a pillanata.

Ez az iskola – mint közismert – tekintélyt vívott ki magának. 1948 óta 58 gyógyszerészgeneráció végzett Marosvásárhelyen, és az eltelt időszakban 2270 gyógyszerész lépett ki az Orvosi és Gyógyszerészeti Egyetem kapuján, valamennyien öregbítve ennek hírnevét itthon és a nagyvilágban egyaránt. A jelen emlékkötet valamennyi generáció megszólaltatásával az anyanyelvi gyógyszerészképzés tükrét szándékszik a régi és új nemzedékeknek felmutatni. Az egyéni visszaemlékezésekben megtaláljuk az egyes évfolyamok gondjait, reményeit, élményeit, az oktatásról és a szakmáról kialakított véleményeket. Az összkép sokrétű és igen színes. Fontos, hogy napjaink generációi szembesüljenek mindezekkel, s értékeljék az iskolateremtők lelkes és áldozatos tevékenységét, megismerjék az elődöket, megértsék a törekvések kudarcait, szakmai látóköriük gazdagodjon, tettekre sarkalljon e jelentős intézményünk fejlesztése, jövőjének biztosítása érdekében.

Végigkísérve az 58 nemzedék emlékező írásait, jól érzékelhetők az egyes korszakok jellegzetességei a legszerényebb körülmények közötti indulástól, a közösségi együttlét örömteli eseményeitől az iskola kötelező önvizsgálatáig a lehetőségek kitárulkozásának világában. Ragaszkodás, nosztalgia, értékelés, elvárások. Mindezek általában jellemzik az emberi sorsot. Tanulságosak lehetnek a szakma alakulásával kap-

csolatos vélemények, elképzelések. 1990 után örvendetesen megnyíltak a kapcsolattartási lehetőségeink, érett, alkotó szakaszba lépett a hallgatók önszerveződése. Mindez fontos alap a további fejlődés szolgálatában.

Számunkra ennek a Karnak, anyanyelvi képzésünknek a jövője különleges jelentőséggel bír. Jóval többről van szó, mint az egyszerű folytonosság. A globalizálódó világ a kis közösségek, nyelvek eltűnésével fenyeget. Ezzel szemben meg kell próbálni a világjelenség előnyeit érvényesíteni a következőkben. Szem előtt kell tartani, hogy a gyógyszerész szakma alakulása a gyógyszerészképzés további sorsát is meghatározza: amilyen a gyógyszerészképzés ma, olyan lehet a szakma jövője is. Szívből reméljük és óhajtjuk, hogy az

A felvétel a könyv **október 3-i** marosvásárhelyi bemutatóján készült. A könyvet bemutatta **dr. Jung János** egyetemi tanár, mellette a szerző, **prof. Gyéresi Árpád**.

anyanyelvünkön folyó gyógyszerészképzés Marosvásárhelyen még sok értéket teremtsen. Emlékezve bízunk a jövőben – Vivat Alma Mater!

Gyéresi Árpád

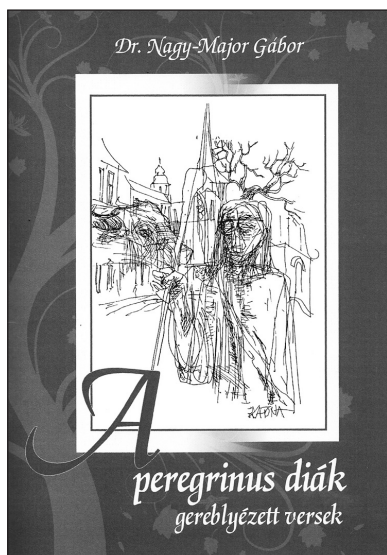
Ez a harmadik kötet, melyet a Gyógyszerészeti Kar eddigi történetének, életének szentelt Gyéresi Árpád professzor. Az előző két kötet:

- **1999** - A Marosvásárhelyi Gyógyszerészeti Kar 1948-1998 (kétnyelvű, román és magyar)

- **2011** - A hatodik évtized (kétnyelvű)

A jelen kötet a professzor magánkezdeményezéséből született, az Egyetemtől (ahol most is rossz szelek fújnak) független munka, a marosvásárhelyi magyar nyelvű gyógyszerészképzés 65. évére emlékezik, 58 generáció képviselőinek részvételével. 460 oldal terjedelmű, közel négyszáz képpel, dokumentummal.

A kötet megrendelhető a **FarmaMedia Kiadónál**: 540057 Tirgu-Mures, Str. Koteles Sámuel nr.8. Tel. 00 40 265 260 32.

Dr. Nagy-Major Gábor

Opusok - nemcsak hegedűre

Opus II.

Ahogy előttem járó Apáczai Csere János,
Úgy visszatérő álmaimban
Gyermekkorom homokpadjaihoz
Én is visszatérek,
Szamos-parti kövek...
közétek.

Opus III.

Van, aki a szavát, van, aki a szívét
Tagadja, van, aki anyja ölébe bújna
Vissza, és van, akinek a lelkén
Ottmaradt az anyja csókja,
Csak nem tudja.

Az orvostársadalomnak vagy egy olyan, kihalófélben lévő csoportja, mely hivatását nem szakemberként, hanem értelmiségi létként éli meg. Az erdélyi orvosok között különösen nagy számban találkozhatunk ilyenekkel. Gyanítom, hogy a frissen végzett fiatalokra ez már kevésbé jellemző.

Nagy-Major Gábor „törzsének” egyik utolsó képviselője: a test és a lélek kiművelését egyformán fontosnak tartja. A sportok és a természet szerelmese: színházba jár és klasszikus zenét hallgat, múzeumok és kiállítótermek látogatója, sőt műgyűjtő. Mi sem természetesebb, mint hogy emellett sokat olvas.

Versei mégsem annyira az irodalom mint művészeti ág iránti műkedvelő hevületéből fakadnak, úgy vélem, a versírás számára inkább életfunkció. Egy sokat megélt ember gazdag tapasztalatainak birtokában meg akarja fogalmazni önmaga számára is, hogy mit gondol a világ folyásáról, hogy kicsoda ő valójában, hogy az életben mi fontos.

Az egydimenziós emberek önmeghatározása úgy szokott kezdődni, hogy „nekem van...”, és itt következik egy hosszú felsorolás. A hiteles, érett személyiség azonban azt mondja: „én vagyok...”, itt azonban csak néhány fontos identitástényező szerepel.

Nos, Nagy-Major elsősorban erdélyi emberként ismeri önmagát. Legjobb szövegei az erdélyi tájélmény, az erdélyi ízek, élmények, ősök körül forognak. Ő is felsorolhatja, hogy „mije van”: emlékei, felmenői, példaképei vannak, szóval csupa nem materiális, hanem lelki, szellemi érték. Van egy kultúrája. Egy hovatartozása. Ezt szegezi szembe a fenyegető magánnyal, a felhígulással, a globalizációval.

Versei ezért is fájdalmasak, elégikusak, nosztalgikusak. Kötete egy letűnt világnak is állít emléket, mint ahogy korábban kollegája és földije, a szilágysomlyói orvosíró, Mester Zsolt Koppantó című kitűnő regénye is ezt tette. Irodalmi szempontból a visszafogottság, a szolid konzervativizmus, a nyelv szépségének és kifejezőerejének, az Áprily-Jékely vonal hagyományainak tisztelete jellemzi.

A fájdalmas nosztalgia a szerző életkorának jellemző jegye is, ám nem hagyható szó nélkül a megértő közeg, a hasonló gondolkodásúak, az értelmiségi, szellemi társak hiánya miatti fájdalom, így aztán nem csoda, ha új Mikes Kelemenként „rodostói száműzetés”-ből érkeznek ezek a szövegek.

Az szinte természetes, hogy mondjuk a mezőségi Wass Albert vagy a kassai Márai az emigrációban, szülőföldjétől sok ezer kilométerre, örökös nosztalgiában, választott új hazája iránti idegenkedéssel élt és írt. De itt, az anyanyelvi közegben? A honfitársak között?

Visszakanyarodván a bevezetéshez, miszerint a szerző egyfajta utolsó mohikán: verseket író orvosként, értelmiségiként minden tipikus erdélyisége ellenére, és ezzel együtt a kalogakathia eszményét éli, és ezáltal igazi európai ember.

K. Veress Zsuzsa

Serdült Benke Éva Erdélyi bárkájának bemutatójáról

A kötetet lapunk márciusi lapszámában ismertettük olvasóinkkal. A nagy sikerű kötet azóta számos helyen került bemutatásra, a legutóbbiakról adunk itt röviden hírt.

Fekete Károly: Aradon is „kiköt” az Erdélyi bárka In: Nyugati Jelen 2013. november 6.

„A belvárosi református templom Újvárossy Ernő Termében november 7-én került sor a bemutatóra. A szépszájú érdeklődőnek dr. Bárányi Ferenc temesvári és Gutai István paksi írók mutatták be az olvasókat a Trianon után leszakított részekre, de elsősorban Erdélybe kalauzoló esszékötetét. „A szerző megkísérelte a bárkába gyűjteni Erdély, a Partium és a Bánság értékeit. Feledésbe merült régi dolgokkal kapcsolatos, utólag megtalált dokumentumokat mutat be, melyek sok mindent a helyükre tesznek. A családtörténetek a Telekiekről, a Hallerekről, a Szöllőssyekekről egy adott kor történetévé válnak az Erdélyi bárkában”- mondta a könyvről Tácsi Erika magyartanár.

Pataki Zoltán: Temesváron is kikötött az Erdélyi bárka In: Nyugati Jelen 2013. november 12.

...Az ismertetett részletek a hallgatóság gondolatait ráirányították azokra a történelmi és kulturális értékekre, melyeket a történelmi változások igazságtalanul azok kezébe juttattak, akik igyekeznek nagyságát minimalizálni, elfeledtetni, vagy éppenséggel elorozni azokat”- írja Graur János.

„Műfajilag nem tudom besorolni ezeket az írásokat, mert mindegyik más-más. Az Oravica és a Bánság hangulatos leírása, a földvári fogolytábor borzalmaira emlékező megdöbbentő adatok, vagy a Temesvárhoz is kötődő Gozdsu Elek és Weisz Anna levelezéséről olyasmiket olvashatunk, amiket ez idáig nem igen tudtunk. Az Erdélyi bárka találó cím, azt jelenti, hogy mindent, ami magyar érték vagy akár veszteség, öröm és fájdalom, össze kell gyűjteni a mi bárkánkba, mert kötelességünk megőrizni mindent utódaink számára”-írja dr. Bárányi Ferenc.

*

Serdült Benke Éva könyvét 2013. október 11-én Münchenben is bemutatták a Széchenyi Kör szervezésében. A bemutatót beszélgetés és dedikáció zárta.

Színe és visszája

(Gondolatok A székelység története c. ifjúsági kézikönyv kapcsán)

Csak az utóbbi évtizedekben, a hangrögzítés-technika ugrásszerű fejlődése, meg a világhálónak becézett internet céltudatos használata révén nyílt lehetőségünk arra, hogy a legnagyobb zeneszerzők műveinek korábban elképesztően sokféle interpretálását élvezhessük. Manapság ehhez csak némi-nemű zenei kultúrára és türelemre van szükségünk, hogy a magunk készülékébe gyűjtsük, s aztán kedvünk szerint egészében vagy csak néhány ütemét – akárhányszor – meghallgathassuk a különböző időben és helyen rögzített zeneműveket.

Könnyen meggyőződhetünk arról, hogy a már viszonylag részletes kottaképpel, az előadóknak szánt utasításokkal készült partitúrák kitűnő és természetesen „autentikus” megszólaltatásának oly sok lehetősége van, amiről néhány évtizeddel ezelőtt még csak nem is álmodhattunk. Mert ugyan kinek volt arra lehetősége, hogy beutazza a föld kontinenseit, eljusson minden arra érdemes hangversenyterembe, és a kor legjobb dirigenseinek és zenekarainak előadásában meghallgathassa például Beethoven Ötödik szimfóniáját? És ugyan kinek lenne annyira fejlett a zenei memóriája, hogy visszaemlékezék az előadások minden részletére? Manapság viszont az említett remekműnek jó néhány, egymástól különböző és vitathatatlanul zseniális előadása is letölthető az internetről.

Nos, „kis” kiegészítéssel ugyanezt elmondhatjuk egy-egy korszak, vagy nemzet, akár etnikum történetéről, illetve a róluk készült történelmi munkákról. A „kis” kiegészítés viszont jóval nagyobb feladatot jelent a historikusok számára, mint amennyi a dirigenseké egy-egy kotta vagy épen partitúra megszólaltatásakor. Ugyanis a történetíróknak maguknak kell elkészíteniük az előadás „partitúráját”, leírniuk magát a hiteles históriát is. Mégpedig a rendelkezésükre álló „források” megértésével, értelmezésével, értékelésével.

A történelmi források az egykor történetek ránk maradt emlékei. Az archeológusok leletei, a diplomatikusok oklevelei és természetesen a történetek tudatos megőrkítői (az emlékiratszerzők) által az utókor számára írásba rögzített „üzenetek”: az emlékiratok vagy éppen a históriák, no még a levelezések tömkelege és más sokféle íromány, meg persze – ha születtek egyáltalán – a mi korunk tudományossága által készített kézíratos vagy kinyomtatott történelmi művek, azaz sokféle műfajú és szellemiségű történelmek. Persze minden valamirevaló korábbi historikus munkáit használnia kell annak, aki a történelem tudományának művelésére, tanítására vállalkozik, netalán maga is történetírára adja a fejét.

Az utóbbi esetben persze fokozottan szüksége van forráskritikára, különösen, akkor, ha a bukott diktatúrák (így a náciizmus, a bolsevizmus) uralma alatt készültek, azok hivatalos történelemszemlélete jegyében írott művek szolgálnak forrásul a szerzőnek.

Hogy a magam háza előtt sepregessek, szólnék a szakma változó szemléletmódjáról is. Mióta diplomát kaptam az egyetemen, és fejem a művelődéstörténet kutatására adtam,

meg kellett ismerkednem a strukturalizmussal, a neoretorikával, a hermeneutikával, a recepcióesztétikával és a sort még soká folytathatnám. Közhely, hogy bizonyos (és a „gyorsuló idő” jegyében egyre rövidebb intervallumokban) avulnak el a korábbi tudományos értelmezések, persze az ún. szellemtudományok korábbi termékei is.

A reáلتudományok avagy a technika világában bizony még inkább „gyorsul az idő”.

A magyarság, az erdélyi magyarság történetének nem kevés eseménye és nem kevés történelmi személyisége tabunak számított 1990 előtt. Az az alkotó értelmiségi, aki a diktatúra idején ezeket a tiltásokat nem vette észre, vagy netán tudatosan nem vette tekintetbe, könnyen pórul járt. Különösen, ha nem volt román. Mégis a romániai magyar nemzeti közösség legszebb kulturális eredményeivel a hatvanas-hetvenes évek fordulóján kétségtelenül a képzőművészeink és történészeink dicsekedhettek. A Szervátiuszok, Nagy Imre, Jakó Zsigmond munkássága európai színvonalat képviselt. Noha nemegyszer munkásságuknak éppen legértékesebb részét a hatalom nem becsülte, nem támogatta, legfeljebb tűrte, ha éppen nem tiltotta. (Hogy a korszak hírhedt 3 T-jével példálózom, Knopp András nyomán.)

Amikor Hermann Gusztáv Mihály, akit gyermekkorától ismerek, jelezte, hogy elkészült az általa szerkesztett székelység tankönyv, idéztem neki Kodály Zoltán véleményét a tankönyvírás felelősségéről. Kodálynak felrötták ugyanis, amikor már világszerte nagyra becsült komponista volt, hogy miért foglalkozik zenei tankönyvek írásával (*Iskolai énekgyűjtemény*), miközben magának, sőt nemzetünknek is nagyobb elismerést szerezhetne, ha inkább komponálna. Válaszában Lev Tosztojra hivatkozott, aki ábécés tankönyvet írt az orosz gyermekek számára, pedig szépirodalmi műveit akkor már ismerte és elismerte az egész művelt emberiség. Nos, azért vállalta Kodály – nem kevés fáradtsággal és utánajárással – magyar zenei tankönyvei írását, mert véleménye szerint neki volt ez a kötelessége, éppen a jövő magyar nemzedékei érdekében.

Miután a szerkesztő jóvoltából töviről-hegyire át is tanulmányoztam *A székelység története* című, „Kézikönyv és tankönyv az általános iskolák VI. és VII. osztályai (valamint minden érdeklődő) számára” alcímet viselő kollektív munkát, még inkább megerősödött bennem Kodály és Tolsztoj véleménye a tankönyvírás feladatáról, felelősségéről.

Van Hermann Gusztáv Mihályék munkájának egy jelentős érdeme: a tárgyválasztás.

Trianon óta ugyanis Romániában nem írtak a székelység történetéről tankönyvet – és talán még az anyaországunkban sem. És a csíkszeredai nyomda példás igényességgel látta el feladatát!

Nos, a jelenleg érvényes rendelkezések szerint, ha az iskola vezetése, no meg a megyei tanfelügyelőség hozzájárul, ezt a testes kötetet az órarenden kívüli időben bármelyik történelem-szakos tanár használhatja. Tehát nem csupán a VI. és

VII. osztályokban, ahol a magyar történelem oktatása már évek óta folyik, ha nem tévedek, heti 1 (egy) órában.

Sajnos a többi történelemórakon (érettségiig) a magyar diák érdemleges ismereteket nem szerezhethet minálunk nemzeti múltunkról. Az iskoláinkban használt tankönyveket ugyanis románból fordították, és nem is a legszínvonalasabb és legkorszerűbb szemléletű román variánst választottak számunkra „az illetékesek”. Ezeknek használata „persze” nem addicionális avagy fakultatív...

A szóban forgó Hermann-féle kiadvány a szerkesztő mellett még Ferencz S. Alpár, Forró Albert, Kádár Gyula, Mihály János, Novák Csaba Zoltán, Novák Károly István, Orbán Zsolt, Sepsiszéki Nagy Balázs, Sófalvi András, Sztáncsuj Sándor József írását tartalmazza. Ugyancsak a könyv felelős szerkesztőjétől értesültem, hogy a tanfelügyelőség „állította össze a csapatot”. Hermann, Kádár, Mihály és Sófalvi már több szakkönyvet is megjelentetett.

A kollektív teljesítmény – szükségszerűen – erősen heterogén. Az illusztrálás Gyöngyössi János mérnök munkája, akinek mutatós építmény-rajzait régóta ismerjük, de sem az emberábrázolásban, sem térképek készítése terén bizony nem jeleskedik.

A kötet jóval terjedelmesebb, mint elődje, a magyarság története. Pedig azt sem lehet az előírt óraszámban megtanítani! (Méginkább úgy vagyunk vele, mint Mátyás király a népmesében: kapott is galambot rostában a leányzótól, meg nem is...)

Visszatérve a bevezetéshez, a karmester meg a partitúra hasonlathoz. Kollektív csapat értékes zeneművet – tudomásom szerint – még nem szerzett, igazán jó tankönyvet sem igen írtak, noha történelmi szakmunkákat, jó és kevésbé jó magyar történelmeket igen. De ez esetben „a csapat válogatója” egy (vagy több) megyei tanfelügyelőség volt...

Mindezek ellenére őszintén kívánom, hogy minél több iskolaigazgató meg történelemtanár vállalja és használja ezt a jelentős példányszámban kiadott munkát, valamint a tanítással járó többletterhet, az eddig is túlterhelt nebulókról nem is szólva.

A színvonalról részletezve nehéz lenne ebben a terjedelemben érdemlegesen ítélni.

Mintha a sok szerző több irányba húzná a szekeret. Megfogalmaznék viszont két kardinális kifogást: a rendelkezésre álló szakirodalom fölhasználása, különösen a mellőzhetetlen és korszerű forráskritikával készítették. Mindenek előtt Jakó Zsigmond, *Erdélyi okmánytárának* eddig megjelent 3 kötete (1023–1359); Demény Lajos 8 kötetes *Új székely oklevéltára*, a fejedelmi kor lustráival; Pál-Antal Sándor 4 nagy lakosság-összeírás kötete: *Székely székek a 18. században*; továbbá Imreh István faluszociográfiái; Egyed Ákos több ezer oldalnyi tanulmánya és monográfiái; Benkő Samu felvilágosodás- és reformkori székelyföldi történetekkel foglalkozó tanulmányai, és nem utolsósorban Benkő Elek székelyföldi régészeti kiadványai ugyancsak mellőzhetetlenek, hiszen az ő ásatásai és publikációi nélkül Keresztúr fiúszék területének régészete nem lenne példaértékűen föltárt.

Mindezek vagy primér forrásközlések, vagy kiérlelt történelem-értékelések, többségük a legújabb, az 1990 óta bekövetkezett szemléletváltozás igényeit is kielégítő tudós teljesítmény! Javárésük túllépett a maga idejében és az adott körülmények között egészében tiszteletre méltó ún. akadé-

miai (3 és 1 kötetes) *Erdély történetén*, és nem csupán a Köpeczi-féle XX. századi részekben. Ugyanis „az akadémiai” szerzői a hetvenes-nyolcvanas évek fordulóján éltek, mégpedig Kádár János Magyar Népköztársaságában. Nyilvánvaló, hogy ezen, a maga idejében értékes és hasznos összefoglaláson – szemléletében – túl kell lépnie annak a nemzedéknek is, amelyhez ennek a csíkszeredai, tankönyvnek (is) szánt kiadványnak szerzői tartoznak. Elszomorító, hogy a Trianon utáni székelység történetéről írott részek még elnagyoltabbak, mint az előzőek, szerzőik igen kevésbé hasznosították a tucatnyi új hazai és anyaországi kiadványt, forrásközlést. A szemléletmóddal sem értek egyet, Király Károlyt nem karikatúrisztikus fotójával kellene szerepeltetni, és kétségtelen történelmi szerepét sem kellene belemosni semmitmondó szürkéségbe.

Nyilvánvaló egyébként, hogy a XXI. századi igényű Székelyföld vagy székelység-történet alap-munkálataihoz még igen sok forrás feltárására van szükség. Még az a maga nemében a tárgyaltnál sok-sok grádussal magasabb színvonalú és történeti szemléletű három összefoglaló munka is ezen utolsó konzekvenciámat erősíti, melyet az előző nemzedékhez tartozó kiváló szakemberek adtak ki a Hermann-féle – ne feledjük – „minden érdeklődő” érdeklődésére is számító áltankönyvét több hónappal megelőzően, illetve vele egyazon időben. Nevezetesen Benkő Elek: *A középkori Székelyföld*. I–II. Budapest, 2012(!), 863 oldal; Egyed Ákos: *A székelyek rövid története a meglepedéstől 1989-ig*. Csíkszereda, 2013. 406 oldal; és Pál-Antal Sándor, *A székelyek földje és népe*. Marosvásárhely, 2012. 424 oldal.

Befejezésül: családi hagyatékunkban túlélte a sok történelmi vihart néhány könyvérdékesség, köztük egy csonka tankönyv: a *Hármas kis tükör*. Valamikor igen sok generáció tanulta az alapismereteket Losontzi István 71 kiadást megért könyvéből, mely Pozsonyban, 1771-ben látott először napvilágot. Losontzi uram erősen kárhoztatta a még akkor is szelében dívó „deákizálást”, és latin helyett magyar tankönyvet adott a legifjabb nebulók kezébe.

Dédapám, aki úgy megszerette gyermekkorában a betűt, hogy maga is iskolamester lett, ennek az elemi iskolai könyvnek a Bach-korszakban, Pesten nyomtatott változatából tanulta – mégpedig Korondon – az egyszeregyet, az ábécét, az egészséges gyermek tudnivalóit, a nemzet földrajzát meg történiáját, sőt Erdély történetét is. Ezt, az 1850-ben megjelent kiadást egyébként maga a könyvkiadó „frissítette fel”, Trattner-Károlyi István, hiszen 1771 és 1850 között erősen sok víz folyt le a Dunán! Példás tárgyyszerűséggel előadta a forradalom meg szabadságharc eseményeit is. Természetesen – míg Bachék be nem tiltották, mert ez a sorsa lett ennek a kiadásnak – ezt a *Hármas kis tükör*-t használták az egész országban, benne a 44 oldal terjedelmű Erdély földjét, népét és történelmét bemutató résszel. Talán ennyi elég is volt nekik, de ennek szövegét meg kellett tanulnia minden magyar kisiskolásnak! Ha rajtam állna, ma újra, kivétel nélkül minden magyar kisdíák kezébe odaadnám, sőt ki is kérdeztetném tőlük ennek a viharvert, ósdi történelem-könyvecskének minden egyes szavát.

Katona Ádám

(Emlékeztetőül: *Természetes a különvélemény címmel közöltünk interjút Hermann Gusztáv Mihály történésszel lapunk 86. júniusi számának 21. oldalán. A szerk.*)

Négyszáz éve kezdődött Erdély aranykora

A török nyomás alatt álló erdélyi országgyűlés 400 esztendeje, 1613. október 23-án választotta Erdély fejedelmévé Bethlen Gábort. Kevesen gondolták akkor, hogy Bethlenből Erdély történetének legjelentősebb uralkodója válik, akinek nevéhez a politikailag és identitásában is önálló Erdély megteremtése fűződik.

Erdély helyzete mindig is különleges volt a magyar királyságon belül. A középkorban a központtól és a királyi udvartól való nagy távolság miatt a király által kinevezett vajda irányította, aki Erdély méreténél és erőforrásainál fogva nagy hatalommal bírt. Erdély helyzete Mohács után változott meg gyökeresen. Miután II. Lajos meghalt a mohácsi csatát követően, két királyt választottak: az ország nyugati része fölötti uralmat megszerző Habsburg Ferdinándot, és a keleti részt, így Erdélyt is uraló Szapolyai Jánost.

1541-ben Buda elfoglalásával már három darabra hullott a magyar állam: a középső területeket közvetlenül a török birodalom közigazgatási rendjébe integrálták. Mindez a keleti területek helyzetét is jelentősen befolyásolta: a Habsburgok nem voltak képesek kiterjeszteni hatalmukat az ausztriai tartománytól messzire eső keleti részekre, így azok lényegében elszakadtak a magyar államtól. Erdély és néhány keleti vármegye fölött Szapolyai János, később fia, János Zsigmond uralkodott. Először a Magyarország királya címet viselték, majd a Habsburgokkal 1570-ben megkötött speyeri egyezményben lemondtak erről a titulusról és az erdélyi fejedelem (princeps) címre cserélték.

Az önálló Erdély története lényegében innen indul: a János Zsigmondot követő legjelentősebb fejedelem, Báthory István kezdte lerakni az új állam alapját. Sajátos helyzettel kellett szembenéznie, hiszen Erdély névleg Magyarország része, így a Habsburg-birodalom egy tartománya volt, másrészt török vazallusállamként a szultánnak is engedelmeskednie kellett. A 16. század fejedelmei ebben a helyzetben Erdélyt eszközül kívánták fölhasználni ahhoz, hogy Magyarország egységét újra megteremtsék. Az 1613-ban fejedelemmé választott Bethlen Gáborra várt a feladat, hogy a 16-17. század fordulójának zaklatott évei után megszilárdítsa és fölvirágoztassa az erdélyi államot.

Út a fejedelmi székhöz

Bethlen Gábor 1580-ban született. Ősei között nem találunk fejedelmeket. Apja, Bethlen Farkas egyszerű Békés vármegyei nemes volt, aki birtokainak török elhódítása után az erdélyi fejedelem szolgálatába szegődött. Viszonylag korai halálát követően fiai – Gábor és István – Báthory Zsigmond udvarában apródként nevelkedtek, és főként a hadászati mesterséget sajátították el. Bethlen Gábor már viszonylag fiatalon részt vett a fejedelem diplomáciai küldetésében, így már huszonevésen meggyőződésévé vált, hogy a török és a Habsburg közül a török a kisebb rossz, hiszen a törökök nem kívántak aktívan beleszólni Erdély belügyeibe.

Több alkalommal megfordult a szultán udvarában. Első

jelentős nagypolitikai tetteként nagy szerepet játszott abban, hogy Bocskai Istvánt sikerült meggyőzni: foglalja el a fejedelmi trónt, és török támogatással indítson harcot a Habsburgok ellen.

Eközben az egymást váltó fejedelmek kegyéből és jól sikerült házassága révén saját vagyona is szépen gyarapodott. Diplomáciai érzéke révén gyorsan emelkedett az erdélyi politikában, az 1608-ban fejedelemmé választott Báthory Gábor trónra kerülésében például már döntő szerepet játszott, és uralkodásának első éveiben fontos tanácsadója lett. A felelőtlen politikát folytató Báthory aztán a Habsburgokkal szövetkezve törökellenes hadjáratot kívánt indítani, így Bethlen 1612-ben szembefordult vele: elérte, hogy a szultán elmozdítsa Báthoryt a fejedelmi trónról, és őt magát helyezze oda. Erdélyt 1613 nyarán török csapatok szállták meg, és a török hadsereg kényszerének engedve 1613. október 23-án fejedelemmé választották Bethlen Gábort.

Rendteremtés az államban és a gazdaságban

Bethlen először is hatalmának megerősítésébe fogott. Uralkodásának első éveiben visszaszerezte a fejedelmi tulajdonból kikerült birtokokat, így messze Erdély legvagyonosabb és szinte korlátlan ura lett. Noha a rendi országgyűlést rendszeresen összehívták, ez a testület csupán a fejedelem akaratának engedelmes végrehajtója maradt.

Bethlen Gábor (Forrás: Wikipedia)

Bethlen Gábor egyfajta fejedelmi abszolutizmust vezetett be országában, aminek fő támasza nagy birtokai, török kapcsolatai és személyes tekintélye volt. Erre építve alakította az erdélyi állam szervezetét, amiben személyesen maga intézte a gazdaságpolitika, a külkapcsolatok és a hadászat legfontosabb ügyeit is. Fontos volt számára a reprezentáció: Gyulafehérvárott a rendek anyagi támogatásával fényes fejedelmi udvart rendezett be, amely fényűzésével méltó módon jelképezte a fejedelmi hatalmat. (...)

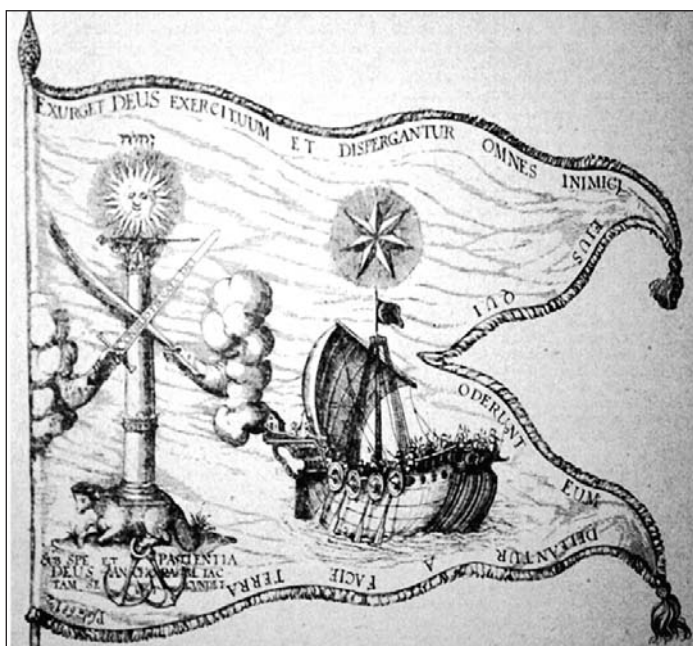
Harc Magyarország egyesítéséért

Bethlen Gábor a rendezett belső erdélyi viszonyokat külpolitikai céljai megvalósítására használta fel. Míg elődei

főként a környékbeli államokkal keresték a kapcsolatot, Bethlen ravasz politikája Európa egészének helyzetét figyelembe vette: számára az angol király éppúgy potenciális szövetséges volt, mint a protestáns német hercegek vagy a svéd uralkodó. Bethlen fáradtságot nem ismerve munkálkodott tervei megvalósításán: diplomáciai levelezésének ránk maradt iratanyaga több ezer levél.

Bethlen külpolitikai elképzelésének alapja az volt, hogy Erdélyből kiindulva lehet helyreállítani az ország egységét, főként a törökre támaszkodva. A céljai eléréséhez elsősorban a Habsburgok birodalmával kellett volna leszámolnia, ehhez keresett tehát szövetségest külpolitikai akciói és hadjáratai során. A török mellett azért is szükséges volt további szövetségesek bevonása, hogy csökkentse az egyoldalú török függést.

Machinációs képességeit azonban erősen próbára tették a politikáját korlátozó tényezők: a török ugyan érdekelt volt a Habsburgok gyengítésében, ám az újraéledő, erős, Erdellyel egyesülő Magyarország létezése nem állt a szultán érdekében. A nyugati országok közül voltak olyanok – például először Anglia –, amelyek nem ismerték el Erdély önállóságát, mivel formálisan az ország Magyarország része volt. Tovább nehezítette Bethlen dolgát, hogy bár a Habsburg-uralom alatt álló királyi Magyarország rendjei jó szemmel nézték a fejedelem Habsburgok elleni lépéseit, ám nem lelkesedtek annak gondolatáért, hogy rájuk is kiterjedjen az Erdélyben bevezetett központosított, szigorú uralkodói hatalom.

Bethlen Gábor királyi zászlaja 1620-ból
(Forrás: Wikipedia)

Törökvései ezért döntő áttörést nem értek el. 1618-ban bekapcsolódott a kezdődő harmincéves háborúba a protestáns hatalmak oldalán, és hadjáratot vezetett a Habsburgok ellen lázadó csehekkel szövetségben. A hadjárat – noha Bethlent a magyarországi rendek királyukká választották – a nemzetközi erőviszonyok miatt nem ért el döntő áttörést,

így 1622-ben a nikolsburgi békében Bethlen kénytelen volt lemondani magyar királyi címéről, kárpótlásul hét magyarországi vármegyét kapott. Ezt követően még két hadjáratot vezetett Magyarországra, ám nagy célját nem tudta elérni. Élete utolsó éveiben a lengyel királyi trón megszerzése foglalkoztatta, ám nem járt sikerrel.

Amikor 1629-ben elhunyt, szilárd fejedelmi uralmat, rendezett gazdasági viszonyokat hagyott maga után: Mátyás halála óta először csillant föl a remény a magyar állam föl-támasztására és megerősítésére. Uralkodását joggal tekinthetjük Erdély aranykorának, hiszen korszerű uralkodási elveivel a gazdasági stabilitás mellett a kulturális életet is bőkezűen támogatta a fejedelem, valláspolitikájában pedig az erdélyi hagyományokat folytatva európai viszonylatban is türelmes volt.

Az aranykor azonban olyan problémákkal volt terhes, amelyekre a halálát követő évtizedek nem tudtak választ adni. Erdély önállósága lényegében egy történelmi katasztrófa, a középkori Magyarország széthullásának következménye volt, létezését pedig a Habsburg-birodalom és a török közötti erőegyensúly, illetve Bethlen és utódai tehetsége tette lehetővé. Amint az erőegyensúly fölborult és a fejedelmi hatalom kevésbé tehetséges kezekbe került, az aranykornak is bealkonyult.

*Keisz Ágoston
Origo*

Bethlen Gábor egészalakos szobrát avatták fel október 23-án Kolozsváron az alsóvárosi református templom kertjében, az erdélyi fejedelem megválasztásának négyszázadik évfordulója alkalmából.

Péterffy László szobrászművész alkotása.

Az erdélyi németek családegyesítésétől a kivándorlásig

Hogyan vásárolta meg a romániai németeket a Szövetségi Köztársaság *

A romániai németek tudták, hogy a kivándorlási engedélyek megadásának lehetősége a Német Szövetségi Köztársaság pénzbeli támogatásától függ. Mint ahogy a szabad adásvételkor, ebben az esetben sem lehetett tudni, hogy titokban, a háttérben kik is szerepelnek. Elterjedt annak híre, hogy a Németországban élő rokonok szabadon megvásárolhatják erdélyi családtagjaikat. Nem volt ismert, hogy a szabad adásvételben a szövetségi állam (NSZK) lakóinak mekkora hányada volt érdekelt, mindenesetre tudott dolog volt, hogy elkezdődött az erdélyi németek kivándorlása.

A könyv, amelyről szó lesz az elkövetkezendőkben, tartalmazza a romániai németek kiárusításával kapcsolatos történeteket, jelenségeket, amelyek ezelőtt pár évvel a nagyközönség számára ismeretlenek voltak. Hannelore Baier, a nagyszebeni Allgemeine Zeitung szerkesztője és a temesvári származású Ernst Meinhardt, aki jelenleg a berlini Deutsche Welle rádióállomás szerkesztője, a német szövetségi és a román állami levéltárak kutatásának eredményeit különféle újságokban és folyóiratokban tárták a nagyvilág elé. A képet gazdagította az az interjú is, amelyet Dr. Heinz-Günther Hüscher-el készítettek. A témával kapcsolatos dolgozatokat, valamint Dr. Hüscher tanulmányát és a statisztikai adatokat tartalmazó mellékletet kötetbe foglalva közölték. Szintén említésre méltó A Securitate Irattárát Vizsgáló Országos Tanács (Consiliul National pentru Studierea Arhivelor Securitatii) által román nyelven 2011-ben kiadott iratgyűjtemény. Ennek címe: Hasznosítás művelet. A securitate és a németek kivándorlása Romániából. 1962-1989. (Actiunea recuperarea. Securitatea si emigrarea germanilor din Romania (1962-1989) Ebből a dokumentum-gyűjteményből Baier és Meinhardt kötetében kivonatokat találunk.

A romániai németek kitelepítése érdekében az 50-es évek közepétől 1989-ig a nyugatnémet kormány a román féllel tárgyalásokat folytatott, német részről a tárgyalók Ewald Garlepp († 1989) és Dr. Heinz-Günther Hüscher jogászok voltak.

A romániai kommunista rendszer visszautasította a kivándorlás lehetőségét mindazoknak, akik az „imperialista nyugatra” akartak települni. Nem akarták elismerni, hogy a román állampolgárok azért választották a kivándorlást, mert elégedetlenek voltak a kommunista rendszerrel. A romániai németek az országot börtönüknek tekintették, a vélemények megváltoztatására a vállalatokban és intézményekben különösen a németekkel szemben folytattak erős meggyőző propagandát. Aki kivándorlási kérelmet kísérelt meg beadni, az zaklatásnak, megtorlásnak, lefokozásnak, áthelyezésnek vagy állásából való elbocsátásnak volt kitéve. Hamarosan azonban a román fél felfedezte, hogy jó üzletet jelenthet a kivándorlás, mert már voltak jó tapasztalataik a zsidók távo-

zásával kapcsolatosan. Nicolae Ceausescu állítólag a következő cinikus kijelentést tette: „Hazánk fő export-tételei, cikkei: a kőolaj, a zsidók és a németek.”

A második világháborút követő első évtizedekben a romániai németek kivándorlási szándéka mögött a családegyesítés szerepel. A háborús események miatt nagyon sok erdélyi német, valamelyik családtagja, rokona került Nyugat-Németországba vagy Ausztriába. A családegyesítés ügyét Garlepp ügyvéd karolta fel, ő neki jó néhány esetben sikerült eredményt elérni. A kivándorlásra jogosult személyekért azonban nagy összegeket kellett a román kincstárba befizetni. A kivándorlás pénzügyi terhét részben a Nyugat-Németországban élő családtagok, részben a szövetségi állam viselte. 1951-ben 1131 romániai német nemzetiségű hagyhatta el Romániát, a kivándorlás folyamata, ha akadozva is, folytatódott, 1952-ben 26-an, míg 1953-ban mindössze 15 személy kapott kivándorló útlevélet. Emelkedő irányzat kezdetét mutatta az 1958-as év, amikor is 1383 német nemzetiségű hagyhatta el végleg Romániát.

Romániában egyre nagyobb számú német nemzetiségű polgár szerette volna elhagyni szülőföldjét, ezért 1968-ban a szövetségi kormány Dr. Hüscher jogászt, a német parlament képviselőjét bízta meg a román féllel történő tárgyalások megkezdésére. Dr. Hüscher a mindenkori német kormány bizalmát élvezve ezeken a tárgyalásokon nagy eredményeket ért el. Az erdélyi százság főleg neki köszönheti azt, hogy 1968 és 1990 között 210.000, más források szerint 236 000 romániai német telepedhetett át a Német Szövetségi Köztársaságba.

A könyvben helyet kaptak Hüscher tárgyalásai, a titkos találkozók, amelyeken a securitate embereivel volt alkalma egyeztetni. A találkozókra Rómában, Párizsban, Bécsben, Koppenhágában, Stockholmban, Kölnben, Neuss-ban (itt működik Hüscher egyik ügyvédi irodája) kerítették sort. Hüscher becslése szerint a román fél képviselőivel hivatalosan 200 alkalommal találkozott, a nem hivatalos megbeszélések számát 600 és 1000 közé teszi.

A találkozókra szerződéseket fogalmaztak meg, ezekben feltüntették a kivándorlók pontos számát, megállapították minden egyes személy után fizetendő váltságdíj összegét. A megállapodások nagy titokban történtek, Románia nem szerette volna, ha fény derül arra, hogy állampolgárai szabadon rendelkezhetnek nyugati devizával. Az 1968-1989 között megkötött szerződések alapján a kivándoroltak száma a következőként alakult: 1969-1970 között 4000, 1970-1973 legalább 20 000, 1973-1978 között 40 000, 1978-1988 között évente nem kevesebb, mint 11 000 személy kapott kivándorlásra jogosító útlevélet. 1987-ben tapasztaljuk a legmagasabb

*A kötet *A szabadság vására* címmel jelent meg 2013-ban 192 oldalon a nagyszebeni Honterus Könyvkiadó gondozásában. Szerzői: Hannelore Baier, Ernst Meinhardt és Dr. Heinz-Günther Hüscher. ISBN 978-973-1725-90-1. Ára 9,90 Euró.

számot, ebben az évben 14 000-en hagyhatták el Romániát.

A családegyesítésnek indult mozgalom hamarosan kitelepéssé változott, ezt a román kommunista hatalom humanitárius cselekedetként igyekezett feltüntetni. A valóságban azonban ez időben a román hatalom emberkereskedelmet folytatott. A Német Szövetségi Köztársaság a román félnek évente minden bevándorolt személy után a szerződésben megállapított lista szerint utalta át a váltságdíj összegét. Egyes tehetősebb németországi polgárok családtagjaik, rokonaik kivándorlásának gyorsítására a megadott váltságdíjon felül is hajlandók voltak kenőpénzt fizetni. Itt vált láthatóvá a bukaresti hatalom kettős politikája, egyrészt a nagyvilág előtt humanitárius ténykedésről papoltak, másrészt a háttérben szabályos emberkereskedelmet folytattak.

1969-ben megállapították az árakat is. Az A. csoport tagjai után, akik nem tartoztak a következő csoportba (ezek közönséges halandók voltak) 1700 német márka (a továbbiakban DM) fizetésére voltak kötelezve, a B. csoport tagjai után 5000 DM-et fizettek, az ide tartozók azok a diákok voltak, akik a minimum feletti iskolai oktatásban részesültek, a C. csoportba tartozók után 10 000 DM-t fizettek, az ide tartozók egyetemi oklevéllel vagy azzal egyenértékű diplomával képzésük befejezését bizonyították.

1970-ben a szerződést módosították, ekkor öt csoportot állapítottak meg az A. csoportot 1800 DM, a D. csoportot 2900 DM fizetésére kötelezték.

1978-ban egységes díjszabást vezettek be, ekkor a fejpénz 4000 DM volt, 1983-ban 7800 DM-re növekedett, 1987-ben elérte személyenként a 8500 DM-et. Az utolsó emberkereskedelmi szerződést 1989. december 4-én kötötték meg. A Romániai kommunista rendszer bukása után a romániai németek akadálytalanul hagyhatták el az országot, ez ekkor valóságos exodust váltott ki.

Minden romániai német után 1968-tól a nyugat-német állam jelentős pénzösszeget fizetett, Meinhardt szerint a fejpénzek összege 1 milliárd német márkát tett ki. 1983-tól az utazás költségeit is a kivándorlók fizették, ők állták a lefizetéseket, a csúszópénzeket, ajándékokat és egyéb kiadásokat. 1982-ben Románia újabb ötlettel rukkolt elő, el szeretne volna érni azt, hogy minden kivándorló német fizesse vissza a rá fordított oktatási költségeket. A rendeletet az erős külföldi tiltakozás miatt nem tudták bevezetni, különösen erősen ellenezte ezt az Egyesült Államok.

Ezek után a „családegyesítés” előírásainak teljesítése lett előfeltétele annak, hogy Románia német hitelekben részesülhessen kamattámogatásra és tárgyi eszközök vásárlására. A németek visszatelepítése nem volt mentes az ellentmondásoktól, úgy Nyugat-Németországban, mint Erdélyben a népmozgalmat az itteni népcsoport fogyatkozásaként, meggyengüléseként fogták föl. Megkísérelték - nem nagy sikerrel - az itteni német kisebbség valamilyen mértékű megtartását.

Hüsch a szövetségi kormány és saját hozzáállását a következőképpen indokolta: Több mint 25 évvel a világháború után a romániai németek helyzete elviselhetetlenné vált. Egyik oldalon ott volt a Szövetségi Köztársaság növekvő jóléte, az ottani nemzettársak életminősége. A másik oldalon Románia, ahol az életszínvonal egyre alacsonyabbá vált. Ki kérdőjelezhetette volna meg a romániai németek erkölcsi jogát, hogy Nyugaton keresse boldogulását? Nem minden esetben a családegyesítés volt a kivándorlás oka, inkább a

gazdasági kérdések kerültek előtérbe. Sok szülő kereste saját és gyermekei számára a szabad jövőt, az anyagi biztonságot. A német népcsoport megtartása Romániában Nyugat-Németország számára nagy anyagi és erkölcsi feladatot, nagy megterhelést jelentett volna. Győzött a vágy a szabad életre, a nemzeti egyesítésre. Szembe kellett nézni a valósággal, és el kellett vetni a kétségeket. Annak idején Helmut Kohl kancellár azzal bízott meg, mondta Hüsch, hogy állítsam magam ennek az ügynek szolgálatára, hogy az állam jelentős politikai és pénzügyi támogatásával szerezzük vissza a romániai németek szabadságát.

Hüsch a romániai németek ügyében tett tevékenységét „a szabadság vására”-ként jellemezte. Kiemelte azt is, hogy, közvetítői feladatát minden hivatalban lévő német kancellár és külügyminiszter támogatta, különösképpen kiemelte Helmut Kohl kancellár és Hans Dietrich Genscher hozzáállását.

Németből fordította Szabó M. Attila.

Erdélyi szászok himnusza

Erdélyország, áldás földje,
gazdag és erős anyánk!
Zöld vetésből szőtt ruhád övét
Kárpátbércek fonják itt köréd,
bort és aranyt termő hazánk!

Erdélyország, tenger alja,
melyről rég lefolyt az ár!
Most kalászkok hullámtengerét
dús erdőknek partszegélye véd,
hol a messzi láthatár!

Erdélyország türelem-föld,
minden hitnek tábora!
Óvd meg hosszú századokon át
fiaidnak szabadságjogát,
s légy a tiszta szó hona.

Erdélyország, édes földünk,
drága jó szülőhazánk!
Áldott légy örök szépségedért,
s tájaidnak minden gyermekét
egyvetértés fogja át!

A fordítás Ritoók Jánosnak (1935-1981) – eredeti nevén Miess Günther Johann - a kolozsvári Korunk volt munkatársának munkája.

Történelem és mítosz

„A múltat is teremteni kell. Egy korszak attól lesz múlt, hogy megírják. Mindent pontosan a helyére kell tenni. A rosszul elrendezett, rosszul megírt múlt föltámad, visszajár, állandóan zavarja az embert. A megíratlan idő meg egyszerűen el se megy.”

Illyés Gyula

Cseke Péter ezt az Illyés Gyula-i gondolatot tűzte Szellemi erőtereink című írása élére a Helikon idei első számában. Maga még hozzáteszi: *„Minél többet jártam, minél többet tapasztaltam, annál inkább éreztem, hogy a jelen valóságától csak a történelmileg átvilágított háttér világ ismeretében szabad írni.”*

Nem találhattam volna ezeknél a gondolatoknál jobb bevezetőt ahhoz, amiről most szólni akarok. Kezdődött azzal, hogy udvarias, kedves levelet kaptam Szekeres Sándortól, aki könyvem – Elindultam szép hazámba – olvasva felhívta a figyelmemet az egyik írásomban érintett csíksomlyói búcsú eredettörténetére és a történetírás ellentmondásának kérdésére. Azonnal kutakodni kezdtem. Minden kiadványban, amely Csíksomlyóval foglalkozott, azt találtam, amit eddig én is tudtam, nevezetesen, hogy 1567-ben a csíki és gyergyói székelyek, egyes írások szerint a kászoniak is, pünkösdi szombatján a Tolvajos tetőn, a Hargitán, a Lónyuggatónak nevezett helyen legyőzték János Zsigmond unitáriusokból verbuvált csapatát. Tudniillik a fejedelem erőszakkal akarta rávenni a székely katolikusokat, hogy hitüket feladva az új protestáns vallást, az unitáriust vegyék fel. Ám miután a székelyek ellenálltak, fegyverrel szállt szembe velük. Azonban vereséget szenvedett, megfutamították. A győztesek vezetője, István, gyergyóalfalui pap volt. Ettől kezdve minden év pünkösdi szombatján hálaadó körmenettel emlékeztek a győzelemre. Az első hálaadó búcsú a következő évtől, 1568-tól volt. A hálás gyergyóalfaluiak utóbb meg is örökösték István pap emlékét, szobra ott áll a templom előtti parkban.

Ám aztán azt is olvastam, hogy a csíksomlyói búcsú sokkal korábbi kezdetűek, okirat bizonyítja, hogy 1444-ben IV. Jenő pápa (Orbán Balázs IV. Ödön pápát említ ugyanebből az évből) körlevélben buzdította a híveit, hogy a ferencesek segítségére legyenek a somlyói templomépítésben, cserében az elvégzett munkáért búcsút engedélyezett azon a helyen. Ezeket a búcsúkat Sarlós Boldogasszony tiszteletére tartották minden év július 2-án. A székelyek Mária-kultusza azonban ennél is régebbi időkre nyúlik vissza.

Mindebben nem találtam semmi ellentmondást az évszám-beli eltéréseken kívül, hiszen az 1568-tól kezdődő búcsú kiváltó okát, részletes leírását szakavatott előadók, történészek, néprajzosok részéről is hallhattam 2012. január 5-én a Duna-palotában megtartott, a moldvai csángók történetét ismertető rendezvényen. A Magyar Katolikus Lexikonban is azt találtam a Csíksomlyó szócikkben, hogy az erdélyi fejedelem erőszakos hittérítése váltotta ki az ellenállást, ám itt az összecsapás éveként az 1559. is szerepelt. Úgy gondoltam tehát, tovább kell lépnem.

Elolvastam Vogt Vilmos előadásának anyagát, melyet 1992. szeptember 30-án olvasott fel az ELTE Folklor Tanszéke és a Magyar Néprajzi Társaság rendezvényén. A szerző az 1567-es összecsapás előzményeit abban látta, hogy az 1566-

os Tordai Országgyűlés a fejedelem rendeletére a ferenceseket kiutasította a fejedelemség területéről. Ne felejtjük el, hogy a reformáció évtizedei ezek, a katolikus vallás mellett teret hódított az elsőként megjelent új hit, Luther tana, az evangélikus (lutheránus) főleg az erdélyi szászok körében, röviddel ezután a kálvinizmus (a református) is számos hívővel erősödik, és megjelenik az antitrinitárius eszmét hirdető, Erdélyben unitáriusnak nevezett irányzat is, mely röviddel ezután egyházzá erősödik. Ám a kiutasított ferencesek Csíksomlyón tovább működnek azzal együtt, hogy a katolikus egyház a fejedelemség nagyobb területén híveinek jó részét elveszíti a reformáció terjedésének következtében.

Olvasom azt is a Babes-Bolyai Tudományegyetem Pszichológia és Neveléstudományi Kar Erdélyi Magyar Művelődéstörténete Tanulmányi Útmutatójában, hogy tanulmányozásra ajánlja a kort, megerősítve a csata tényét. Miért is kellene kételkednem hát? Ugyancsak tudományos forrás Medgyesy–Schmikli Norbert A csíksomlyói misztériumdrámák forrásai és A Ferences lelkiségtörténet háttére című doktori értekezése 2006-ból, melyet a Pázmány Péter Katolikus Egyetem Bölcsészstudományi Kar Történettudományi Doktori Iskola műhelyében bíráltak el. Ebben azt olvasom, hogy: „János Zsigmond vajda (sic!) 1567 Pünkösdi szombatján támadta meg katolikus népét, hogy unitárius hitre térítse őket, és jelentősen csökkentse középkori eredetű politikai és gazdasági kiváltságait. A csíki, gyergyói és kászoni férfiak István gyergyóalfalui pap vezetésével Magócsi János ferences szerzetes biztatására megütköztek a Tolvajos-tetőn (Hargita), és legyőzték a vajda seregét, miközben az asszonyok és a gyermekek Csíksomlyón imádkoztak hitük és szabadságuk védelméért. Ennek a győzelemnek emlékére tartják ma is a pünkösdi nagybúcsút.” Itt érdekes módon egy gazdasági gyökerű motiváció is feltűnik, mármint a székelyek több évszázados kiváltságainak csorbítása, ez lehet valamilyen eddig nem kivetett adó bevezetése, mely minden bizonnyal ellenállásba ütöközött. Akkor ez lett volna az összecsapás egyik, nem kevésbé elhanyagolható oka?

Most már járunk csak a végére, amennyire lehet, itt az ideje, hogy a történészek véleményét is megismerjük a korról, mit írnak ők János Zsigmondról és a sokat emlegetett csatáról.

Benda Kálmán A Tordai Országgyűlés című írása (Megjelent az Erdélyi Múzeum 56. kötetében) elhangzott 1993. március 20-án Tordán, a vallásszabadságot kinyilvánító 1568-as tordai országgyűlés 425. évfordulóján rendezett tudományos ülésen. Benda Kálmán a korabeli viszonyokról ezt írja: *„1568-ban államvallás nincs, az uralkodói hatalom fölötté áll az egyháznak, de nincs joga közöttük bármilyen szempontból különbséget tenni.”* Vagyis e jogállás szerint a fejedelem egy évvel korábbi erőszakos fellépése a katolikusokkal szemben elképzelhető lett volna? Nézzük csak, mit mond ki a tordai országgyűlés 1568. január 13-i határozata: *„Urunk öfelsége miképpen ennek előtte való gyűlésibe országával közönséggel az religio dolgáról végzett, azonképpen mostan és ez jelen való gyűlésbe azont erősíti, tudniillik, hogy midőn helyökön az prédikátorok az evangéliumot prédikálják, hirdesék, kiki az ő értelme szerint, és az község ha venni akarja, jó, ha nem pedig senki kényszerítéssel ne kényszerítse az ő lelke azon meg nem nyugodván, de oly prédikátort tarthasson az kinek tanítása ő néki tetszik.”* Ha így gondolkodott János Zsigmond

1568 januárjában, fél évvel korábban, 1567 tavaszán miért térítette volna erőszakosan, fegyverrel más hitre országa katolikusait? Így folytatódik az Országgyűlés határozata: „*Ezért pedig senki (...) az prédikátorokat meg ne bántsa, ne szidalmaztassék senki az religióért senkitől (...) és nem engedtetik senkinek, hogy senkit fogsággal, avagy helyéből való priválással fenyegezzön az tanításért, mert az hit Istennek ajándéka.*”

Tudjuk, hogy ez az országgyűlési határozat a világ első olyan okirata, mely vallásszabadságot hirdet, Erdély egyházi toleranciájáról tudósít olyan korban, amikor Európát még sokáig lángba borítják a vallásháborúk. Az 1568. januári országgyűlés a korabeli Európában példátlan módon járult hozzá a vallási felekezetek közti feszültség enyhüléséhez. A fejedelem áttért ugyan 1569-ben az unitárius hitre, de nem kötötte össze a felekezeti hovatartozását a más vallásúak üldözésével. Elképzelhetetlen, hogy a nyitott szellemiségű fejedelem, akihez a vallásszabadság törvénye köthető, egy évvel korábban fegyverrel akarta volna a székelyföldi katolikusokat áttéríteni. Szabó Péter történész írja Bocskai István és János Zsigmond című tanulmányában *In Studia Caroliensia* 2006/1. szám): „*János Zsigmond volt szemében (ti Bocskai szemében) az az uralkodói előkép, aki háborúval és békével a magyarság megmaradásának zálogául szánt Erdély-országot megalapozta és bővítette*” Bocskai János Zsigmondot „*princeps pacis*”-nak, a béke fejedelmének nevezte.

Hasonlóan ír Kovácsóczi Farkas (1540-1594) francia és olasz egyetemeken tanult erdélyi nemes, Báthori István padovai tanuló társa, aki a lengyel királlyá választott Báthorit Lengyelországba is követte Báthori István dicsérete (*De laudibus Stephani Bathorei*) című latin nyelvű munkájában, mely Velencében jelent meg 1571-ben, éppen János Zsigmond halálának évében. Magyarul az Erdély öröksége Erdélyi emlékirók Erdélyről II. kötetében, a Sárkányfogak 1572-1602 című írásban olvasható: „*Mi mást mondhatnék az ő esélyeiről és hazaszeretetéről (ti János Zsigmondéről) mint hogy dicsőséges volt egész élete, kiváló tettekkal s hazájával szemben szerzett ragyogó érdemekkel teljes (...) inkább szerette a békét, mint a háborút.*” Kovácsóczi írásában, mely négy évvel 1567 után íródott, egyetlen szó sem esik a korábbi fegyveres térítésről.

Megnéztem, mit ír a kor vallási toleranciájáról vagy intoleranciájáról a megjelenésekor óriási érdeklődést kiváltó háromkötetes Erdély története, melyet akkoriban (1986-1989. december 24-ig) a román határon átvinni életveszélyes volt. Az első kötet A kezdetektől 1606-ig Akadémiai Kiadó Budapest 1986. Szerkesztette Makkai László) tartalmazza Az Erdélyi Fejedelemség első korszaka című fejezetet. A szerző, Barta Gábor ezt írja: „*Az első zavarok a katolikus Báthori István uralma alatt az antitrinitáriusok elleni akciókkal kezdődtek. (...) A katolicizmushoz szigorúan ragaszkodó főúr választási esküjében ugyan szabad vallásgyakorlatot ígért minden bevett vallási felekezetnek (Ez katolikus, református, evangélikus és antitrinitáriusokra vagyis az unitáriusokra vonatkozott), ám a folytonos szellemi erjedés akadályozta az ország nyugalmanak helyreállítását. Elsősorban a legmerészebb újítók zavarták, tehát Dávid Ferenc és követői. 1578-ban a fejedelem szabad kezet adott a nála türelmetlenebb, ridegebb Báthori Kristóf vajdának. De még ő sem akarta a vallásüldözés véres kísértetét Erdélyre szabadítani.*” Inkább behívja Fausta Socinót az országba (Erről szól Páskándi Géza Vendégség című

történelmi drámája), hogy teológiai tudományával meggyőzze Dávid Ferencet. Ám amikor ez nem sikerül, a vajda Déva várába zárátja Dávidot, aki ott 1579. november 15-én meghalt. Ő volt a néhány évvel korábban, még János Zsigmond életében megalakult unitárius egyház első püspöke, aki nagy hatással volt az ifjú fejedelemre. Majd ezt írja még Barta Gábor: „*A szentháromság tagadók, az unitáriusok felekezetét nem lehetett törvényen kívül helyezni, hiszen Erdély magyar polgárságának nagy része ahhoz tartozott.*” Ám másodrendű polgárokká váltak, mert Báthori István fejedelem erőfeszítései megmentették az előzőleg több hullámban érkező reformáció következtében kihálásra ítélt katolicizmust. 1579-ben a katolikus papok száma Erdélyben alig érte el a harmincat. Zárt tömegben egyedül Csík és Háromszék földjén éltek katolikusok. Katolikus püspököt is csak Báthori István utódja, Báthori Zsigmond tudott kinevezni.

Mielőtt tovább mennénk, olvassunk bele egy kortárs, Borsos Sebestyén naplójába. Ő jómódú marosvásárhelyi kereskedő volt, a XVI. század első felében született. Naplóját János Zsigmondról és az erdélyi reformációról 1562-től kezdte írni Világnak lett dolgairól írott krónika címen, és írta egészen 1583-ig. Munkája a XVI. század talán legjellemzőbb alkotása. Nyomtatásban először 1855-ben Kolozsváron jelent meg.

Borsos Sebestyén és Nagy Szabó Ferenc János Zsigmondról és az erdélyi reformációról ír (Erdély öröksége Erdélyi emlékirók Erdélyről I. Tündérország 1541-1571 Franklin Társulat kiadása Budapest Szerkesztette Makkai László A reprint kiadás: Akadémiai Kiadó Budapest 1993.) Ebben a naplóban a szerző az adott évek legfontosabb eseményeit az átélő hitelességével örökíti meg, a ma látszólag jelentéktelen apróságokkal együtt. Feljegyzéseit unokája, Nagy Szabó Ferenc folytatja tovább a XVII. század elején. Borsos Sebestyén az 1562-es székely lázadást és az azt követő leszámolást János Zsigmond részéről aprólékosan megörökíti. Tudniillik az történt, hogy az 1558-as országgyűlés a székelyekre is kiterjesztette az általános adókötelezettséget, ez alacsonyabb volt, mint a magyar és szász adóteher, de a székelység ezt is nagyon megérezte. A székelyek fellebbeztek, erre a primorokat és a lófőket felmentették a fizetés alól, de a közszékelyeket nem, akik így egyenlőek lettek a vármegye jobbágyaival. Ez felbőszítette a székelyeket. A fejedelem csak azt látta, hogy a székelyek lázongó adófizetők, haddal ment hát reájuk 1562-ben, majd a segesvári országgyűlésen a szervezők és támogatók ellen is fellépett. A székelyek eddig szabadok voltak, vérüket mindenkoron hullatták, ha a király vagy a fejedelem hadba hívta őket, ez évszázados hagyomány volt, minden időben megerősített kiváltság, ezzel fizettek szabadságukért. Ám felemelt adót fizetni nem tudtak, többségük terméketlen, zord vidéken élt, vagyonuk nem volt. Megregulázásukra ekkor építteti a fejedelem a Székelytámad és Székelybánja várakat Udvarhely illetve Háromszék területén. Borsos Sebestyén naplójában az 1567-es évről mindössze ennyit ír: „*1567 esztendőben a király nagy erejét indította a bőjtmáshava fogya felé és személye szerint megszállá Kővárat, kit Báthori György a németek kezébe adott vala, kit ugyan meg is vón a király nem sokáig vitatván nagy erőss ostrommal, holott esék foglyá a bányai kapitány a Solyom Péter.*” Szó sem esik itt a székelyek elleni valamiféle hadviselésről, csapatokkal való felvonulásról ellenük bármilyen okból kifolyólag a

rosszemlékű 1562-es év után. A napló folytatásában Nagy Szabó Ferenc, az unoka visszatér az ekkor már évtizedek óta halott János Zsigmond korára, elbeszéli a reformáció térhódítását, megemlíti, kik álltak a király oldalán az új hit terjesztésében, s ír arról is, hogyan foglalt állást e kérdésekben maga a fejedelem: „Egyszóval: a szászokon kívül mind az országban lakó magyarság ily veszélyben forgott akkort. Csík, Gyergyó és Udvarhely egy néhány falukkal össze Marosszéken is a havas alatt egy néhány falu nem állottak el a régi avas pápistaság mellől, és a királynak is nem volt módja abban, hogy a papjaikat persequálja, hanem a mai napig is megmaradtak abban. Kolozsmonostor és ott a tájban is helyt állottak volt ebben a változásban és persequitióban akik máig is alkalmas szerént helyben vagynak. Ugyan nem is cselekedte a király azt, hogy ahol a község meg akarta vallását tartani, onnat erővel kiűzte volna a papot.”

Több utalást találtam a korról id. Cserey Farkas írásában a XVIII. századból. Cserey 1719-ben született a háromszéki Nagyajtán, korának egyik legműveltebb személye volt, hivatalos töltött be az erdélyi kancellárián, majd udvari tanácsos volt Bécsben. Mária Teréziától birtokot kapott Krasznán, Tasnádon, Zilahon cserében az erdélyi ügyekben adott tanácsaiért. 1782-ben halt meg Bécsben. A neve alatt jelent meg 1780-ban, vagyis jó kétszáz évvel az 1567-es év után, Geographia Mariana Regni Hungariae című írás. Az eredetit a gyulafehérvári püspöki levéltárban őrzik, de részleteket közölt belőle Nagy Imre 1862-ben A csíksomlyói tanoda és nevelde című írásában. A kutatók többnyire ebből a kötetből ismerik Cserey írását, és idéznek belőle, mert az eredeti nem hozzáférhető. A Tolvajos-tetői csata előzményeiről és magáról a csata lefolyásáról Cserey így ír: „...elfajulván az ifjú János király arra vetemedik, hogy már becsülete sem volt senkinek előtte, hacsak Szentháromság tagadó nem volt, végzést is írva az 1566. esztendőben Szent András napjában, hogy az Erdélyi Birodalomban mindenek Blandrata Györgytől függenek (A fejedelem olasz udvari orvosa volt), s a tőle választott papoktól hallgassanak, akik pedig ezeket háborítanak, úgy bűnhődjenek.” A Cserey-féle szöveg csak része az eredeti országgyűlési szövegnek, melyben az a rész, hogy: „az evangélium prédikálása semminemű nemzet között meg ne háboríttassék”-itt az Isten ígéjének hirdetése az „oláhokra vonatkozik, akik között a bálványozások kitöröltsenek, kik ha így az megértett igazságnak helyt nem adnának, eltávoztassanak” Majd így folytatja Cserey írása: „E végzés mellé nem akarának állani a csíki székelyek, kerülgeti őket János király ígéretekkkel és fenyegetésekkel is, de úgysem mehetne semmire velük. Felmérgelődék ezért, s a következő 1567. esztendőben sok fegyveres népet bocsájta rájuk, hogy erőszakosan kitérjenek az igaz hitből.” Cserey nem említi meg, hogy kiket, milyen létszámban, fegyverzetben, kinek a vezetése alatt történik mindez. Volt ugyan egy esemény, melyet Cserey felhasználhatott, kiváltó oknak tekinthetett. 1566. december 13-án Kornis Mihály a fejedelem megbízásából katonák kíséretében szedte be az adót a székelyektől, melyet a százszebesi vár felépítéséhez vetett ki a fejedelem. Kapuszám szerint 25 dénárt kellett volna fizetniük. Akkoriban Maros-Udvarhely-Csík megyéket bejárni több hónapba tellett, elképzelhető, hogy Kornis Csíkba épp a búcsú idején érkezett. Igaz, hogy az adószedés minden zavar, összezapás nélkül

zajlott le, a szokásos módon fegyveres kíséret részvételével, mely egyébként pár katonából és egy írnbokból állott. Később, a fejedelemmel egyidőben Kornis is felvette az új vallást, ám lehet, hogy a fegyveresek megjelenése Csíkban később más szerepet kapott. Id. Cserey Farkas munkáját sokszor „könyvként” emlegetik, „kéziratként”, „mű”-ként, de ilyen tárgyú könyv még nem került elő. Azt a háromoldalas kéziratot, melyet a gyulafehérvári levéltárban őriznek, lehet, hogy Cserey udvari káplánja, P. Katona György másolta az eredetiről. Vagy talán ő volt a szerző is? A keltezés ugyanis 1780. június, Kraszna, ahol Csereynek birtoka volt, ő maga azonban Bécsben élt. Ezt a hiedelmet erősíti Domokos Pál Péter Édes hazámnak akartam szolgálni (Szent István Társulat Budapest 1979) című könyvében. „A csíksomlyói pünkösdi búcsú történetét Katona György krasznai plébános jegyezte fel.” Tehát D. P. P. szerint nem másolja, hanem feljegyzi, írja. Majd Domokos Pál Péter folytatja e feljegyzést idézését „1567-ben Pünkösöd Szombattyán Blandrata György indítványából az ifjú János király, Zápolya János Zsigmond, az 1566-ban Szent András napja táján hozott azon végzés következtében, hogy Erdélyben a Vallás dolgában mindenek Blandratától függenek Papjaikkal együtt, az ellenszegülők mind hitetlenül bűnhődjenek, melynek a csíki székelyek engedelmeskedni nem akartak. Vágyon Csík és Udvarhely között egy rengeteg nagy erdő (...) ott szemben találkozáván fegyverre került közöttük a dolog. A csíkiak a jobb részt levágták a fejedelem hadának, a többiek nyakra-főre vissza szaladának. Sok bajuk lőn annakutána is a csíkiaknak János királlyal, de soha a hit dolgában meg nem adták magukat.” Cserey Farkas szövege 1780-ból való, attól kezdve számtalan helyen, szövegben tűnik fel. Ám az 1567-től eltelt kétszáz évben nem tudunk olyan egykorú vagy későbbi szövegről, mely elbeszelné a Tolvajos-tetői csatát, vagy ismert történeti tényként utalna rá. Talán ma már indokolt lenne a történet „valódiságát” vizsgálni, kutatni.

Id Cserey Farkasnak kortársa volt Leonard Losteiner ferences rendi szerzetes, aki két történeti munkát is írt Csíksomlyóról, melyeket a csíksomlyói ferences rendházban őriznek. Felhasználta id. Cserey írását, később azonban az ő munkáit használták mások forrásként, többek között Tisza Dénes szerzetes 1907-ben. Ezekben az írásokban már megjelenik István gyergyóalfalui pap, aki lelkesen buzdítja ellenállásra híveit. Részletes leírást kapunk István pap arany fényben tündöklő palástjáról, a csata alatt a templomban imádkozó asszonyokról, ifjú leányokról „szüzekről”, akiknek kibontott haja a hitükre törő ellenség elleni haragjukat tükrözte. Ám ezekben a feldolgozásokban az események nem jutnak el a csata leírásáig, csak az erkölcsi győzelemről adnak hírt. Elhangzik azonban a pontos nap is, május 8., mikor a gyergyóiak és csíkiak „csapata” egyesülve tart Csíksomlyó felé.

E korok írásaiban már szépen gyarapodik a mítoszteremtés eszköztára, csapatok, hadak, fegyverek, aranyos palást, kibontott hajú szüzek, imádkozó asszonyok, minderre majd mint tényekre fognak hivatkozni a következő korok.

Boldizsár Dénes 1930-ban írott munkájában egy homályos eredetű leltári iratra hivatkozva ismét a csatát említi, mely csellet dőlt el, ugyanis a csíkiak előzőleg befűrészelt fákat döntöttek a fejedelem seregére, aztán fejszecsapásokkal

végeztek a fák közt rekedt fejedelmi sereggel. Ez a szöveg előzetes toborzásról is beszél a fejedelem parancsára, aláírt ívekről, melyben kötelezik magukat a jelentkezők a harcra. Nem tudom, mennyire hihető ez, de ismerve a kor írástudását, elég kevésbé.

Érdekes, hogy Kájoni János (1629-1687) sokoldalú, művelt szerzetes évekig élt Csíksomlyón, foglalkozott a rendház történetével, tanított, írt, zenét szerzett, orgonát épített, de munkáiban egyetlen szóval sem említi az 1567-es hargitai csatát.

Az estleges csata évszáma körül is sok a homály. Losteiner Leonárd 1556-ra teszi a búcsútörténetet, holott az év októberében tér csak vissza anyjával, Jagelló Izabellával Lengyelországból a fiatal János Zsigmond, tehát tavasszal nincs még Erdélyben. 1817-ben báró Henter Antal Szent-Iványi nemes a kegyhely közelében, a templomkertben emléktáblát emeltetett, ezen az 1559-es évszám áll. *„Emlékeztére azon győzelemnek, melyet 1559-ben Pütkösöd szombatján ezen a helyen nyert ifibb János Zsigmond király hada ellen az maga Sz (ent) hitét védelmező székely nép. Ezen alkotmányt emelte Sep(si) Sz (ent) iványi liber báró Henter Antal az Krisztus Rengyének arany keresztes vitéze az Apost (oli) Királyi és császári felség arany koltos híve és nemes anya Udvarhely Szék fő király bírása 1817.”* Tehát „...ezen a helyen...”, vagyis eredetileg a Tolvajosi tetőn, a Lónyuggatóra szánták, a helyet azonban nem tudták azonosítani, ezért a táblát a Nepomuki Szent János kápolna oldalára helyezték. Később bevitték a templomba, de ma már ott sem látható. Erre a táblára hivatkozik a Révai Lexikon is az évszámot tekintve. A Szalvator kápolna előtt van egy kőkereszt, azon a következő felirat olvasható: *„Az első pütkösdi búcsújárás emlékére, melyet 1567-ik évben István gyergyóalfalui pap Csíksomlyóra vezetett.”* A kőkereszt hátoldalán: *„Isten tarts meg minket őseink szent hitében és erényeiben.”* Oldalán pedig: *„Állították 1878. évben.”* Így tehát három évszám van forgalomban: 1556, 1559, és 1567. Az 1556 azért nem hihető, mert ekkor a leendő fejedelem csak 16 éves, (1540-1571) miután török segítséggel visszatérhet anyjával együtt Lengyelországból, október 22-én ünnepélyesen vonul be Kolozsvárra, és bizonyára nem az volt a legfontosabb számára, hogy egy olyan hit védelmében hadakozzék, melyet csak ezután ismer majd meg. Az 1559-es év meg azért nem, mert ebben az évben lesz anyja halála után Erdély tényleges fejedelme, nem valószínű, hogy azonnal saját népe elleni hadakozással kezdi az uralkodását.

Orbán Balázs a Székelyföld leírása című hatalmas munkájára sok mindenben hivatkozni szoktunk, joggal. Az első kötet 1863-ban, a második 1869-ben jelent meg. Ez utóbbiból természetesen nem marad ki Csík-szék, Csíksomlyó, a búcsú. A kötet 11. oldalán találjuk a következőket: *„Szerencsésebbek voltak a csíkiak 1559-ben, Losteiner szerint 1556-ban a vallási meggyőződésüket megtámadó János Zsigmond fejedelem ellen, ki a reformációt el nem fogadókat üldözni rendelte. A papjaik által felbuzdított csíkiak megtámadták az engedelmesseget, s a királyi felszólításnak eredménye nem lévén, seregek küldettek Csík ellen. A hitet féltő papság keresztes hadat prédikált Csík népének, István pap Gyergyóból a Csík-Somlyóhoz gyűlt nép elére állt. A papok megáldják fegyvereiket, s a rajongásig lelkesült nép elébe indult a Nagyerdőn Udvarhely*

felől nyomuló fejedelmi hadaknak, s azokból sokakat levágván, viaszszalaszták.” Orbán Balázs több helyen könyvében Leonard Losteinerre hivatkozik, Csíksomlyó esetében is ezt tekinti forrásnak.

Lestyán Ferenc Megszentelt kövek című kétkötetes munkájában, mely a gyulafehérvári Római Katolikus Érsekség kiadásában jelent meg 2000-ben, az első kötetben ezt írja Csereyre hivatkozva: *„...a székelyek...veszedelmek, idők fejedelmek változása között is az igaz hitben megmaradtak.”* Majd hozzáteszi, hogy a fejedelmekre, háborúkra való utalás János Zsigmondra vonatkozik, akivel a székelyek a Hargitán szembeszálltak *„a vallási meggyőződésükre támadó János Zsigmond ellen, ki a reformációt el nem fogadókat üldözni rendelte”* - amint azt Orbán Balázs is írja a Székelyföld leírásában Losteinerre hivatkozva. Majd Lestyán Ferenc folytatja, hogy a hargitai csata 1567. Pütkösöd szombatján dőlt el, aminek emlékére tartják minden pütkösdkor a híres búcsút. Ám a leírás végén 2002-ben ezt írja: *„Újabb vélemény szerint nem került sor csatára. A védelemhez elég volt a felvonulás.”* Vajon az idős Lestyán vikárius gyulafehérvári magányában az érseki palota könyvei között milyen forrásokra bukkant, melynek alapján ezt a mondatot leírta? Ő lenne az első tudós pap, akiben kételyek támadtak a történelem és a búcsút kiváltó események közti ellentmondások felismerésében?

„Újabb vélemények” közé sorolható dr. Marton József gyulafehérvári teológiai professzor írása is, aki nem tartja megtörténtnek a Tolvajosi-tetői ütközetet, amint azt a Romániai Magyar Szó 1999. június 10. számában írja. Azonos véleményen van Jakab László kanonok is A búcsú után című írásában. Tódor Csaba pedig a fejedelem szerepét igyekszik tisztázni az Oka volt-e János Zsigmond a csíksomlyói búcsúnak? című írásában a Művelődés 1999/5. számában.

Simén Domokos több írásában részletesen foglalkozik a búcsú történetének feltárásával. (János Zsigmond valláspolitikája Keresztény Magvető 1993/1. szám, Történelem vagy legenda? Unitárius Élet 1998/november-december), a Dávid Egyetben e témában 1998. október 25-én tartott előadásában. Fodor Sándor, csíksomlyói születésű író könyvéről (Tíz üveg borvíz. Tűnődés séta közben Kriterion Kiadó Bukarest 1979) ezt írja Simén Domokos: *„A csíksomlyói születésű Fodor Sándor is hitetlenül csóváltatja tollát könyve írásakor, a nagyerdei csata „véres” eseményeit idézve, és annak a meggyőződésének ad hangot, hogy akkor és ott nem ontottak vért.”* Rugonfalvi Kiss István, debreceni történész professzor 1939-ben, P. Boros Fortunát (A Duna-deltába elhurcolt és ott, az ötvenes években elpusztult ferences provincia főnök) Csíksomlyó és a kegyhely című 1943-ban Kolozsváron kiadott könyvében foglalkozik a témával. Mindnyájuk következtetése az, hogy a hargitai csatának nincsen igazolható alapja. A búcsújárás eredetéről szólva szükség lenne a korszak vallási, társadalmi, politikai viszonyainak elemzésére, mert mindez máig hiányzik.

Mohay Tamás néprajzkutató, az ELTE tanára ennél tovább megy Egy ünnep alapjai: A csíksomlyói pütkösdi búcsú új megvilágításban című dolgozatában. (A dolgozat a Bolyai János Kutatási ösztöndíj támogatásával készült. Első változata elhangzott a Hajnal István Kör konferenciáján Szécsényben, 2000. augusztus 25-én, majd megjelent a kon-

ferencia anyagát összegyűjtő kötetben. A tanulmányt bővített változatát a budapesti Néprajzi Múzeum folyóirata, a *Fabula* közölte.)

Mohay ezt írja: „*Feltűnő, hogy a hargitai csatáról csakis a csíksomlyói búcsúval kapcsolatban esik szó, azon kívül nem találkoztam vele sem történelmi forrásokban, szakmunkákban, sem egyéb, a kort, János Zsigmond fejedelmet, az unitárius vallás terjedését vagy a katolikusok székelyföldi megtámadását tárgyaló írásokban.*” Egyik lábjegyzetében hozzáteszi: „*Természetesen az áttekintendő irodalom olyan bőséges, hogy elvileg nem lehet kizárni újabb adatok felszínre kerülését.*” Ez tudóshoz illő megállapítás, ő, aki a kérdés kutatója, nem tud ilyenről ugyan, de nem zárja le a lehetőséget. Elődei vajon tudtak ilyenről, amikor tényként írták le a vitatott eseményt, csak a forrást nem jelölték meg? Természetesen előkerülhetnek még elveszettnek hitt források, például a még részleteiben nem áttekintett teljes erdélyi emlékirat-irodalomból, vagy korabeli magyar vagy latin nyelvű levelezésből, illetve Erdély történetének részben kéziratban levő latin nyelvű történeti irodalmából. Vagy akár a korabeli Lengyelország levéltári okmányaiból, mert ne felejtjük el, hogy János Zsigmond anyja révén lengyel származású volt, éveket élt ott, a lengyel diplomácia minden bizonnyal figyelemmel kísérte az Erdélyi Fejedelemségben történeteket, a fiatal fejedelem érdeklődését a reformáció iránt, és szívén viselte az erdélyi katolikusok helyzetét a reformáció terjedésének korában. De az sem elképzelhetetlen, hogy az Erdélybe bekijáró portai küldöttek mindent feljegyeztek, ami a szultánt érdekelhetett, így aztán az erdélyi fejedelem minden lépéséről tudván, bizonyára nem kerülte volna el a figyelmét egy ilyen belharc, komoly hadakat megmozgató csata, mely az amúgy is a két tűz között őrlődő Erdélyt tovább gyengítette volna. Kerülhet elő még a hajdani Konstantinápolyból is valami érdemleges irat

Tánczos Vilmos néprajzkutató a Babeş-Bolyai Tudományegyetem Magyar Néprajz és Antropológiai Tanszék előadotánára Kitalált hagyomány? Mohay Tamás A csíksomlyói búcsújárás Történet, eredet, hagyomány című könyvéről ezt írja a Keresztény Szóban, valamint a Nyitott Könyv-L'Harmattan Budapest 2009-ben: „*A budapesti kutató (...) az írott történeti források alapján arra a következtetésre jutott, hogy mivel a csíksomlyói pünkösdi búcsú eredetmítosza először csak a 18. század végén bukkan fel rendelkezésre álló forrásokban, vagyis az 1567-es ún. „nagyerdei csatának” a korabeli dokumentumokban nincs nyoma, következésképpen a búcsú általánosan ismert eredettörténete nem egyéb, mint katolikus egyházi értelmiségiek által irányított tudatos mítoszképzés, azaz olyan kulturális jelenség, amit az antropológiai irodalomban „szerkesztett hagyomány”, „hagyományalkotás” és más hasonló műszavakkal neveznek meg. (...) Mohay a búcsú eredetmítoszáinak keletkezését az 1770-es évekre teszi, és a mítosz keletkezésében döntő jelentőséget tulajdonít Lostein Leonard, csíksomlyói ferences történész kéziratosa történeti munkáinak, valamint (...) Cserey Farkas bécsi udvari tanácsos 1780-ban keletkezett, azóta „elveszett” könyvének. Ez utóbbi munka a nagyerdei csata első magyar nyelvű leírását tartalmazza. (...) Jó valószínűséggel állítható, hogy voltaképpen nem is az akkortájt Bécsben élő Cserey Farkas, hanem a krasznai birtokán tevékenykedő ferences udvari káplán P. Katona György munkája. (...) Megtudjuk Mohay Tamás könyvéből, hogy a „kitalált*

hagyomány” megalkotói, Leonard Lostein, Cserey Farkas, P. Katona György, kapcsolatban álltak egymással, egyetlen szellemi környezetet alkottak. Elképzelhető, hogy a pünkösdi búcsú eredete körüli ún. „legendaképződés” jóval korábban kezdődött a 18. század végénél, és hogy a nagyerdei legendának mégis volt hajdanán valami történelmi alapja. (...) A csata konkrét lefolyásának története azonban mégis csak legenda. (...) Az ellenben nem legenda, hanem még kellően meg nem világított történelmi tény, hogy a reformáció megtorpanására valamilyen módon valóban sor került, és hogy ebben a katolikus székelység ellenállásának döntő szerepe volt.”

Az erős katolikus hit megtartása lassan a történelmivé vált emlékbúcsúkhöz vezetett a nép körében, hálaadáshoz a hit megtartása okán, ezt az erőt előbb-utóbb legendák övezheték. Táncos Vilmos továbbá a Csíksomlyói kegyhely története (Európai Idő Kiadó Sepsiszentgyörgy 1990) című könyvében ezt írja: „*Európa népei közül talán a magyar nép tiszteli leginkább a Szűzanyát. Első keresztény királyunk, az országalapító Szent István, aki örökös nélkül hunyt el, halála előtt Mária oltalmába ajánlotta árván hagyott népét és az országot. Így lett a Szűzanya a magyarok Nagyasszonya, népünk égi édesanyja és pártfogó oltalmazója. (...) Valószínűsíthető az is, hogy a Mária-kegyszobor csíksomlyói jelenlétének eszmei-ideológiai szerepe lehetett abban, hogy a katolikus székelység a 16. század derekán mozgalmasszerűen szembefordult a reformáció terjedésével.*”

Csíksomlyó a 20. század végére magyar nemzeti kegyhellyé lett. Az a magyar nemzeti kegyhely, amely a törökdúlás és a reformáció miatt a maga idejében nem alakulhatott ki a történelmi magyar királyságban, a 20. században Románia közepén jött létre. Tegyük hozzá, a Székelyföldön, a székelyek szakrális hegyének, a Hargitának a tövében. Az eddigiek alapján azt kell tehát gondolnunk, hogy a csíksomlyói búcsú eredettörténete mondaszerű, nem tartalmaz történeti elemeket. Talán inkább következménye a legendának. De varázsa, hangulata, megőrzött tradíciója összeköti a viharos múltat a nem kevésbé viharos jelenlét. Döntően hozzájárul a közösségi kohézió megteremtéséhez ma is, miként a múltban is. Ma a búcsú felekezetek fölötti évenkénti együttléte a Kárpát-medence magyarságának és a világban szétszórva élő magyaroknak.

Végül ismét Tánczos Vilmos szavait idézem: „*A csíksomlyói búcsú századok óta az ellenállásnak, a hithez való ragaszkodásnak a győzelmi emlékünnepe. Az önazonosság kinyilvánításának közösségi rítusaira ma a székelységnek nagyobb szüksége van, mint valaha. De Csíksomlyó nemcsak székely, hanem magyar nemzeti kegyhely is, és a világ magyarságának közös ünnepe.*”

Elfogadott tény a XVII. századi ferences feljegyzések alapján, hogy akkor már a hálaadó búcsú áttevődött pünkösdi szombatjára, ám az eredettörténet mítoszának létezése, a Tolvajos-tetői csata tényként való leírása XVIII. század végi.

Talán ma indokolt lenne a történet „valódiságát” is kutatni, feltárni, vizsgálni.

Serdült Benke Éva

(A dolgozat befejező mondatát nyilván a szerző szerénysége diktálta, hisz maga a dolgozat bizonyítja, hogy a feltárás jórészt megtörtént. Mindemellett vitairatok közlésének szívesen helyt adunk. A szerk.)

Dr. Szócs Károly

Valamikor a gólya hozta a gyermekeket ma pedig ezt a szerepet a karvaly ragadta magához

Gondolatok egy tv-disputa margójára¹

(Folytatás előző lapszámunkból, befejező rész.)

Nos, eljutottunk korunk legégetőbb problémája, a születési szám oly mértékű csökkenésének kérdéséhez, ami manapság az iparilag fejlett országokat egyaránt sújtja. A termékenykorú asszonyoként 1,15-re csökkent gyermekszám következménye a lakosság számának feltartóztathatatlan csökkenése. Ezt azonban bevándorlókkal kompenzálni – ahogyan történik – további, eddig nem ismert problémákkal ajándékozta meg a befogadó országokat. A továbbiakban viszont nem erről akarunk beszélni, hanem egy, Németországban nagy port felkavart vitáról.

Történt pedig, hogy egy közismert tv-bemondó asszony – olyasmiket mondott, ami, ha férfi mondotta volna, a feministák ösztöztetést vonta volna magára². A tv-bemondónő az emancipációt teszi felelőssé a születési számok veszélyes szintre csökkenéséért. Részletesebben, de tömören a lényeg tehát:

– Az emancipáció ellentmondásos szerepvállalásra kötelezte a nőt, alkalmatlanná tette az anyai szerepre, túlértékelte önmagát, és meggondolatlanul hitt is az emancipációban. Manapság a nő katonásan menetel – írja a háromszor elvált, egy gyermeket szült tv-bemondónő, aki a témáról könyvet is írt³. Sem a karrierben, sem a konyhában nem képes teljes munkára, a gyermekek elhanyagolása pedig abban mutatkozik meg, hogy manapság az iskoláskor előtti gyermekek fele jelentős beszéd- és motoros hiányosságot mutat. A férj pedig nézegetheti magát az emancipáció tükrében, felesége jobboldalán, és beteljesedik: vannak olyan férfiak, akiknél az egyetlen figyelemre méltó csak a feleségük.

– A kijózanodás elkerülhetetlen volt: az a nő, aki jó fél évszázaddal ezelőtt magára vállalta az emancipált nő feminisztikus szerepét, manapság ereje végéhez érve, veszített állásból nézheti, amit elért, illetve ami haszontalan volt. Kilúgozottan, és a folytonos erőit meghaladó elvárások miatt elfáradva, gyakran kilátástalanság által kínoztva. Feltevődik a kérdés, vajon az akadálytalan önmegvalósítás és az emancipáció nem volt-e fatális tévedés?

Évtizedek óta a természet azon törvénye ellen vétenek, amelyik felruházta a nőt az emberi faj fenntartásának kulcsszerepével.

– A mass media vesszőparipái, a felmutatott karriernők fel kellene tegyék a kérdést, vajon miféle célok vezérlik őket? – s akkor az őszinte válasz az öntetszés és hiúság lenne. Mi, asszonyok beképzeltük magunknak, hogy mindenre képesek vagyunk. Innen az út elkerülhetetlenül a nő elnőietlenéséhez és a férfi elférfiatlanosodásához vezet(ett). A férfiak csak húzzák-vonják széles vállait, amire mi nők valójában szívesen támaszkodnánk.

– A nő az egyedüli, aki a teremtésben reá szabott feladatának vállalásával összetarthatná a családot. Ehelyett az anyagi nyomásnak engedve pénzkérésre vállalkozott, s közben elpazarolja a mással nem helyettesíthető képességeit. Akinek valaha része volt a családi béke, harmónia és biztonság légköre jellemezte otthonban –, az tudja, miről van itt szó. Az emancipáció vezérei számára bizonyára mindezek idegen fogalmak maradtak.

– Mindez nyilván nem azt akarja jelenteni, hogy egy nő kizárólag csak a felsoroltakra összpontosítson. Tanuljon, s a családon kívül is tevékenykedjen, amennyiben képességei megengedik. De, mérték tartandó. Így E. Herman.

*

A szép karriert befutó asszonyok száma köztudottan nagy. A mass media pedig be is mutatott közülük sokat, csupán azt hagyták ki a bemutatásból, hogyan tett és tesz eleget egy ilyen nagymenő asszonyosság az otthoni anya- és háziasszonyi feladatainak. Bizonyára tart egy cselédet vagy házvezetőnőt – aszerint, ahogyan ott nevezik az ilyen személyt. A fejlett nyugati országokban sem cselédet, sem házvezetőnőt nem lehet találni, kelet-európai országokból szokás „beszerezni”. Van azonban egy típusos női foglalkozás, pontosabban egy olyan állás – rossz nyelvek szerint nem állás, hanem fekvés – aminek a neve titkárnő. Eddigélre egyetlen olyan könyvről tudok, amit egy olyan asszony írt, aki több évtizedet felölölő pályafutása alatt több nagy, nemzetközi szinten tevékenykedő vállalatnál volt titkárnő⁴.

¹ Wie soll ich dich empfangen? Die Hebamme und der Philosoph über Glück und Schrecken der Geburt im 3. Jahrtausend v. Chr. nach Christus, in: chrismon, Das evangelische Magazin. 12. 2007, Seite 22-25;

² Eva Herman: Die Frau von heute ist im Stechschritt unterwegs; in: Süddeutsche Zeitung, 24. 04. 2006;

³ Eva Herman: Das Eva-Prinzip – für eine neue Weiblichkeit; Pendo München und Zürich, 2. Auflage, 2006;

⁴ Katharina Münk: Und morgen bringe ich ihn um! Als Chefsekretärin im Top-Management. Eichborn, Frankfurt, 2006;

Írója álnév alatt írt, a cím magyarul így hangzik: És holnap meg fogom ölni (egy himnemű személyt, nyilván itt a főnökről van szó!), alcím: Főtitkárnőként top-menedzsmentnél. Nem tudhatom, olvasták-e olyanok, akikről szól, és netán magára ismert-e valaki. Én azonban azért szoktam az ilyen könyvet is lehetőleg elolvasni, hogy jobban láthassak dolgokat. Szavahihető megállapítások olvashatók⁵. Amikor letettem a könyvet, arra gondoltam, amit rég tudok: a hatalom deformál, igen gyakran korrumpálja is ... a férfiakat. Talán még helyesebb, ha így fogalmazunk: a hatalom kiszabadítja mindenkitől azt, ami benne addig lappangott. De, a másik oldal: milyenek a női vezetők? Hogyan néz ki egy hatalommal felruházott nő egy férfi titkár és a férfi „alattvalók” szemével nézve? Erről azonban egy férfi titkár eddigelé nem írt – olyan kevesen vannak, hogy nem telik belőlük írói képességgel megáldottra – , s ha írna is, nem lenne érdekes olvasmány. Márcsak azért is, mivel a teremtés szereposztásából adódóan a férfi és a női főnök magatartási mintái messzemenően eltérőek.

*

Természettudományos alapon gondolkodó orvosként, befejezésül messze elkerülök minden, a mass mediában már-már közhelynek számító ajánlást. Ehelyett a maximálisan sarkított természeti törvényre hivatkozok: a Dalai láma szájából hangzott el, immáron négy évvel ezelőtt.⁶ Nina Ruge, egy tv-adás moderátora beszélgetett a Dalai lámával és nekiszegezte napjaink egzisztenciális kérdését: Mi a véleménye arról, ahogyan manapság az élettársak tudatosan gyermek nélküli életre rendezkednek be? Őszentsége azonnali spontán reakciója a szokásos kacagás volt, majd ezt mondá: »Miért vagytok ezen a világon? Ha..ha..ha! Mondjad! Azért vagytok-e itt, hogy gyermeket nemzzetek, mint minden állat ezen a világon? Igen! Ugyanazért vagytok itt ezen a világon!« Itt újból félhangosan kacagott, ha ... ha ... ha..., az ő utánozhatatlan módján, mint mindig⁷.

Gondoljunk a tiszavirágra: egy napig él és egyetlen életcélja a szaporodás; gondoljunk a gólyára, amelyik azért jön vissza hozzánk hűségesen saját fészkeire, hogy kiköltse és felnevelje 2-3 fiókáját. Bizonyára ezen, ősidők óta minden évben megismétlődő történés miatt ruházta fel a nép a gyermeket hozó szereppel is! Alig hiszem, hogy még elhangzana „a gólya hozza a gyermeket” mondás. Jobb is,

hiszen manapság ragadozók, a karvaly-félék⁸ lettek az ügyrévéseik és vámszedői is. Személyes vélemény – olyan durva, mint hétköznapijaink.⁹

»Mikor házad egy gyermekkel gyarapodik, olyan hangos lesz az elkövetkező időkben, hogy néha próbára teszi idegeidet. Aztán elmegy a gyermek és olyan üresség és csend lesz házában, hogy alig bírod elviselni.« (John Andrew Holmes, US-amer. publicista; *1823-†1872)

ADDENDUM

Valójában honnan is származik a népi mondás: a gólya hozza a gyermeket?

Legelőször is megérdeklődtem, hogy a románoknál is ismeretes-e ez a mondás? Azt a választ kaptam, hogy igen, de csak a városlakóknál, és nincs benne az alapfölkorkincsen, ami arra engedne következtetni, hogy a magyaroktól vették át.

Megkérdeztem Lőrinczi Lászlót, Szardiniában: igen, ott is így mondják, csupán nem is ismerik a gólyát, mint madarat, mert a gólya ott nem fészkel; és elmondotta gyorsan azt a saját élményét, amikor egy olasz turistacsoporttal Marokkóban járt, és a kirándulók először láttak sok-sok gólyát (Európából jövet pihentek, hogy tovább folytassák útjukat délebbre), és mennyire meglepődtek, hiszen olyan madarat még nem láttak!

A Wikipédián, meglehetősen nagy német nyelvű anyag található. Németországban ősidők óta ismert és erős népi hagyomány a gyermeket hozó *Klapperstorch*, (: kelepelő gólya) ahogyan azt németül nevezik. Spitzweg¹⁰ közismert festménye is kifejezi ezt a tényállást. A Wikin a következő olvasható (nagyon röviden):

- a gólya szerencsehozó; (nyilván ezért nem bántja senki a gólyafészket a Székelyföldön sem!)
- a mondás szerint a Klapperstorch hozza a gyermeket;
- sőt, Thüringiában a gólya vette át a húsvéti nyúl szerepét is;
- Elzászban a gólya a nemhivatalos címermadár, regionális szimbólum, ami azért jelentős, mivel a mai Elzászon kívül a gólya Franciaországban csak északon és délnyugaton, meglehetősen kis területeken fészkel, s így csak mint átvonuló vándormadár fordul elő, és ennek megfelelően ott sem hozza a gyermeket. Sőt, elzászi dialektusban ismert, hogy a gólya csak ott teszi le a gyermeket, »ahol

⁵ Például: a főnököt a saját feleségénél jobban ismeri a titkárnője; a felső emeleten (management) egyetlen biztos hely van: a női wc; a lábak egymásra rakásával a főnök figyelmét irányítani lehet; kétféle titkárnő van: amelyik fekete melltartót visel a fehér blúz alatt, és amelyik fehér melltartót a fekete blúz alatt; minél rövidebb a szoknya, annál kevesebb a munka az asztalon, stb. stb.

⁶ Alexander Marguier: Passé ist passé, in: Frankfurter Allgemeine Sonntagszeitung (FAS) Nr. 22, 1. 06. 2008, Seite 54;

⁷ Hogy a Dalai Láma által mondottak a legalapvetőbb természeti törvény közérthető formában való kimondása, jószerevével alig gondolná az olvasó, különösen azt, hogy ugyanez érvényes a növényvilágban is! Íme: a Cydia pomonella (: almamoly) egy lepke, amelyik petéit az almába rakja le, aminek következménye, hogy az ilyen alma korán ér és korán földre hull. Ennek pedígen a magyarázata abban áll, hogy az alma megmenti a szaporodását szolgáló magjait azáltal, hogy ethylen gázt termel, amiről ugyebár tudjuk, hogy meggyorsítja az érés folyamatát. Emiatt hull le koracéretten az almamoly által, nyüvessé vált alma, benne a korán megérett magvakkal. A növény is csak alapvető feladatát teljesíti: a szaporodását.

⁸ a karvalyról tudjuk, hogy a kiköltött 2-3 fióka közül az erősebbik kitaszítja a gyengéket a fészekből: ez az egyke a ragadozó madárnál;

⁹ a kilencvenes években egy állásra pályázó fiatal nőnek azt mondotta a megpályázott intézet főnöke: tegye le, ide az asztalomra az uterusát, és akkor felveszem! A történet pikantériája: a pályázó egy fiatal orvosnő, a főnök pedig a megpályázott osztály vezető főorvosa volt; (nem nimbusz rombolási szándékú lábjegyzet)

¹⁰ Spitzweg, Carl (*1808-†1885) német gyógyszerész, a biedermeier-kor festője és illusztrátora; empátiával megfestett képei a polgári idill megdicsőülése; lásd: A szegény költő c. képét; a Jön a gólya c. képen a gólya csőréből lógó polyába csomagolt baba alatt három fiatal lány kőtenyét kiterítve-kifeszítve tartja és fogná fel a babát;

hallja, hogy elzászit beszélnek» (ez a német egyik dialektusa), egyébként tovább repül.

A német népi hagyományban a gólya kettős szimbólumot képvisel:

- pénisz-szimbólum: az Mhd-ban (Mittelhochdeutsch: 1100–1300 közötti időt öleli fel) a "des mannes storch" (a férfi gólyája) volt egyike a sok pénisz-megnevezésnek; innen az elképzelés, hogy a gólya az anya lábába (lába közé?) csipett;
- gyermek-hozó: a gólya kiemeli a békát a tóból és meg teszi. Mivel az anya lábába csipett, kézenfekvő, hogy a gyermeket is hozza, minekutána kiemeli az élet forrásából; a németek a gólya-hagyományt indo-germán eredetűnek tartják.

A gólya nem fordul elő (értsd: nem fészkel, sem költ) Skandináviában, Nagybritanniában, Olaszországban, és részben Franciaországban; Európából két fő útvonalat követnek Afrika felé: Isztambul és Gibraltár felett.

Az elmondottak szerint kézenfekvő a kérdés: kitől vették át az olaszok a gyermekhozó gólyamadár mondást? Erre

csak egyetlen válasz lehetséges: a németektől, ismervé a rendkívül szoros történelmi kapcsolatokat. Elegendő lehet, ha csak Barbarossa Frigyesre gondolunk, a Castel del Monte építőjére, ahol az uralkodó a solymászásnak hódolt és arról könyvet is írt! Mi, magyarok is csak a németektől vehettük át – ehhez sem igen férhet kétség.

Dr. Szócs Károly a következő levelet küldte a szerkesztőnek, ragaszkodva ennek közléséhez

T. főszerkesztő úr! Minekutána egyesek által a testsúly szó helyett használt testtömeg kifejezést kifogásoltam, némelyek azzal vádoltak, hogy nyelvileg megrekedtem a 70-es évek szintjén. Eképpen nem maradt számomra más, mint hogy kiszálljak a szóban forgó, előrehaladottak nyelvét beszélők és írók táborából és sorából!

Távozásom alkalmát arra is felhasználom, hogy megköszönjem az Átalveto olvasóinak, ha szívesen olvasták egyik-másik írásomat.

Mit fogok csinálni? Irogatok németül, mint eddig is, az erdélyi szászok Münchenben megjelenő honlapjába, valamint történelmi folyóiratába, ahol már eddig is megjelent olyan írásom, amelyik eddigél egyáltalán nem ismert anyagot tartalmaz, l. "Noch einmal über Prinzesse Omer. Eine Spurensuche im 21. Jahrhundert"- ez azon bizonyos báró Braunecker- féle anyag, amelyről francia levéltári kutatásim alapján egy eddig nem ismert, végérvényes helyzetet sikerült a történészek elé tárni.

Eddig a levél. A szerk. hónapokon át sikertelenül próbálta Dr. Sz.K-t meggyőzni sértődöttségének alaptalan voltáról, hiszen írásainak egyik különösen értékes vonása éppenséggel nyelvezetének sajátos egyénisége, zamata volt. Az idegen nyelvi környezetben a magyar nyelv szellemét, belső logikáját magas szinten megőrző és azt művelő orvos-íróként eszerint legérzékenyebb pontján érte a sértés, talán a sértők szándéka ellenére. Ezek után nem marad más hátra, mint itt, a nyilvánosság előtt mondani köszönetet neki sokéves hűségéért, amivel lapunkat, olvasóinkat, mindannyiunkat szolgált, szellemi sziporkáiért, nyugtalan szellemének megannyi találatáért, sokoldalú műveltségének megnyilvánulásaiért.

Adjon Isten neked további tartalmas éveket - ám legyen ahogy mondod: a német kultúrában és nyelvben élve -, miközben jól tudjuk, hogy anyanyelved terhértől és gyönyöreitől úgy sem szabadulsz. Isten éltesen sokáig, Károlyunk. (Ha utólag mégis meggonolnád magad, nagy örömmel látnánk viszont!)

Aforizmák a tudományról

A tudománynak is megvannak az apostolai, mártírjai, törvényhozói, katechizmusa, és behatol mindenhová.

Amikor a történetnek vége, megjelennek a történészek.

Minél nagyobb volt a bizalom a tudományban, annál nagyobb volt a csalódás.

Minden tudománynak megvan a maga ideje.

Az értelem az élet végén jelenik meg; minél többet ismer fel, minél érettebb lesz, annál inkább hanyatlak az értelem és a képzelőerő, azon két erő, amelyből származik minden kezdeményezés és lelkesedés.

A tudomány az érett életkor terméke, és nem képes a tovatűnő éveket megújítani, sem az ifjúságot visszahozni.

Az érett életkor bizonyosan a legszebb időszak, de nem kezdet, hanem eredmény és inkább méltó koronája az addigi eseményeknek.

Az életet akkor ismerjük fel, amikor tovatűnik, és csak akkor értjük meg, amikor elveszítettük a felette való hatalmat.

(Gyűjtötte és németből fordította Dr. Szócs Károly)

A művészet

*Művészet nincs eszme, ideál,
Emberi értékek keresése nélkül.*

Nagy Imre

A valóság formai jegyeinek és törvényszerűségeinek a felhasználása az egyéni kifejezőkészség sajátos eszközeként: ez a művészet. Minden művészetnek megvan a maga jelrendszere, nyelve, mellyel az értelmi, érzelmi közlés megvalósul: színek, formák, hangok, szavak, mozdulatok. Mindegyik jelrendszer a valóság olyan vetületeit tárja fel, amelyek csak azon a nyelven ismerhetők meg, és más nyelvre, jelrendszerre tulajdonképpen lefordíthatatlanok. Mindegyik művészeti ág más és más szempontot, nézőpontot képvisel, ezért egyik kifejezési forma a másikat nem helyettesítheti, de kiegészítheti.

Maga a közlés, vagy a pusztá ábrázolás ténye azonban még nem művészet. A művészet nem abból származik, amit az ember elmond, leír, vagy bemutat, hanem abból, amit általa éreztet, sejtet, érzékeltet (: rejtett közlés vagy metakommunikáció). A művészi mondanivalót: a művész véleményét a valóságról tehát nem is a téma, hanem a jelek egymással való szerveződésének a sajátos módja, vagyis a stílus fejezi ki, tolmácsolja.

A művészet lényege, legfontosabb követelménye és eredménye a szépség. A művészi szépség viszont a tökéletességből származik.

Tökéletes az, amihez sem hozzátenni, sem elvenni tőle nem lehet már semmit, anélkül, hogy ne rontanánk rajta. Minden valóban művészi alkotás a maga nemében tökéletes: ettől szép. Éppen ezért minden kor és nemzet népi és magas művészete egyaránt egész értékű és maradandó érték, mely – bár idővel korszerűtlenné válhat – sohasem válik rúttá, művésztelenné, ha egyszer már igazán az volt. A művészetben tehát az ember voltaképpen a tökéletesség iránti igényét valósította meg.

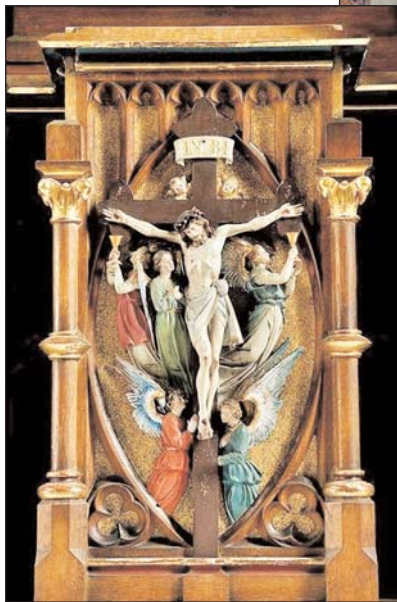
A művészet szépsége azonban nem abban áll, hogy feltétlenül valami „szépet” ábrázol. A műalkotások szépsége, esztétikai értéke tehát nem attól függ, hogy milyen témák ábrázolása áll a középpontjában, hanem elsősorban attól, hogy mennyire tudja hitelesen tükrözni azokat, vagyis attól, hogy mennyire sikerül az igazságot – akár a rút igazságot is –, a tökély színvonalán bemutatnia. A műalkotás tehát nem is köznapi értelemben szép: inkább igaz; nem is a gyönyörködtetés a fő hivatása, hanem a

megértés és a megértetés. A tökéletes technikai kivitel és tetszetős külső azonban önmagában még nem szépség. A művészi szépség több mint formai tökéletesség, de a valóság tökéletes utánzásánál is több. A formális utánzás csak mutatványokat hozhat létre, de nem műalkotásokat. A művész nem másol, hanem alkot.

A művész, ha olyannak is ábrázolja a valóságot amilyen, közben éreztetnie kell, hogy milyennek szeretné, milyennek kellene, vagy milyennek nem szabad lennie. A művészet nem csak téma, hanem eszme is, ezért nem csupán ábrázol, hanem kifejez. A művészetnek tehát többnek, magasabbnak kell lennie a valóságnál, olyan világot kell megjelenítenie, ami minta: az igazságot kell bemutatnia.

A művészet tárgya a lehetséges is, nem csupán a létező, mert amit látunk, az csak egy tény; de nem a tények a maradandóak, hanem az eszményi igazságok. A művészet ezért miközben szemlélteti a valóságot, egyúttal túl is mutat rajta. Mégis: ez az igazi, magasabbrendű valóság, ez a helyesebb, mélysebbebb valóságismeret, melyet az eszményi igazság fényében láttat.

A művészet tehát az igazi szépséget: az igazság szépségét ragyogtatja föl, a lét örök, kozmikus elemeit, hiszen megörökíteni csak örökkévaló értékeket érdemes. A műalkotás ezáltal nem csupán gyönyörködtet, hanem

értékítéletet is fogalmaz meg (: jó–rossz), s miközben állásfoglalásra: jóságra készítet, segít felülemelkedni, kissé elszakadni is a közvetlen, nyomorúságos valóságtól, vagyis hitet, reményt is ad.

A művészet mégsem a valóságot feledtető mákony, hanem gyógyír, mely erőt ad az embernek, hogy szembenézessen a valósággal. Az igazi művészet ugyanis sohasem azzal fejezi ki a szépséget, hogy megszépíti, kiszínezi a szürke valóságot, sem azáltal, hogy elhagyja belőle azt ami rút, hanem azzal, hogy a „csúnyában” is megláttatja a szépet, az olcsóban is az értékeset, a kevésben is a sokat, az egyszerűben is a nagyszerűt, a tragikusban is a magasztost, a sötétben is a fényt, és a végesben is a végtelent. Nem meghökkenteni akar, hanem megrendíteni.

A művészi szépséghez tehát a mondanivaló szépsége, magasabb rendű igazsága is hozzátartozik, hiszen nem ítélnék szépnek az olyan alkotást, amely nem az erkölcsileg jó számára nyeri meg rokonszenvünket. A szépség ennél fogva erkölcsi kérdés is, erkölcsi mondanivaló nélkül nincs igazi szépség, mint ahogy nincsen igazság sem. A művészi igazság és az erkölcsi igazság egy, emiatt igazság híján a szépség tetszetősséggé halványul, a művészetből pedig álművészet, pusztá látványosság és esztelenség lesz. Látható tehát, hogy szeretet nélkül nincs művészet. A szeretet világítja meg az élet igazi lényegét, nem a tudomány, a szeretet pedig művészi árnyalatokban mutatkozik meg, nem matematikai formulákban. A társadalmi-lelki érzékenység és a művészi érzékenység ezáltal összefügg, de nem tudás, hanem átérzés, mely fejlett érzékenységgel megáldott művészeknél életérzésben csúcsosodik ki. Ők a kort nem megértik, hanem átérzik, ami mégis a valóság tökéletesebb megértéséhez vezet.

Így hát nem csak az a műalkotás művészietlen (giccses) amelyik formailag nincs szépen megoldva, hanem az is, amelyik tartalmatlan, erkölcstelen és hazug. Az álművészet csak nyelvét, jelrendszerét kölcsönzi a művészetektől, de mondanivalóját, tartalmát már nem: eszmék, gondolatok helyett csupán képekkel tölti meg a fejünket, s miközben kiszorítja onnan az értelmes gondolatokat és érzelmeket, a rosszhoz és a károshoz csinál kedvet. Ezzel elveszíti eredeti rendeltetését, az eszköz lép a cél helyébe, és eszmeiség helyett pusztá formalizmusba, közhelyekbe és közönségességbe süllyed.

A művészet ellenben közérdekű cselekedet, bekapcsolni akar bennünket a világba, nem kikapcsolni belőle, s miközben korának és közösségének örömeit és bánatait fejezi ki, segíteni, javítani is akar a világon, vagyis népének lelkiismerete. A művészet tehát azzal, hogy megláttatja a valódi szépséget, nem hamisítja meg, csupán átlényegíti a valóságot, ugyanakkor sokkal élesebb megvilágításba is helyezi az eszmények fényében. A művészet egyfajta nyelv, amely nem mond, hanem éreztet és érzékeltet, de a maga módján és a tudományos tükrözés kiegészítésével segít mélyebben belelátni az anyaggal együtt változó társadalmi valóságba, hogy megjobbítsa azt, és megkönnyítse beilleszkedésünket mindjobban átalakuló művi világunkba. A művészet azonban nem csak az emberhez

és környezetéhez, hanem az ember felettes énjéhez, eszményeihez is igazodik, s mivel nem csupán a külsőt, hanem a benső szépséget is képes megmutatni, elfogulatlanabb ítéletalkotásra és magasabb életszemléletre készítet.

A művészet tehát bennünk van: maga a lélek, azaz a lélek mélyén rejlő benső szépség kifejezési formája, nyelve. Művészi forma nélkül magasabbrendű lelki tartalom ki sem fejezhető. Így hát a művészet mindenekelőtt látásmód (az illető korszak jellemző látásmódja is), s csak azután ábrázolásmód. Az ábrázolás, megjelenítés már csupán mesterség (szakismeret és bizonyos rátermettség, ügyesség) kérdése.

Ezért aki embernek kicsi, művésznek sem lehet igazán nagy. Senki sem nyújthat többet, mint legbensőbb lényege; viszont művébe belekerülhet lényének legjobb, legtisztább része.

A műben megáll az idő, ám ezáltal változatlanul megőrizi és fenntartja az eszmét, folyamatosan emlékeztet rá, és segít felidézésében. A művészi mondanivaló megértéséhez, a rejtett közlés felfogásához művészi érzékenység szükséges, melynek kialakításához a műalkotásokkal való gyakori kapcsolatból adódó jártasság, valamint kellő társadalmi érzékenység is nélkülözhetetlenek. A társadalmi (lelki) érzékenység és a művészi (szellemi) érzékenység közötti összefüggés azáltal valósul meg, hogy mindkettő átérzésből, beleélésből fakad. A társadalmi (lelki) érzékenység ily módon elősegíti a művészi (szellemi) érzékenység kifejlődését, fogékonnyá tesz a művészi értékek, a szépség, és általában a finomabb hatások és árnyaltabb benyomások érzékelésére. A lélektelen, érzéketlen emberek csak a formát érzékelik: szórakoznak, de sohasem jutnak el a mondanivaló mélyebb megértéséhez. A beleélés, átérzés viszont úgyszólván tapasztalati ismereteket nyújt olyan helyzetekre vonatkozóan is, amelyeket közvetlenül nem éltünk át. Így elmúlt időszakok élményszerű megismerése tanulságokkal szolgálhat a jelenkor számára is. Ezért a régre is szükség van, de a korszerű művészet: szükséglet, mert a mai időkhoz, mai körülményekhez való helyes viszonyulást segíti elő. Korszerű a művészet akkor, ha az örök emberi mondanivalót újszerű formában, a mai kor életérzését tükrözve jeleníti meg.

A művészi képzettség megtanít a művészi nyelvek ismeretére, ha nem is mindig a beszéd, de legalább a megértés szintjén. A művészetek nemcsak a szépérzékünket fejlesztik, hanem az alkotó képzelet, a lelki érzékenység, az erkölcsi, érzelmi és akaratni nevelés, sőt még a testnevelés, ezen belül az érzékszervek, hangszalagok, kézügyesség stb. sajátos fejlesztése is részét képezik. A művészetek gazdagabbá teszik a lelket, fejlettebbé az ízlést, bővítik a világról és benne önmagunkról való ismereteinket, megértőbbekké, jobbakká, de erősebbekké is tesznek, növelik kifejezőkészségünket és megfigyelőképességünket, ugyanakkor az emberhez legméltóbb gyönyörűségek közé is tartoznak.

Véér Győző, Szováta

Gyárfás András

Gömbvillámok

(Folytatás előző lapszámunkból)

Nekimennyek/nemennyek

Igen, ez a Hamlet-i kérdés. Több hónapi készülődés után és most már hetekkel az események után is félve ülök ide, hogy az 50 éves érettségi találkozóról jelentést a nagyvilágnak, beszámolót az ismerősöknek, betétlapokat a megjelent Jubileumi könyvbe vagy tudomisényt írjak.

Mögöttem a 10-20 stb. évi összeröffenésekkel be kell valljam, hogy az 50-esnek megvan az a tudat alatti szörnyű terhe, hogy igen, lehet, ez az utolsó. Az utolsó ebben a formációban, mert már az utóbbi 5 évben is egyre sűrűbben lőnek, az utolsó, mert egyre kevesebben ismerjük fel egymást és fogynak a közös emlékek a gyengülő memóriával (...)

Nem értem, most már nyugodt fejjel sem, miért kellett a Bolyai megszokott kávéházat lecserélni egy „elegáns” és persze drágább vendéglőre. Az egyetlen hibája a konviktusnak a rém hangos zene volt, ami lehetetlenné tette a beszélgetést az asztalnál, na hát, ezt az újban, köszönhetően az azóta óriásit fejlődött hangkövetítésnek, megsokszorozva kaptuk, még másnap is remegett a gyomrom a decibelektől.

A réginek megvolt az a varázsa, amit először tökéletesen a Mester Pista gyerekei adtak elő, amikor az első vakációjukon a nagymamánál minden reggel panasszal fordultak a nagymamához, hogy a tejeskávét otthon a mamájuk másképp csinálja. Míg egyszer a nagyit telefonhoz hívták, a tej a kályhán maradt, és az utolsó pillanatban a kifutás előtt még sikerült lekapni, de már enyhén odakozmálva. -Ez az nagymama, így kell. Ez az az íz, amit mi megszoktunk és szeretünk.

Az elegáns vendéglőről csak annyit, hogy az óriás masnikkal átkötött székek óhatatlanul azokat a tsz-elnököket juttatták eszembe, akik, mikor megjelentek, a golyóstollból ahány csak belefért annyit zsúfoltak a felső zsebükbe, s akár csak Brezsnyev a tengernyi, teljes mellett takaró kitüntetéssel, grasszáltak a földeken. (...)

Megismétlem, amit már valahol régen a találkozókról leírtam: a rövid s valahogy mégis összejött beszélgetések meggyőztek, akárcsak Karinthy Ferencet, hogy az érettségikor vagány fiúk mára is azok maradtak, de az akkor már hülyék még csúnyábban meghülyültek.

Vidám pillanatok

A találkozó, ne túlozzam el, azért nem volt a sirlmak völgye. Apró kis események, ha nem is ott és nem is akkor, de most utólag röhögésre csiklandanak.

A Vártemplomban ökumenikus istentisztelet volt szervezve számunkra, és én, mint református pap fia, katolikus kántorigazgató unokája, megfelelőnek éreztem a zsoltárénekléskor a pillanatot, hogy bizonyos vokális és mentális kvalitásaimat előtérbe helyezzem. Emlékezve még a Gyermek Népi Együttesben megtanult Prima Vista-ra, nagy lendülettel vetettem be magam az éneklésbe, míg a pad alatt egy enyhe bokarúgás figyelmeztetett, hogy vagy az orgona, vagy én, de valamelyik falsot fogott.

Kishon Ferenc nagyot téved, amikor humoreszkjeiben a fele-

ségét minden feleségek legjobbjának nevezi, igaz nem volt honnan ismernie az enyémet. Mikor másodszorra is (makacsul nem akartam elhinni, hogy a memória és szem idővel gyengül, és a hangom is, mint 14 éves koromban, újra mutál) fél hanggal fennebb énekeltem mint a tömeg, azt hitte, hogy az előző figyelmeztetését nem éreztem vagy nem vettem komolyan, és most már (amúgy is a női foci világbajnokság lázában él a TV) egy szabadrúgásnak is beillő inkább büntetést, mint figyelmeztetést adott. A hatás leírhatatlan, azaz élvezhetetlen lett, mert a felajdulásom egy oktávval fennebb vitte a fisztulást, kappan-, a sorból most már végleg kilógó hangomat.

Így megfélemlítve aztán nagy sajnálatomra elmaradt a Himnusznál szokásos szólóm a Megbűnhődte-nél, ugyanis időtlen idők óta az egyetlen férfi vagyok a társaságban, aki megpróbálja ezt oktáv-leereszkedés nélkül kiénekelni. A szám maximálisan tátva volt, az akarat is, avagy a csakazértis dolgozott, de hang nem jött ki a torkomból. Így megspóroltam egy tizenegyest a lábszáramnak, de szomorúan könyveltem el, hogy újra szegényebb lettem valamivel.

Ha most valaki

megkérdezné, hogy tulajdonképpen mi is az, ami a Találkozó hiányzott, csak a vén székely bácsi választát tudnám idézni, ki a falujukba járó és a déli harangszó elmaradása okai után érdeklődő városinak azt válaszolta: - Hát annak több oka is van, az első, hogy nincs harang a faluban. -A többit ne is mondja bácsi! Csak nálunk a szerveztlenség okozta hiányokat pótolni tudtuk volna egy kis memóriával.

Vegyük az oszifő-órát, amelyik természeti katasztrófát felülmúlóan tett tönkre mindent, ami útjába került. A végzetes tévedés sajnos későn derült ki. A meghívott tanár azzal a meggyőződéssel ült a katedrához, hogy itt most ő a Főszereplő, és az egész erre szánt időt alaposan felkészülve (nyomtatott, előre megírt szöveget olvasott fel) a meghatottság könnyei okozta kis szünetig (csak ő könnyezett, én valahogy visszatarattam) az egész életére kiterjedő beszámolóval ütötte agyon. Nekem egy mondat maradt meg: - A hosszú és boldog házasságunk titka, hogy felesége mindig kitalálta a legtitkosabb gondolatait is. Hát én már ott kapásból hozzá szerettem volna fűzni (és a 45 év házasság ami mögöttem van, feljogosított volna erre), ha egy feleség ezt tényleg meg tudja tenni, nincs a világon házasság, ami tovább tartson egy hétnél...

Szűkebben fogalmazva, nem is mellékszereplő, hanem egy kellék ragadta magához a show-t, és ebből lett a baj. És itt jön a szemrehányás magamnak és az osztály memóriájának. Ezelőtt 50 évvel, ha az unalom ragacsossá vált, vagy az izgalom tűrhetetlenné, Icuka csuklani kezdett és meg volt minden mentve. Icuka magán viselte az ötvenes évek Ludas Matyijának a bomba sexi Icuka vagy Jucika minden vonalát, s ha csak alig hallhatóan megszólalt a Cicc, már tudtuk, itt már nem lesz többet feleltetés, és a fizikai fájdalmat okozó magyarázás is véget ér. A Cicc és Cicc mind sűrűbben és hangosabban hangzott, és emelkedett meg süllyedt két kebel, s vele a sok kapukulcs, míg a tanár engedélyezte, hogy két fiú kikísérhesse Icukát a folyosóra, s olyan 5 perc múlva vissza. Újra itt van közöttünk, és a más jellegű izgalom. Feloldja az unalmat, a feszültséget.

Igaz, ha most őszintén utánagondolok, az 50 éves találkozóra Icuka magával hozta az összes kelléket, de azóta a kapukulcsokat felváltották a modern apró kódolt nyitó-csukó szerkezetek, s így még ez sem mentette volna meg a hangulatot.

Hohó, álljon meg a menet!

Így kellett volna felkiáltanom a Díszteremben a záró akkordként bejelentett Himnuszok előtt, vállalva ezzel a lövétei völegény trivialitását is, kitől a szólás származik. Ha valaki nem emlékezne, hát az úgy volt, hogy a templom felé vezető keskeny pallón a völegény megbotlott és ijedt kapaszkodásában a menyasszony szoknyája alatt keresett és kapott fogózkodót:

-Hohó, álljon meg a menet, f...a van a menyasszonynak!

Még ez az útszélsőség is illő lett volna a tönkretett ünnepséghez. 50 éves történelmünkben egyedülálló, történelmi események voltak az iskola és a mi életünkben. Mi voltunk az évfolyam, amelyik átélte a nagy Újjáépítést és a Névváltozást, kik részt vettünk a Teleki Tékába való Bolyai-emlékek átköltöztetésében, az elsők, kiket koedukáltak, és elsők, kiknek az évfolyamából kiemeltek egy teljes osztályt, átvitték a román iskolába és helyette egy román osztályt ültettek erőszakkal közénk. Lett volna hát miről és mire emlékezni. Így aztán teljesen fölösleges és unalmas volt egy órán át az ezeréves magyar történelemből leckét tartani. Sajnos nem volt merzem (vagy leütött a szörnyű meleg) ahhoz, hogy felkiáltsak és elmondjam, mit éreztem, amikor végigolvashattam a Jubileumi könyvünket.

Édesapám, ki Párizsban járt egyetemre, sokszor emlegette a Notre Dame-ot, azt hiszem, név szerint ismerte a vízköpő sárkányokat, s így, amikor megnyílt számomra a lehetőség, az első utam oda vezetett. Ott álltam egy nekem félig késznek tűnő nagy szürke épület előtt, s középről egy ólmos, szürke, hályogos óriás szem bambult a semmibe. Mielőtt a csalódás eluralkodott volna bennem, bementem, és olyan 20-30 méter után a sorok között éreztem, hogy valami delejes földöntúli erő visszafordít. Az óriás szürke szem helyén egy mennyei kaleidoszkóp ragyogott, ezer színben és formában hirdette a hit igazságát. Ehhez tudom hasonlítani a Jubileumi könyv tartalmát. Minden elismerésem azoké az évfolyamtársaké, kik világsúcsokat, számtalan találmányt, tanulmányt közöltek az 50 év alatt, de büszke azokra vagyok, kik szerényen az önélet-rajzuk elején vagy befejezéseken valósággal szégyenkezve írják, hogy ők nem tettek mást, mint 50 éven át minden reggel felkeltek és elindultak tenni a kötelességüket, a legjobb tudásuk szerint. Igen, ők a mi hőseink.

S talán még befejezésként egy vitát lezárandó kitértem volna arra, hogy mi az én véleményem a két- vagy egyfényképes könyvről, ahol leközlük az érettségi és mostani fényképet. A rövid vásárhelyi látogatásom alatt is többször találkoztam a nyugaton mindennapos reklámmal, hol az „előtte” és „utána” készíti a naiv vásárlókat a csodálatos kozmetikai szerek megvásárlására. Ha mi is leközlünk volna a két fényképet, az unokám joggal kiáltana fel: -Toto, ha te így néztél ki érettségi előtt és így utána, akkor nem szabad leérettségizni!

Készültem

– állítom nyugodt szívvel.

Az érettségire nem tanultam akkora izgalommal, mint most a Találkozóra. Ronggyá olvastam a Jubileumi könyvet, lázasan kutatva, mibe lehessen belekötni, mi az, ami csiklandós, s majd az oszifő-órán sorra veszem, s újra nevetünk, mint akkor. De hát ember tervez és meghívott tanár kivégez

A. Karcsi mekkorát röhögött volna, ha idézek az önélet-rajzából, hogy „35 éve alatt, míg a Vízgazdálkodási Hivatal

igazgatója volt, 280 km hosszúságú árvízvédelmi valamit csináltak, és aztán ezt visszaosztom annyi év annyi napjával, órájával, beosztottakkal (kb. 100-al számoltam), és kijön a 2,5 cm óránkénti és fejenkénti teljesítmény. Előző este még rákérdeztem: Karcsi, hány embernek adtál te ott munkát? - Volt időszak, hogy 400-nak is. -Jujj, mekkora lesz a röhej, hisz akkor milliméterekre kell visszaszámoljam az egészet...És így akartam sorra venni az összes önéletrajzot, a magamét is természetesen.

Az egyik osztálytárs, aki az akkori idők legnagyobb heccmestere volt, többször is említi mint élete nagy teljesítményét, hogy 6 szobát ural és takarít. Na itt aztán hosszasan el akartam időzni. Barátilag elmesélem majd (gondoltam), hogy volt egy ismerősöm itt Svájcban, közvetlen szomszéd, ki 8 szobával dicsekedett úton-útfélen, aztán egyetlen gumifaluban végezte...

Na semmi baj, a következő 50 éves Találkozót majd okosabban szervezzük meg.

Ezzel zárom a találkozás emlékeit, mert a feleségek leges-legjobbika letiltotta a témát azzal, hogy nem hajlandó a további reggeli vérnyomás-ellenőrzésre, ha művileg így felhajtom.

De valami még ide kívánczik, mert nem csak marhaskodni akartam és nem mindenáron csak szerepelni.

Két termet ismerek Vásárhelyen, ahol nem lehet viccelni. Az egyik a Városháza Tanácsterme, a másik a Bolyai Díszterme. Amikor ott vagy, a falak, fények és a múlt kisugárzása valahogy arra kényszerít, hogy ne csak formája, de tartalma is legyen annak, amit mondasz. Igaz, ez is csak miránk, ővsárhelyiekre vonatkozik, mert 20 éve a Városházában nagyon sok rossz vicc kapott törvényerőre, de ez már nem az én területem, ez politika, és ez nem szellemes, nem komolyan vehető és nem tiszta valami, és én megpróbálok távol maradni tőle. Ami meg a szereplést illeti, egy belső kényszer diktálja, hogy állj fel és mond el, amit hallani akarnak.. És aztán akárhányszor, buta meggondolásból vagy gyávaságból ülve maradtam, napokig ölt a lelkiismeret-furdalás, hogy valamit elmulasztottam.

Most is így volt. A dísztermi sauna és az elszaladt idő oda ragasztott a székhöz, pedig úgy elmondtam volna, hogy: Ez előtt 50 évvel, amikor egymás vállára tett kezekkel a folyóson és az addig tiltott fölépcsőn a hozzánk tartozók sorfala között virágokkal teli ölelkekkel énekeltük, hogy Elmegyek, elmegyek, hosszú útra megyek...egyikünk sem tudta, hova, merre és hogyan... Mára már sokan célhoz értek, és még többen hazát keresve még mindig úton vagyunk, mert ahol felnőttünk, az Szülőföld igen, de haza sohasem volt (azt a pár évet kivéve, melynek gyümölcseit nem, de átkát igencsak viselhettük.)

Sokan új hont találtunk a Bolyaitól messzire, s bár ez mindent felkínál ahhoz, hogy Tamási Áron szerint hazánk is lehessen, valami megfogalmazhatatlan nem engedi, hogy annak valljuk. Talán az, hogy Szülőföld sosem lehet?! Nem tudom.

De azt tudom, hogy ma már nem azt énekelném itt és most, hogy Elmegyek, elmegyek (és itt el is énekeltem volna, nem félve a megkopott öreg hangomtól), hanem hogy: Elindultam szép hazámból, a híres Erdélyországból, visszanéztem félútamból, szememből a könny kicsordul....

És így tovább, míg a hallgatóság nem is, de én belefulladtam volna a fájó, de őszinte vallomásba...

(Folytatjuk)

Eleven hagyomány

KARINTHY FRIGYES

(1887. június 25. Budapest– 1938. augusztus 29. Siófok)

„Nem mondhatom el senkinek,
Elmondom hát mindenkinek.
Próbáltam sügni, szájon és fülön,
Mindnyájatoknak, egyenként, külön”

„Egyébként a tintahal egész jó. Szurokfekete levét is megittam. Milyen tehetségtelen lehet egy ilyen állat, ennyi tinta van benne, mégse ír semmit. Én úgy érzem most magam, a lakoma után, mint az óriás töltőtoll isten kezében. Remélem, remekműveket fog velem íratni.”

„Általában az elméletek gyönyörűek, csak az az egy kis bajuk, hogy egyrészt látni nem lehet tőlük világosan, másrészt gondolkodni nem hagyják az embert.”

Ebben a három kis gondolatban talán benne van minden titok, ami Karinthy Frigyes életszemléletére jellemző. Tudta és érezte ő nagyon jól, hogy lehet valaki bármilyen okos, jó vagy netán sikeres író, a kortárs világgal akkor is örökös küzdelemben áll, mert a nagy többség soha nem szerette azt, aki meghaladta az átlagember gondolkodási szintjét. Egész egyszerűen csak azért, mert nem értenek valamit, lehet gyűlölni, lehet eltaposni egy embert, csak egyet nem lehet: a szárnyaló génuszt megállítani, ami minden esetben túlmutat a saját korán, és ahogy telnek az évek, egyre csak nő az értéke. Karinthy Frigyes irodalmi és emberi értéke pedig ugyancsak nagyra nőtt a halála óta eltelt 75 évben.

Hite szerint „Az irodalom nem csak művészet. Társadalomformáló jelentősége óriási – lassúbb és csendesebb, de jóval tartósabb és mélyebb, mint a politikáé. Vallom és hiszem, hogy a szellemi arisztokráciának nem csak joga és kötelessége, de hivatása is, hogy az emberi társadalom nagy kérdéseire feleljen, átalakulását és forradalmát előkészítse.” Szükséges-e még ennél is meggyőzőbb hitvallás?

Budapesten született 1887. június 25-én. Apja Karinthy József tisztviselő, anyja Engel Karolina; Frigyes a család ötödik gyermeke.

1893-ban meghal édesanyja. Anyjának korai elvesztése, az eleven szellemi környezet és Budapest világvárossá fejlődése meghatározó gyermekkori élménye. Testvérei, Etelka és Elza festőnővendékek, Emília rendkívüli nyelvtelenség. Frigyes – a műkedvelő filozófus és tudós apa, a magyar Filozófiai társaság egyik alapító tagja révén – költő és filozófus baráti kör, képzőművészeti, irodalmi, filozófiai viták légkö-

rében nevelkedett. A felnőttek a pozitívizmus és a francia kultúra megszállottjai, Karinthy Frigyesnek az egyoldalú német orientáció helyett már korán az egész európai kultúrára nyílt rálátása.

A Markó utcai reálgimnáziumban a gondos humán oktatás mellett a természettudományok főszerepet kaptak. Humorérzéke, kritikai hajlama hamar megnyilatkozott gyermekkori naplóiban és tizenöt éves korában megjelent *Nászutazás a Föld középpontján keresztül* című parodisztikus regényében, melyet a *Magyar Képes Világ* közölt folytatásokban.

1905-ben érettségizett, kifejezetten gyengén. Érettségi után állítólag matematika-fizika szakra iratkozott be, valójában csak az bizonyos, hogy 1906-ban már közölte írásait *Az Újság* majd több napilap, 1908-tól a *Nyugat*. 1912-ben Nagy Endre kabaréjában bohózzal mutatkozott be.

1906 táján összebarátkozott Kosztolányival és Csáth Gézával; ez utóbbi révén ismerkedett meg a freudizmussal. Karinthy Frigyes fellépésekor a magyar tudomány és művészet virágkorát élte, Európa élvonalában volt. Mohó szenvedélyességgel vetette bele magát a pesti szellemi életbe. „Nem lehet meg a művészet tudomány nélkül” - vallotta, s ismereteit nemcsak olvasmányából szerezte, hanem tudós barátaitól első kézből is. Nemcsak lelkes híve a repülésnek, hanem Wittmann Viktor segítségével ki is próbálta. Freud, Strindberg és Weininger nőszemlélete Karinthy Frigyes

novelláinak, tárcáinak meghatározója. A francia felvilágosodás írói mellett odafigyelt a kortárs filozófusokra is.

1912-ben látványosan tört be az irodalomba. Megjelent az *Esik a hó*, feltűnést keltve biológiai-körbonctani naturalizmusával, a *Ballada a néma férfiakról* című két novelláskö-

tete, az *Együgyű lexikon* és a *Görbe tükör* humoreszkgyűjteménye és az *Így írtok ti*. Szatirikus bírálatokat írt, és egyedülálló komikus szó- és formakincset alakított ki, forradalmasítva a humor, a szatíra művészetét.

1910-ben kezdődött idillje Judik Etellel, a színésznőt férje haragja elől 1912-ben Berlinbe szöktette; 1913-ban kötöttek házasságot, 1914-ben született meg fiúk, Gábor.

A háború kitörése fokozta pacifizmusát, s *Grimasz* 1914 című kötetében az elsők között tiltakozott ellene. Az *Utazás Faremidóba* 1915 című szatirikus fantasztikus gulliveriádája és a *Holnap reggel* 1916 című drámája is háborúellenes motívumokat tartalmaz. Aforizmába fogalmazta világnézetének lényegét: „A háború ellentéte nem a béke, hanem az eszmék forradalma.” E szellemben jelent meg 1918-ban *Krisztus és Barrabás* című kötete, szatirikus publicisztikájának csúcsa. A polgári forradalmat helyeselte, a proletárdiktatúrát nem.

1918-ban a spanyolnátha áldozataként harminckét éves korában meghalt felesége. A tragédia után visszavonult a közélettől. Naplójegyzetei szörnyű fájdalomról tanúskodnak: „Úgy érzem, agyamban daganat képződött” - írta le a baljós szavakat 1918. október 28-án. A politikai fordulatok is meggyötörték, a kommun bukása után kipellengérezte a fehérterror ideológiáját, s ettől kezdve jobbról is, balról is támadták.

1920-ban feleségül vette a nála hat évvel fiatalabb, korábban orvosi tanulmányokat folytató Böhm Arankát, aki - Judik Etelhez hasonlóan - Karinthy miatt vált el előző férjétől. 1921-ben született meg gyermekük, Ferenc.

Az elsők között tűzte tollhegyre a szélsőséges diktatúrákat, Mussolinét, Hitlert, Sztálint. Felolvasó körutakon vett részt a húszas évek végén, az elcsatolt magyarlakta területeken is, s megrázó vallomásokot írt magyarságtudatáról. 1930-ban jelent meg formai szempontból bravúros verskötete, a *Nem mondhatom el senkinek*. 1931-ben részt vett egy Zeppelin-utazáson, szerepelt PEN és eszperantó kongresszusokon. Regényben, elbeszélésben, humoreszkben a hagyományos formákat a groteszk, az abszurd, a relativista fekete humor irányába fejlesztette tovább.

1936 márciusában mind súlyosabbá váló rosszullét, szédülés, hányinger, hallucináció, kízó fejfájás környékezte. A Budapesten és Bécsben végzett vizsgálatok kétségtelenné tették: sürgősen műtendő agydaganata van. Május 5-én Stockholmban műtötte meg agytumorát Olivecrona professzor. Az egészségét visszanyerő és önmagát szüntelenül figyelő-elemző író megkezdte élménye regénnyé formálását. 1937-ben jelent meg a *Mennyei riport*, fantasztikus korszatírása a „túlvilágról”, s az *Utazás a koponyám körül* című regénye agyműtétjéről. Sajtó alá rendezte *Üzenet a palackban* című verseskönyvét. Öt évre szóló írói tervet készített. „A műtét és halála között eltelt 26 hónapból néhányat a lábadozás, néhányat a regény megírása ragadott el. A fennmaradt mintegy másfél esztendő gyorsan pergő hétköznapiak, mardosó gondok, félelmek között telt el. A műtét jól sikerült, a vak látó lett, az értelem kitisztult, az alkotókedv újra hatalmasan fölbugogott. De a sérült agynak, a sérült léleknek nem tehetett jót a gyilkoló életforma. Az író nem szabadulhatott örökkön szaporodó restanciáitól. Adósságai rohamosabban nőttek, mint megvalósulatlanul maradt írói tervei. Ötéves tervet készített,

regényeket, színdarabokat akart írni, de csak kusza karcolatokra, tárcákra tellett már erejéből. Még verseskötetét sem hozta tető alá, pedig versei már együtt voltak az elmúlt tíz év termése vált kiadásra. És utazni akart. Elmenni évekre, háta mögött hagyni mindent, ismeretlenül előkelő idegenként megjeleni mediterrán tengerpartok hoteljeiben vagy hűs északi vidékeken.

Ehelyett az újságírói robot emésztette. Kávéházról kávéházra járt. Gyakran rosszkedvű volt és nyugtalan. Egy idő múltán főfájásokról és szédülésekről panaszkodott. Meg-megjelent Leányfalun, Móríc Zsigmondnál. Előbb Tóth Árpád, majd később Kosztolányi halála amúgy is megviselte. Kosztolányi temetésén annyira elveszítette önuralmát, hogy idegességében cigarettára gyújtott. Móríc a szép és egyre megszépülő múltat jelentette számára, a régi békeidők megmaradt tanújaként.” (Szalay Károly)

1938. augusztus 29-én halt meg Siófokon.

Temérdek humoreszkjében, vidám jeleneteiben, szatirikus írásaiban rendre szétszedi, kiforgatja a szavakat, új értelmet keres kiüresedett tartalmaknak. Az ő számára a nyelv nemcsak eszköz, hanem műalkotás is. Kevés íróról mondható el, még a legnagyobbak közül is, ami róla igen: anyanyelvét gazdagítja. „Bemondásai” gyakran idézett köznyelvi szólásokká kerekednek. A magyarul értő azonnal tudja, az is, aki nem olvasta, hogy mit jelent, ha „röhög az egész osztály”, ha „lógok a szeren”, ha „magyarázom a bizonyítványom”, ha „minden másképpen van”.

Fellépése óta nem lehet ugyanúgy gondolkodni magyarul, mint előtte. Ábrázolt típusai, figurái személyes ismerőseink lettek, ötletekkel legalább száz évre előre ellátta irodalmunkat. „Szellemes” volt, de nem csak a szó humoros értelmében. Komoly sorai is szellemesek, mert - szó szerint - van bennük szellem, teremő ihlet, azaz eredetiség. Nem másolt, nem szabott át készen kapott gondolatokat. Ügyelt rá, hogy ő fedezzen fel valamit. Műfajt, játékokat, formát teremtett, viselkedésünk természetét tudatosította. Nevet adott különös helyzeteknek, mellőzött érzéseknek. A magyar irodalomban a humoros-szatirikus-groteszk művészet szintézisét hozta létre, azt a fejlődést folytatva, amit még a reformkorban Bajza és Kölcsey által szorgalmazott progresszív és erősen kritikus hangvételű komikus irodalom kezdett. A polgárosodás, modernizálás európai követelményeinek megfelelően, Jókain át - Mikszáth, Rákosi Viktor, Heltai Jenő, Molnár Ferenc, Gábor Andor kezdeményezéseit beteljesítve - hozzá visz az út. Klasszikus magyar irodalmi hagyományok folytatója. Jókain nevelkedett nemzeti író. A groteszk képviselője már Örkény előtt.

A világirodalom nagy szatirikusaival párhuzamba állítható szerző. Shaw, Chesterton - akit a legtöbbre tartott, s a legragygóbb stilisztának nevezett -, valamint Leacock rokona, abszurdításában felveszi a versenyt Jarryval. De említhetjük Aldous Huxleyt is, aki természettudományos szemléletét, biológiai indíttatású hasonlatait jó tíz évvel Karinthy után alakítja ki. Még szembetűnőbb azonban, hogy Karinthy életműve - s az állandóan a nyilvános figyelem középpontjában álló magánszemély alakja is - sajátos közép-európai jelenség.

A nagy osztrák szatirikus, Karl Kraus s a cseh Karel

Čapek hasonló problémákat érzékel, hasonló műfaji változatossággal és szemlélettel, mint magyar kortársuk. Franz Kafka szorongásos látomásai kísértetiesen idézik fel Karinthy állandó fojtogatottságát, félelmetesen megvalósuló megérzéseit.

„Népszerűsége arra is példa, hogy irodalmi érték és szélesebb olvasói érdeklődés megtalálhatja egymást, s az irodalomnak beszédmódot alakító hatása is lehet. Tevékenységét ebből a szempontból Petőfi és Jókai munkássága mellé állíthatjuk. Talán ebben rejlik szintézisének titka is. Mindenkihez szóló, mégsem „egyszerű”, önmagunkra kérdező, gondolkodásunkat alakító műveiben.” (Fráter Zoltán)

Az 1912-ben megjelent *Így írtok ti* (majd egyre bővülő újabb kiadásai) felbecsülhetetlen kultúrtörténeti értéke, hogy rendkívüli módon népszerűsítette a modern, a kortárs, a nyugatos irodalmat. Ennek volt árnyoldala is; Kosztolányi *Édes Annájában* Patikárius Jancsi ebből a kötetből szerzi felszínes ismereteit; Márai Sándor az *Egy polgár vallomásaiban* arról ír, hogy a polgári házakban Karinthy paródiagyűjteménye pótolta a kortárs irodalom olvasását. Az *Így írtok ti* nem elsősorban és nem kizárólagosan a stíluseszközök paródiája vagy travesztíája, hanem az alkotói mentalitás és világkép mély ismeretéből fakadó, hol metszően ironikus-szatirikus, hol megértően humoros rajzok. „Csakhogy az ő irodalmi torzképei egyáltalán nem mókák. Bírálatok ezek egytől egyig, álarcos vagy álruhás bírálatok, a bírálatok legnevesebb fajtájából valók: az alkotást nem fogalmakkal és elméletekkel jellemzik, hanem érzékileg és érzéketesen... Ő a szó hétköznapi értelmében sohasem „utánoz”: nem egy regényt vagy egy verset figuráz ki, hanem az egész mű, az egész művészet velejét. Akkor sem ez a végcélja. Bohókás szövegében, akár jó a jó versekben, mindig kiszökken egy részlet, mely mintegy vezérdallama mondanivalójának, s valahova messzebbre mutat. Ez a részlet jelképpé válik. Elgondolkoztat bennünket, és megdöbbsent. Leleplez valamit, amit addig nem láttunk ennyire világosan. Torzképeit oly alaposan átgondolja, oly keményen építi föl és szerkeszti meg, hogy végül - elolvasásuk után is - távlat nyílik elénk, mintha magasban jártunk volna, és kilátótoronyból néztünk volna le a lapályra.” (Kosztolányi Dezső)

A *Tanár úr kérem* 1916-ban jelent meg, s a kötetbe foglalt tizenhat írás népszerűsége, az életműben elfoglalt kiemelt helye miatt az *Így írtok ti*-vel vetekszik. Karinthy diáktfigurái - miközben élő, eleven alakok - valójában archetipikus emberi szituációk és magatartásformák megtestesítői. Az iskola az élet metaforája, melyből el-elvágyik az ember, de elhagyni azért nem szeretné azt.

„A humor a teljes igazság” - jegyezte fel Karinthy. Később, az Ascher Oszkár által megtalált, utolsó noteszába a következő keserű sorokat írta: „Úgy használnak engem, mint a krumplit Európában - virágomat és gyümölcsömet (humor és vicc) tépik, a gyökérgumót (filozófiámat) eldobják.” Karinthy Frigyes egész életében a nagy mű, az enciklopédia megalkotására készült. Az utókor úgy látja, hogy maradandót mégis az apró, a látszólag mellékes, a kényszerből született művekkel alkotott, kitágítva a magyar nyelv ábrázolási, megjelenítési lehetőségeit.

Neve már életében szinonimája lett a humoristának, műveinek apró részletei azokhoz is elhatoltak, akik csak ép-

pen hallottak róla. Mert nemcsak írói szemléletet teremtett, de végső megfogalmazásokat, amelyek úgy járnak-kelnek, mint a közmondás. Az élő beszéd számos fordulatának ő a szerzője, nemzedékek váltják aprópénzre a bankóit. Köztulajdonba vettük az építményeit, akár egy uralkodói palotát, és ahol ő ítélkezett és törvényt mondott, ott az utó-

dok és örökösök játszanak vagy kérkednek. „Magyarázom a bizonyítványomat” — mondja az, akit rajtafogtak a mulasztáson és magyarázatra képtelen. Végül is nem tehet mást, mint Karinthytól kér kölcsön szellemet és mentő körülményt. Mindmáig ő a legtöbbet olvasott magyar írók egyike. Keserű életfilozófiája pedig örökéletű mindaddig, amíg ember él ezen a Földön:

Dörgő menny, köszönöm, hogy elordítottad magad helyettem, Talán meghallja mégis az Isten vagy más valaki: Én csak ember vagyok, én hiába ordítanék.

MÉNÉ, TEKEL – ha érted, vagy nem érted, Jegyezd meg jól: tenéked szól s teérted.

Egykoron sötétben elmondott dalom, Mint lángírás, világít a falon.

Jegyezd meg jól: ma szürke szók ezek, De élni fognak, hogyha én nem élek S lesznek, ha nem lesznek.

Összeállította: B. Osvát Ágnes

Karinthy Frigyes

A kályha mindenkihez meleg

Azelőtt tudniillik mindig fáztam. Tízéves koromig az anyám egy kád hideg vízben tartott, attól való félelmében, hogy beszáradok neki. Később itatospapírba csavarva odaadott apámnak, aki növénygyűjtő volt, lepréselt, és beletett a herbáriumba, ilyen cédulával: „Egzotikus, északi növény, közönséges néven: poéta.” A herbáriumban pókokat és pirított árnyékot ettem, paprikás penészgombóccal. Közben több verseskötetemet jelent meg, és egy filozófiai értekezésem az érzelmi életről.

De tudniillik a kezeim mindig össze voltak gémberedve, és a szájamon mindig párafelhőt fújtam ki, és az egész arcom kék volt. Akik hozzám nyúltak, utána mindig a

kezükre leheltek. Megkérdeztem egy orvost, aki hosszasan megmagyarázta, hogy úgynevezett „fázás” című betegségben szenvedek, mely onnan magyarázható, hogy hőfokom igen alacsonnyá hanyatlott a penész-evéstől.

Ekkor történt, hogy egyszer egyedül maradtam.

Abban az időben nagyon el voltam keseredve, mert rájöttem, hogy a ruhám nem irántam való vonzódásból és ragaszkodásból maradt meg rajtam, hanem azért, mert begomboltam elől, és így nem tud lecsúszni. Ha le tudna csúszni, biztosan lecsúszna, és én végleg megfagynék mezetenül. Ez a megismerés igen rossz hatással volt rám, és Schopenhauer álnév alatt hosszabb értekezést írtam „A halálról és az élet semmiségéről” címen.

Egyedülmaradásom egy szobában történt, ahol egy cserép krizantém állt az asztalon. A szoba egyik sarka felől különös hullámok jöttek felém, és a mellényem alá bújtak. Odamentem, és egy barna négyszögűt láttam ott, két tüzes szemmel, amik nevettek. Bemutakoztam, ő nem felelt, de a két tüzes nyíláson láttam, hogy Kályhának hívják. Leültem mellé és felolvastam neki „Végtelen vágy” című pályadíjat nyert költeményem.

Egy idő múlva láttam, hogy a két tüzes nyílás elborul; egyidejűleg olyan kellemes zsibbadás fogott el, hogy egy percre szinte azt hittem, levehetném a mellényemet. Elbámultam, és ránéztem a Kályhára: rájöttem, hogy ő küldi felém a hullámokat, melyekről könyvekben olvastam, hogy Melegnek hívják őket. Ismeretlen, mámoros érzés fogott el és rajongva szóltam a kályhához:

- Hát megértetted a versemet?

Újabb és heves hőhullám áradt felém, és én felujjongtam a boldogságtól.

- Megértett engem, és meleg hozzám - mondtam. És sírtam.

Másnap eljöttem Hozzá megint: ugyanazon a helyen találtam, hű volt hozzám, várt rám. De a tüzes karikák halványak voltak és én azt mondtam magamnak: „Ő fázik, mert a lelkemet akarja.” És „Az én lelkem” című versköte-

temet beledobtam a tüzes karikákba; a szemek felvillantak, és vörös forróság áradt. Átöleltem a Kályha lábait és szóltam magamban: „Most legyen csöndesség. Megtaláltam a Meleget és az én lelkem nem végzett hiábavaló munkát.” Ő meg állt egyhelyben, várt rám és megértett. És meleg volt hozzám. A szemek ismét elborultak: Felsírtam a kintől és benyúltam a koponyámba, egy marék agyvelőt dobtam a karikák közé. A kályha sírt és kitüzesedett. Fejemet derekához szorítottam és csaknem megfúltam ezen az éjszakán.

Borzalmas volt és végtelen. Csudálatosan és emberfölöttien szép volt rajta a két szem, a kockák, a kémény és a repedés az egyik oldalon. Elhatároztam, hogy „A csoda megtörtént” című verseskötetet adok ki, az első vers így kezdődött: „A kéményed, ez az egész világrepedésed, mint egy kis virág”. Madách Imre álnéven a következő költeményt adtam ki:

*„Ó, spórhert, ha te meg tudnál érteni,
Ha volna lelked oly rokon velem –,*

Azon kívül Goethe álnéven is megjelent tőlem:

*„Das ewig spórhertliche
Ziecht uns hinan ...”*

Végre „A spórhert metafizikai lényege” címen nagy értekezést terveztem, de nem jutottam a megalkotásig. Verseskötetemet nagy siker követte. Kritikusaim kifejtették, hogy Kályha alatt a világrejtély szimbólumát értem, és hogy a „virág” és „világ” rím meglepő metafizikai döbbenete egy új ismeretlen szenzációnak. Kétszáz év múlva szobrot kaptam.

Boldogan és dobogó szívvel siettem a Kályhához, hogy beledobjam a kritikákat. Legnagyobb megdöbbenésemre egy idősebb barátomat találtam mellette, aki átölelve tartotta a Kályhát és kicsit szuszogott.

- Mi ez? - kérdeztem.

- Mi volna? - csodálkozott barátom. - Fázik a hasam és az orvosom mondta, hogy melegítsem föl. Ez egy nagyon jó kályha, jól fűt és nincs szaga.

- Csak te valami parfümöt vagy mit kentél rá.

Megálltam és néztem őket.

- No és? - kérdeztem aztán.

- Mi az, hogy no és? Mindjárt felmelegszik a hasam.

- Felmelegszik a hasad? Hát tehozzád is meleg a Kályha? - kérdeztem, és visszatettem szemeimet, amik ijedtükben kiugrottak.

- A kályha mindenkire meleg - mondta idősebb barátom.

Felordítottam, és tört rántva, bele akartam döfni a Kályhába. De barátom kivette kezemből, hazavitt és lefektetett. Öt napig feküdtem, azután letörtem szakállamról a jégcsapokat, és megírtam életem legnagyobb művét, mely így hangzott: „A kályha mindenkire meleg.”

A mű egy szemlében jelent meg, és rettenetes felháborodást és derűtséget keltett. Háromszáz előfizető visszaküldte a lapot, azzal a megjegyzéssel, hogy ilyen aljas disznóságot, hogy a kályha mindenkire meleg, mégse lehet írni. A konzervatív lapok hosszú cikkeket közöltek, hogy ezek a

moderneknak már teljesen megőrültek, ők maguk sem értik, amit leírnak; mert mi értelme van annak, hogy a kályha mindenkinek meleg? A koszorús akadémiai műfordító kuriózumból lefordította németre, és otthon elszavalta a gyerekeinek. De a gyerekek nem tudtak nevetni, és azt mondták a papájuknak, hogy ők értik, mert a kályha csakugyan mindenkinek meleg. Erre behoztak engem ide a bolondok házába.

A hóember és a kályha

A hóember exkluzív életet élt. Már zsenge hógyerekkorában feltűnt zárkózottságával és hallgatagságával: nem beszélt az emberekkel, és tudta a módját, hogy mindenkit távol tartson magától. Ezzel hamar feltűnt, és nagy jövőt jósoltak neki. Amint egyre sűrűbb rétegben rakódott rá a hó, vastagodott és felnövekedett, és a tekintélye egyre nagyobb lett.

Kezdték foglalkozni vele. Egy érdekes egyéniség tűnt fel művészi életünkben, írták a lapok. Elhatározták, különös egyéniség: hallgató és önérzetes. Nem kenyere a közlékenység, nem áradozó, nem bőbeszédű, nem fecsegő.

A hóember divatba jött. A lapok hozták a fényképét, kritikusok véleményt mondtak róla, hogy milyen nagy dolgokat várnak tőle. Meg is magyarázták, hogy miért várnak tőle nagy dolgokat: ezért, mondták, mert nem olyan, mint mások, nem erőlködik, nem keresi a közönség kegyét, nem hevül fel semmin; gúnyos, hideg és objektív, mondták róla,

világosan látja a dolgokat, azt érezni rajta, anélkül hogy beszélne, és fölötte áll az eseményeknek. Valamelyik kritikusnak az a szerencsés ötlete támadt, hogy a hóembert

szembeállítsa a kályhával. Mennyivel nagyobb, értékesebb, izmosabb egyéniség, mondta a kritikus, ez a hóember! Mennyivel mélyebb, igazabb művészet az ő hallgatagsága, mint a kályha szuszogó, handabandázó sustorgása, amivel az egész világot meg akarja főzni, mindenkire rá akarja erőszakolni az ő unalmas és köznapi lelkét, és hosszú, unalmas ódákat zeng a Nyárról, a szépségről és a nőkről! Milyen más a hóember, egy odavetett szava, aforizmája mennyivel értékesebb, arisztokratikusabb dolog volna, ha érdemesnek találná beszélni. Arisztokratikus - így ez a helyes kifejezés - ebben megállapodtak, és ez a szó rajt is ragadt a hóemberen.

Főleg a nők voltak elragadtatva a hóembertől. Ez már más, ez igen, ez egy igazi férfi, mondták a nők. Ez nem udvarol az embernek, nem olyan, mint a kályha, például, nem áradozik, nem forr fel mindjárt, nem lángol, ennek gerince van, önérzetes ember, igazi férfi, aki megbecsüli magát, és nem zokog és nyafog a szerelemtől. Az ilyen lehet szeretni, az ilyennek mindent oda lehet adni. A hóember naponta ezrével kapta a szerelmes leveleket, de ő egyikre se válaszolt, és csak gúnyosan mosolygott. Ettől aztán csaknem megőrültek a nők, egy csomó öngyilkosságot követett el, ami csak növelte a hóember tekintélyét.

Dicsőségének tetőpontján a hóember megkapta a Nobel-díjat. Nagy bankettet rendeztek másnapra: ezen a banketten a hóembernek végre fel kellett volna szólalnia, hogy beszéljen valamit, mondjuk, a szerelemről. Mindenki izgatottan várta a hóember nyilatkozatát. Aznap éjjel a hóember titokban, hogy senki se tudjon róla, felkereste a kályhát. Leereszkedően köszöntötte: a kályha alig tudta türtőztetni boldogságát, hogy a nagy ember szóba áll vele. Nézze, barátom - mondta a hóember -, nekem holnap beszélnem kell egy banketten, de nem tudom mozgatni a szájamat, mert meg vagyok hűlve; aztán meg nem is méltó hozzám, hogy a saját, értékes gondolataimból pazaroljak a csöcselékeknek. Nem volna szíves valami csekélységet kölcsönözni, valami olyan népszerű ostobaságot? Ó, nagyon boldog vagyok - hebegte és sustorogta és lángolta a kályha - talán parancsolná ezt a csekélységet? - és egy paraszat nyújtott át. A hóember leereszkedően biccentett, és könnyedén zsebre vágta a paraszat.

Másnap a nagy hóembert elolvadva találták: az orvosok agylágyulásból származó paralízist állapítottak meg. Azonnal összeült a bizottság, hogy a hóembernek szobrot állítsanak márványból, mely hirdesse dicsőségét az idők nagy végeztéig.

Egy kritikust bízták meg, hogy a szobor táblájára foglalja össze röviden: milyen volt a hóember. A kritikus három napig gondolkodott, de nem tudta megmondani, milyen volt a hóember; csak azt tudta megmondani, hogy milyen nem volt -, nem volt olyan, mint például a kályha. Végre azt ajánlotta, hogy írják: »Nem volt olyan, mint mások«. A bizottság azonban kijelentette, hogy ez nem hangzik szépen; így kell ezt kifejezni: »Különb volt másoknál«.

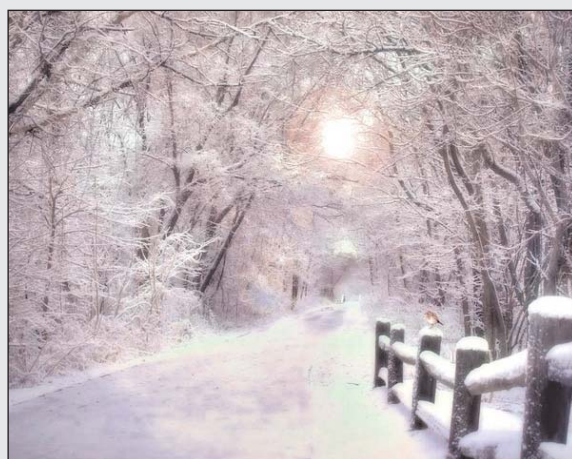
Ezt rá is vették a márványtáblára, és hazamentek a kályha mellé, mert nagyon hideg volt.

Reggel dolgom volt délután is veszködöm este álomtalanul/ Roskadok úgyba s ha ezt elhebegem futok verekedni tovább/Itt minden reggel újra kell szülni magam újra perelni/Kézzel és lábbal esküdni hogy élek s hogy van jogom élni/Mert minden reggel elfelejtik mindig meg kell magyarázni/De azért tudom még tompán ott sajog lelkem fenekén/ S minden sejtében s fájó inaimban s minden pillanatában/ Ennek az órákra méretezett életnek hogy mire való az egész/ Mire kaptam mire szerződünk mit kell még befejeznem

(Karinthy Frigyes: Üzenet a palackban - Számadás a tálentomról)

Karácsonyi elégia

Mit tettél ártatlan szívemmel, gyalázatos kor, felelj meg
Karácsony van, de nekem nem kellenek olcsó fenyőgallyaid
Hazug viaszkönnyet ne sírjon a karácsonyi gyertya
Meg nem vesztegetsz cifra csecsebecséddel
Rántsátok le az asztal vacsorázó fehér terítőjét
Fekete posztó van alatta, két gyertya ide és fészület
Krisztus törvényszéke elé rángatlak, hívlak tetemére
Ennek a gúzsbakötött és megtört valaha isteni szívnek
Milyen boldog voltam én ennek a századnak elején
Nem magam miatt szegény voltam és magamra hagyott
De volt valami példátlan izgalom és remény a levegőben
Készültünk valamire és vártunk valami Meglepetést
Aminőt soha még hinni se mert a világ
Egy nemzedék se, mióta Cromagnon s a neanderi völgy
Ködös reggeleit elhagyta ez a földre lepottyant
Valami idegen bolygóról idekerült különös féreg, az ember
Hasonló s mégis egészen más mint az ittlakó többi barom
Remegett minden ebben az ünnepi várakozásban
Mint a gyerekek, mielőtt megszólal odabent a csengő
Én magam sejteni véltem azt is, mi lesz az ajándék
Homályos célzással régen ígérte már sok kusza jel
Idelent a Földön és fönt a csillagos Égen
Ezt a csákót és kardot, ezt az isteni kinevezést
Hogy mostohatestvéreink fák és krokodilok
Közt a legifjabb s nem is a legjobb és legügyesebb
Az a fajta, amelyhez tartozom véletlenül én is
Hogy éppen ez kapja kezébe amire mindnek foga vásik
Kényre-kedvre örökbe a Nagy Mennyei kirakatnak
Legszebb játékát, ezt a nagy Lapdát, aminek Föld a neve
S amivel játszani már nem akar többé aki csinálta
Kábultan még rogygató térddel és betörött fejjel
Keresni a kedvem és hitem és hetyke bizalmam
Hová tettétek mi ez miféle világ lett
Hol a kerek asztal aminek gazdáját dicsérni akartam
Köszönteni dallal miféle arcok ezek a régi helyén
Ostoba gúnnyal hallgatnak ha szólok nem értik a nyelvet
Köszönök és nem is felelnek torkomon akad a szó
Ég felé nyújtom tenyerem hogy eszükbe jussak
Összenéznek s alamizsnát tesznek belé azt hiszik koldulni jöttem
Mennék már innen repülnék fönt berreg valami
Aranyat csempész a gépen a bankár át a határon
Vagy valami bombát a háborúra spekuláló iparos
Messze suhan már nem érem utól összeesem az ucca kövén
S már nem tudom eldadogni vádoló végrendeletem

Tanítómesék nagyobb gyermekeknek, talán felnőtteknek is.

Osvát Kálmán: LEVELEK A FIAMHOZ (4.)

Fiam.

nem tudom, mit felelnék, ha megkérdeznéd, miért juttatom Hozzád ilyen körülményes módon a leveleimet, holott egyszerűbben is tehetném, mint így, hogy újságba nyomatom. Miért nem adom oda írásban Neked (ha már éppenséggel nem tudok lenni anélkül, hogy tanácsokkal zavarjam kicsi életed?)

Nem tudnám hazudni, hogy „az a cél vezet, hogy más kislányok is tanuljanak a leveleimből”. Semmi értelmeset nem tudnék felelni egy ilyen kérdésedre, tán zavarba is hoznál, mégis jobban szeretném, ha már előálltál volna vele. Mi, felnőttek – Istenem – hát mi már vagyunk annyira, hogy azt mondjuk: „irodalom...” és evvel az egy szóval napirendre tudunk térni a legkiáltóbb ostobaságok felett. De az ilyen kicsi embertől, mint Te vagy, elvárok annyi férfias bátorságot, hogy nyilvános értelmetlenségre ne féljen megmondani: „nem értem!”

Nem szeretem a gondolatlan fejbólintást, nem szeretem a korai beletörődést a világ dolgaiba, és méregbe hoz ez a sok nyugalmas arc körülöttem, ezek a szemek, melyeknek nincs kérdeznivalójuk. Csak méregbe hoznak, fiam, nem gyűlölöm őket, de ők gyűlölnek mindenkit, akinek szemei kérdezve járulnak végig a dolgokon, és aki a mai értelmetlenséget nem látja igazoltnak azzal, hogy – „már tegnap is így volt...” Szerte a világon a tömeg gyűlöli a kérdező embereket és tudod-e miért? Mert senki sem szereti, ha elmulasztott kötelességre emlékeztetik.

Nézd, fiam! Látok néha napilapot a kezeden. Ugye mindig a második oldalon kezdted az olvasást. Megkezdted néhányszor az elsőn is, de nem értetted, ami azon írva volt és megszoktad lassan, hogy az értelmetlen hasábkot megkerülő és egyenesen az értelmesebbnek tetsző napihírekre térsz.

Amivel így ösztönszerűen nem kívánsz foglalkozni: az - fiam – a politika. (Útbaigazításul el kell mondanom és tudományosabb magyarázatát találhatod ennek a mesterségnek, de az én magyarázatom elevenebb és jobban fejezi azt a szöveget, amellyel mondanivalómat az emlékezetedhez kívánom erősíteni). Nincs benne semmi fiam, egyszerűen idegen az érdeklődésedtől, nem is kérkedsz az ismerettségével és te nevetnél a legjobban, ha komoly hangon megkérdeznének: értesz-e Te a politikához?

Lásd, fiam, a felnőtt emberek nem nevetnek. Pedig pont annyit értenek hozzá, mint Te, de nincs annyi bátorságuk, mint neked és hosszú estéken értelmetlen és céltalan veszekedésekkel bizonyítják egymásnak, hogy: de bizony értenek!

Fehér! – mondja egyik nagyhangú valaki olyasvalamiről, aminek színét se látta soha. Fekete! – mondja a másik nagyhangú ugyanarról a valamiről, aminek hírét sem hallotta idáig és fehérhírét is csak most hallotta. És a többiek, kik ülnek az asztal körül, egyik a fehérre, másik a feketére igent bólintanak, aszerint, hogy Mr. Fehérhez vagy Mr. Feketéhez ülnek-e közelebb. És van már Fehérpárt és van Feketepárt és lármája is van, kis alkotmányos veszekedés, meg némely műharag. Gyűlölet nincs még... A gyűlölet csak akkor születik, ha szerényen belép a társaságba Mr. Idegen, aki nem átalította megtekinteni a lapoknak és dolgoknak mindkét oldalát és csodálkozva szól rá a veszekedőkre: „Uraim, hagyják abba, ami felett vitáznak, az piros, mint az artériák vére, olyan szembeszökően piros”.

Akkor fiam, abban a pillanatban Fehérek és Feketék testvéri szeretetben forrnak össze és kérlelhetetlen gyűlölettel törnek az Idegenre, ki meg merte nézni a dolgot magát, nem átalította a szemét kinyitni és kérdezve jártatni végig Isten szép világán.

Csak példának mondtam az egészet, hisz mit érdekel Téged a politika, s csak mert már benne vagyok, azért folytatom.

Fehérek és Feketék sűrű rajokban lepik a földet, vannak közöttük erős kezűek: ezek kormányoznak, vannak erős fejűek: ezek rendszert visznek az értelmetlenségeikbe és madárfejűek: ezek dalt dalolnak és más költői műfajt művelnek... csak nyitott szeműek nincsenek közöttük, bátor szembenézők, kik úgy látnák a világot, amint teremtettet.

Nem, fiam, ők egy újat teremtenek! Egy gyökértelen, levegőben lógó új világot és csinálnak politikát, aminek az élő emberre varratnyi közössége nincs, csinálnak tudományt, aminek az elme nem látja érdekét, csinálnak irodalmat, amit a szív hidegen elutasít, és élnek (és éltetnek velünk is) egy

életfeletti életet, amit eddig élni sem volt érdemes, tovább élni meg nem is lehet.

Haragudj, fiam, Fehérékre és Feketékre nagyon. Isten is haragszik és bocsát néha reájuk világháborút, likvidálja lelketlen tudományukat s a szívtelen irodalomnak magvát szakasztja. Összezilálja nyelvüket, azután csendet parancsol.

Szűz messzeségben valahol új értelem fogan. A kérdezők ideje jön. Kérdezz, fiam!

Akár azt is: miért rikkancsoltatom e leveleket egy ország-részen át? Lehet, türelmes kedvemben találsz egyszer és hosszú mesével felelek. A kagyló fájdmáról mondok majd mesét, a csodás fájdalomról, amelyből kis cipő, harisnya, tan-díj és könyv terem.

KARÁCSONYI MESE

Egyszer volt hol nem volt, volt egyszer egy 10 éves kislány, aki két testvérével, apukájával és anyukájával élt együtt, egy nagyon boldog, nagy családban.

Egy szép, hóeséses téli estén együtt ülték körül a nagy ebédlőasztalt, hogy közös erővel levelet írjanak a közelgő Jézuskának.

A kislány szomorúan ült a papír felett, miközben testvére játékok nevének szavait vetette a fehér lapra.

A kislány szomorkás arcára édesanyja is felfigyelt, aki megkérdezte a csöppséget, miért nem írt még egyetlen sort sem.

A kislány válasz helyett a könnyeivel küszködött, de azért nagy nehezen elárulta, hogy azért pityereg, mert ő egy nagyon nagy dolgot szeretne kérni karácsonyra. Egy olyat, amit még talán a Jézuska sem tel-

jesíthet.

Anyukája megnyugtatta a pityergő kislányt és elmesélte neki, hogy egyetlen egy olyan személy létezik a világon, aki a Földön élő összes gyermek kívánságát teljesíteni tudja. Ez pedig pont az a személy, akinek a levelet kellene írnia.

A gyermek, miután kissé megnyugodott, a következő betűket kanyarította a papírra:

Kedves Jézuska!

Én most először írok levelet neked, mert anyukám azt mondta, hogy te minden kívánságomat teljesíteni tudod.

Én egy nagy ajándékot szeretnék kérni tőled. Nagyon szeretem a nagypapámat, aki nagyon nagy beteg, és már a doktor bácsik sem tudják meggyógyítani.

Amióta beteg, már nem játszik velünk és mosolyogni sem mosolyog. Én azt szeretném karácsonyra, hogy a nagypapa legalább még egyszer rám mosolyogjon.

Teltek-múltak a hetek, és elérkezett a szenteste. Mindnyájan együtt álltak körül a karácsonyfát, a nagypapa pedig a karosszékében ülve, éppen hogy csak látta a karácsonyi gertyák lobogó fényét. Érzéseit kimondani, a tüdejében elhatalmasodó daganatoktól már nem tudta.

A rengeteg játék, ruhanemű és csokoládé mellett, persze a nagypapának is jutott egy masnival átkötött kis doboz. Az egész család odagyűlt a fotelja mellé és mindenki kíváncsian várta, őt, vajon mivel lepte meg a Jézuska.

A nagypapi kinyitotta a dobozt, amelyben egy boríték volt. Mindenki türelmetlenül várta, mit tartalmaz a borítékba rejtett papír.

A következő sorokat kezdte felolvasni a nagymama:

Kedves Jézuska!

Én most először írok levelet neked, mert anyukám azt mondta, hogy te minden kívánságomat teljesíteni tudod...

A kislány egyből megismerte a Jézuskának írt levelét.

Felnézett a nagypapára, aki most őt nézte, szájának szegletében egy apró piciny mosollyal. Ez volt a nagypapa életének utolsó mosolya, ami csak a kislánynak szólt.

Ez a kislány, azóta minden évben levelet ír a Jézuskának, mert ő már tudja, hogy az igazán fontos kívánságok az év legfontosabb napján valóra válnak.

Kellemes karácsonyi ünnepeket, valamint boldog újévet kíván és továbbra is szeretettel várja leveleiteket, javaslatokat a szerkesztő néni, az alábbi címre:

B. OSVÁT ÁGNES

540.477 Marosvásárhely (Targu Mures),
str. Armoniei nr. 22 ap. 13, jud. Mures, Románia.
Telefon: 0040265/249918, 0040365/803670,
0040770/173128

E-mail: osvataagnes@gmail.com

Szilveszteri derű

Székely kresz

1. Szükséges-e a közlekedésben az egymáshoz való alkalmazkodás?

- Nem, mer' székely ember egyedül dönt mindenbe', s mindent úgy csinál, hogy ellenkezőképpen legyen, mint ahogy az asszony mondta.
- Ha németbő' hozott istenesnagy kocsiba' ülünk, nem kell alkalmazkodni senkihez se.
- Székely ember az autonómiába' hisz, nem az egymáshoz alkalmazkodásba'.

2. Hogyan befolyásolja a vezető reakcióidejét az alkohol?

- Sehogy se.
- Pálinka hatására a reflexek gyorsulnak: gyorsabban ráncsuk elé a bicskát.
- Egy liter alatt veszélyes dolog vezetni.

3. Nagy forgalmú úton vezeti gépkocsiját. Kényszerítheti-e Önt enyhe lassításra az úttest széléről elinduló gépkocsi?

- Mitte? Hogy engemet?! Há' ki a dumnyezónak hiszi magát?
- Nincs az a csíki menyecske, aki engemet lassításra tud kényszeríteni.
- Ha a polgármester úr, vagy a tanácsos úr, vagy Csibi úr készül elindulni onnét, akkor lassítok.

4. Mekkora a személygépkocsi megengedett legnagyobb sebessége autópályán?

- Az Audimmal 180-200 km/h, kivéve a köröndi lükkenőnél, ott le kell lassítani 30 km/h-ra.
- Egylőerős szekérrel járok, nem mérem a sebességet.
- Gyergóba' 40 km/h.

5. Mit kell tennie, ha egy medve áll a gépkocsi elé?

- Ki kell szállni, s elbeszélgetni vele a természerről, időjárásról, s ha van elég idő, lehet játszodni vele egy filkóst is.
- Nem szabad bántani, mer' védett állat. Bé kell kergetni az erdőbe, s ha nem akar menni, addig kell fojtogatni, amíg meggondolja magát, s akkor haza lehet vinni a bőrit.
- Félre kell csalogatni az útról azzal a merkuros málnaízzel (Merkur székely üzletlánc), né, amin az a rovásírásos címke van.

6. Mit kell tennie, ha a fékezésakor megcsúsznak a kerekek és farolni kezd a gépkocsi?

- El kell kezdeni imádkozni a somlyói Szűz Máriához.
- Ha túléljük, bé kell perelni valakit.
- Utoljára az életbe' még eccer jól bé kell rugni, ezér' mindig legyen egy liter pálinka az anyósülésen.

7. Mit kell tennie, ha megállítja a rendőr?

- A liter pálinkát az anyósülésről el kell dugni.
- A másik két liter pálinkát az anyósülés elől is bé kell gurítani az ülés alá.

A szerkesztő levelét az előfizetőkhez lapunk 2. oldalán olvashatják!

Támogatóink listáját a 15. oldalon közöljük.

ÁTALVETŐ ONLINE

Lapunk pillanatnyilag 2008-ig visszamenőleg az interneten a következő címeken olvasható: www.ekosz.hu, www.erdelyikor.hu.